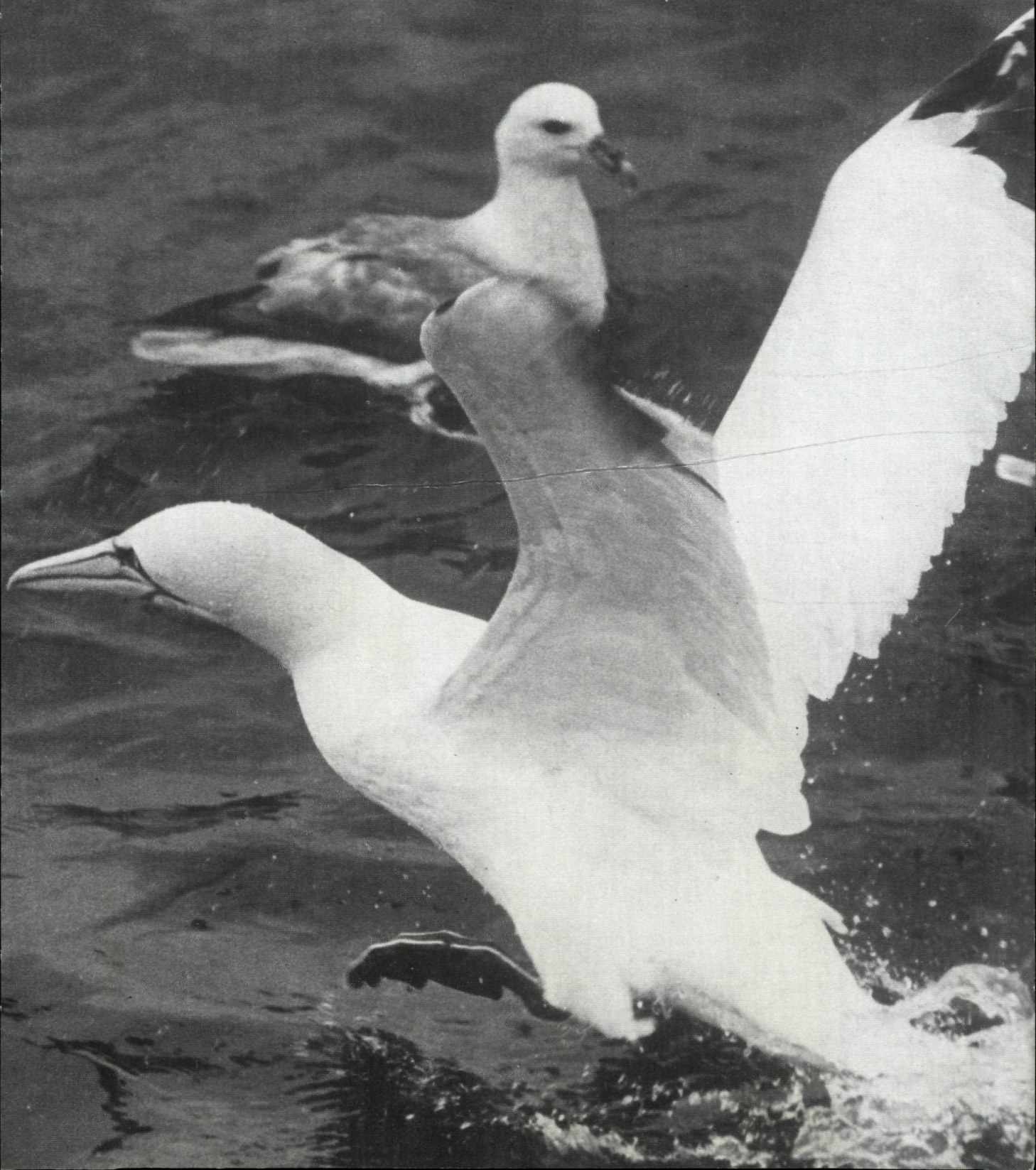

DE WIELEWAAL

maandblad
jaargang 47
april 1981

DE WIELEWAAL

maandblad voor vogel- en natuurstudie

uitgegeven met ondersteuning van het Ministerie van Nationale Opvoeding en Nederlandse Cultuur.

Hoofredacteuren: E.H. Fr. SEGERS: jaargang 1 tot en met 23

Dr. Fr. GROOTAERS: jaargang 24 tot en met 46

Redactie

Dr. H. MEEUS, redaktiesekretaris, Langvenstraat 25, 2300 Turnhout (014/41 57 58)

P. HERROELEN, Van Asschestraat 33, 1910 Melsbroek (02/751 85 76)

J. VAN DEN STEEN, Metdepenningenstraat 1A, 9000 Gent (091/24 04 21)

Dr. P. VAN SANDEN, Parklaan 14, 9000 Gent (091/21 44 70)

Redaktieraad

H. FRANCKX, Dr. Fr. GROOTAERS, J. BLOEMEN, A. DE JONGHE, J. KIEBOOMS, R. WILLOCKX, Prof. Dr.

U. LIBBRECHT, G. LUYTS, Prof. Dr. A. DHONDT, P. VAN DEN BREMT

Vereniging voor Vogel- en Natuurstudie DE WIELEWAAL

De vereniging heeft tot doel: de kennis en de bescherming van de natuur en in het bijzonder van de in het wild voorkomende vogels te bevorderen door alle middelen, o.m. door het oprichten van plaatselijke afdelingen, het houden van studiedagen, het uitgeven van een tijdschrift, het verspreiden van vogelboeken en natuurboeken, het oprichten van natuurreservaten. De vereniging werd in 1933 opgericht door E.H. Fr. Segers.

Samenstelling van het Bestuur

RAAD VAN BEHEER

Dagelijks Bestuur

H. FRANCKX, voorzitter, Vredelaan 29, 2500 Lier (031/80 47 32)

P. HERROELEN, ondervoorzitter en afgevaardigde Brabant, Van Asschestraat 33, 1910 Melsbroek (02/751 85 76)

F. VAN DEN BROECK, sekretaris, De Wilgen 41, 2060 Merksem (031/45 02 52)

E. MEYERS, penningmeester, Prof. Devochtstraat 39/4, 2300 Turnhout (014/41 00 69)

Leden

G. LACRES, Bekelstraat 62, 2700 Sint-Niklaas

W. ROGEMAN, Parklaan 139 bus 8, 9300 Aalst

J. VAN DEN STEEN, afgevaardigde Oost-Vlaanderen, Metdepenningenstraat 1A, 9000 Gent.

W. VAN SPAENDONK, afgevaardigde Antwerpen, Zevenbergen 50, 2500 Lier

R. DE BRUYNE, afgevaardigde West-Vlaanderen, Iepersteenweg 60, 8178 WOUMEN

E. WELLENS, afgevaardigde Limburg, Statiestraat 89, 3900 Lommel

Afgevaardigden Wielewaaljongeren

C. VAN LIERDE, Oude Grensstraat 2 B4, 1850 Grimbergen

J. ROYEAERD, St. Hubertstraat 255, 9800 Deinze

P. DELVAUX, Gierlesteenweg 351, 2300 Turnhout

TECHNISCH ADVISEUR VAN DE NATUURRESERVATEN

Ir. S. TYS, Beekstraat 16, 2800 Mechelen (015/41 12 78)

LIDMAATSCHAP EN ABONNEMENTEN

België: 350 F, Nederland: 400 F, andere landen: 500 F. Bijlid (zonder abonnement): 50 F.

Administratie: De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout. Giro: 000-0319785-73. Tel.: 014/41 22 52.

De massale zeevogelsterfte aan de Belgische kust tijdens de voorbije winter.

door J. van Gompel

Inleiding :

Tijdens de voorbije winter spoelden aan de Belgische kust, van half november tot eind januari, ongewoon grote aantallen met stookolie besmeurde zeevogels aan. Deze hoge aantallen duiden niet noodzakelijk op een abnormaal hoge sterfte. Vooral de herhaalde aanlandige stormwinden waren er de oorzaak van dat grotere aantallen vlugger de kust bereikten, waar ze anders zinken of desintegreren in volle zee.

Tijdens de eerste duidelijke golven van aanspoelende vogels, rond half november en begin en eind december, vonden we de grootste aantallen aan de Oostkust, meer dan 90 % ervan besmeurd met stookolie. In de eerste helft van januari bereikte een nieuwe massale golf onze kust. Het percentage stookolieslachtoffers was nu wel kleiner doordat talrijke echte stormslachtoffers, vooral Drieteenmeeuwen en Noordse Stormvogels, zich nu onder de slachtoffers bevonden, wat voordien niet het geval was. In januari waren de aantallen even hoog aan de Westkust als aan de Oostkust.

Opvallend was ook het grote aantal nog levende vogels : meer dan 400 werden er verzorgd in de diverse opvangcentra (het Zwin te Knokke, en verder te Blankenberge en Nieuwpoort). Zowel in december als januari werden tevens bijna wekelijks tellingen van dode vogels georganiseerd. In het bijzonder willen we hier de Belgische Jeugdbond voor Natuurstudie en de Vogelwerkgroep Oostende vermelden; ook de Belgische Natuur- en Vogelreservaten stelden een vaste medewerker ter beschikking. Ook andere verenigingen stelden hulp ter beschikking, o.a. bij de opvang van zieke vogels en bij persakties. Hier willen we vooral het Coördinatie Comité voor de Bescherming van Vogels vermelden.

In het hiernavolgend verslag willen we een overzicht geven van de voornaamste aantallen alsmede van enkele speciale vondsten. We rangschikten hierbij de soorten naargelang de belangrijkheid van de gevonden aantallen.

ALKACHTIGEN - ALCIDAE :

Reeds vanaf half november, toen de eerste levende stookolieslachtoffers werden binnengebracht in het Zwin en te Blankenberge, viel

op dat het vrijwel uitsluitend om alkachtigen, voornamelijk Zeekoeten, ging, soorten waarvan er in andere jaren maximaal slechts enkele exemplaren levend worden gevonden. De aantallen dode die nadien zouden worden geteld, overtroffen eveneens alle vorige aantallen die ooit aan onze kust werden waargenomen. Het feit dat juist deze in volle zee overwinterende vogels, en niet bijvoorbeeld de eveneens talrijk maar dicht bij de kust verblijvende zee-eenden, tot de slachtoffers behoorden, bewijst daarenboven dat de stookolielozingen in volle zee gebeurden.

In de eerste helft van januari werd tevens intense stuwtrek waargenomen van naar het ZW vliegende alkachtigen (Vogelwerkgroep Oostende en G. Burggraave te Knokke). Vermits er toen geen lage temperaturen waren, hield deze trek mogelijk verband met een vlucht uit de meer noordelijke overwinteringsgebieden, die in die periode eveneens door een enorme stookolieramp waren getroffen.

Zeekoet - *Uria aalge* :

In december waren minstens 75 % van het totaal aantal vogels Zeekoeten, rond 10 december bijv. 5 à 6 per km aan de Oostkust. In januari was de soort talrijk langs de gehele kust : op een telling van de gehele Belgische kust op 10 januari werden er een 150-tal gevonden, tijdens een nieuwe telling van 18 tot 20 januari opnieuw 120. Nadien daalde het aantal slachtoffers, begin februari was er nog een laatste kleine aantalspiek. Aan de hand van de talrijke trajekttellingen kunnen we het aantal dood aangespoelde Zeekoeten voor de periode van half november tot eind december op een duizendtal schatten, voor januari en begin februari op 500 à 600. Daarbij komen dan nog een 400-tal levende exemplaren die verzorgd werden in de opvangcentra (185 te Knokke, 115 te Blankenberge, 50 te Nieuwpoort, 10 te Oostende, 12 te Brugge en diverse exemplaren bij partikulieren). In totaal spoelden dus een 2000 Zeekoeten aan op de Belgische kust. Het overgrote deel daarvan had stookolie, vooral in januari waren er ook enkele zonder.

Twee ondersoorten komen aan onze kust voor : de Noordelijke Zeekoet (*Uria aalge aalge*) heeft

zwartachtige bovendelen, de Zuidelijke Zeekoet (*Uria aalge albionis*) is bruiner en heeft ook een iets kortere snavel en vleugel. Beide ondersoorten overlappen elkaar echter zeer sterk wat de maten betreft, terwijl ook de kleur slechts in een eerder beperkt aantal gevallen met zekerheid te beoordelen was. Van ongeveer 300 Zeekoeten noteerden we de bek- en vleugellengtes, van een veel geringer aantal ook de kleur. Uit de maten blijkt dat 8 % zeker tot de noordelijke ondersoort behoort, tegenover minder dan 1 % tot de zuidelijke. Van de zeer grote tussengroep waren er ongeveer tien procent duidelijk bruin, en meestal ook met vrij kleine maten; 20 % was duidelijk zeer donker met meestal grote maten.

Van de overige was de kleur niet te beoordelen of ergens tussenin te situeren, maar meestal toch vrij donker, terwijl het grootste deel ook vrij grote maten vertoonde. Hieruit kunnen we besluiten dat in ieder geval het grootste deel, wellicht zelfs tot 80 %, tot de noordelijke ondersoort behoorde.

Eén zuidelijk exemplaar met Britse ring werd gevonden, verder ook een twintigtal gebilde

vormen. De gebilde vorm komt vooral bij de noordelijke groep voor (Cramp *et al* 1974). Zeekoeten wisselen reeds van kleed in volle winter: in december was ongeveer 10 % van de gevonden vogels in zomerkleed, in de eerste helft van januari was dit 18 %, in de tweede helft van januari 20 %. Bij de levende slachtoffers waren het vooral deze in zomerkleed die, na weken of maanden verzorging, overleefden. Mogelijk zijn het de sterkste exemplaren die het vroegst in zomerkleed komen.

Dikbekzeekoet - *Uria lomvia* :

Deze arktische soort is te herkennen aan een kortere en dikkere snavel in vergelijking met de Zeekoet, en aan de witte basaallijn langs de onderrand van de bovensnavel.

In praktijk blijkt het onderscheid niet zo eenvoudig te zijn: minstens een achttal keren controleerden wij meldingen van gevonden Dikbekzeekoeten die er geen bleken te zijn. Het betrof steeds gewone Zeekoeten met een iets bleke basaallijn op de bovensnavel (maar meestal alleen in de mondhoek en nooit zo

Van links naar rechts: Zeekoet (*Uria aalge*) in zomerkleed, Zeekoet (*Uria aalge*) in winterkleed (gebilde vorm), Dikbek- of Kortsnavelzeekoet (*Uria lomvia*)

Foto : J. van Gompel

duidelijk als bij de dikbek), ofwel gewone Zeekoeten met een opvallend dikke snavel. Gewone Zeekoeten hebben meestal een snaveldikte (hoogte) van 10,5 à 15 mm. Dikbekzeekoeten van 13 tot 17 mm. Wij noteerden evenwel 5 gevallen van gewone Zeekoeten met een dikte van meer dan 15 mm (de grootste twee 15,8 en 16 mm).

Een ander kenmerk van Dikbekzeekoeten in winterkleed, is de minder hoog reikende witte wang, waardoor geen caudale zwarte oogstreep voorkomt. Dit kenmerk is echter moeilijk te gebruiken door de grote variatie in winter- en overgangskleden bij gewone Zeekoeten.

Ook het door Van den Berg (1979) beschreven geknikt culmen bij Dikbekzeekoeten lijkt ons weinig bruikbaar. De beste kenmerken blijven tenslotte de duidelijk kortere snavel (Kort-snavelzeekoet lijkt ons dan ook een betere naam dan Dikbekzeekoet) en de witte basaallijn. Uiteindelijk werden deze winter twee exemplaren aangetroffen aan onze kust :

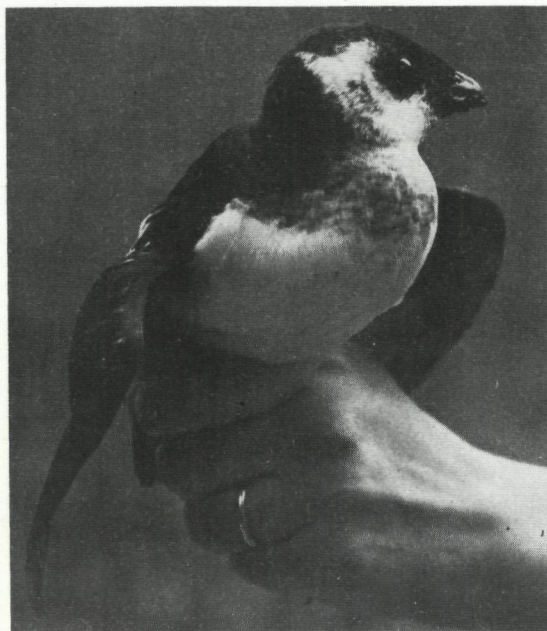
1 juveniel op 4 januari te De Haan en 1 adult op 18 januari te Wenduine (het tweede exemplaar werd helaas niet verzameld en kon enkel aan de hand van de afmetingen gedetermineerd worden). Het betreft de eerste gevallen voor België, de soort was niet vermeld in de Avifauna van België (Commissie voor de Belgische Avifauna, 1967).

Alk - *Alca torda* :

Gemiddeld werden er voor elke 100 Zeekoeten ongeveer 14 Alken gevonden, met een even groot percentage stookolieslachtoffers, en eveneens verscheidene nog levende vogels. Ook bij de Alk zijn er twee ondersoorten : de Zuidelijke of Britse Alk (*Alca torda britannica*) die kortere vleugels en een minder hoge snavel heeft dan de Noordelijke Alk (*Alca torda torda*). Van deze laatste werd tot nu toe in België nog maar één zekere vondst genoteerd. Op 26 door ons gemeten vogels waren er 5 juveniele en 21 adulte, behalve één alle behorend tot de zuidelijke ondersoort. Eén exemplaar had een zeer hoge snavel (nog juist op de maximumgrens van de zuidelijke) en een lange vleugel (ver boven de maximumgrens van de zuidelijke) en was dus zeer waarschijnlijk een noordelijk exemplaar.

Kleine Alk - *Plautus alle* :

Verscheidene vondsten na de hevige storm begin december : twee uitgeputte maar nog levende exemplaren te Knokke, aldaar ook

Kleine Alk (*Plautus alle*)

Foto : J. van Gompel

nog één dood exemplaar. Begin januari twee dode exemplaren op het strand te Bredene, waarschijnlijk nog een derde exemplaar te Mariakerke. Tijdens de eerste week van januari zag P. Lingier ook een groepje van 3 exemplaren voor de kust te Oostende. Op 16 januari nog een levend exemplaar met stookolie te Zeebrugge. Op 1 februari nog 2 exemplaren dood gevonden : Blankenberge en De Haan.

Papegaaiduiker - *Fratercula arctica* :

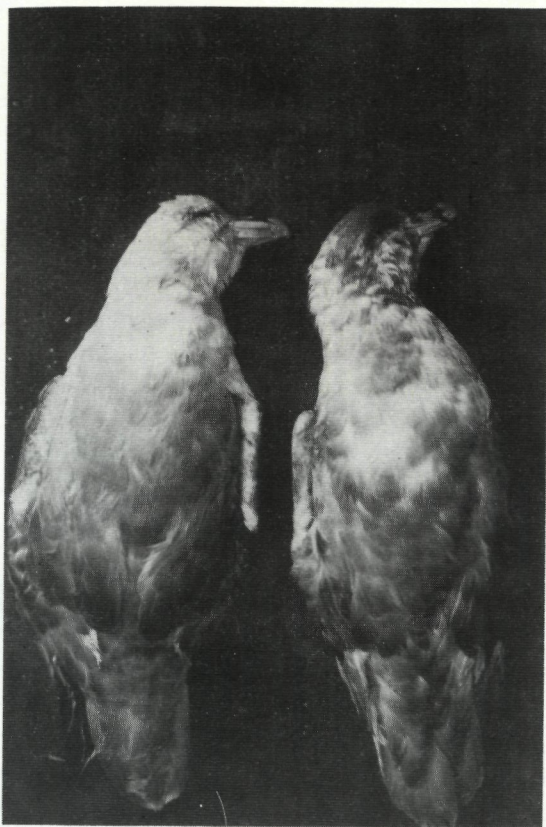
Een soort die traditioneel zeer weinig aanspoelt. Na de ramp met de Torrey Canyon werden er bijvoorbeeld ook in Bretagne zeer weinig gevonden alhoewel de kolonie van Les Sept Iles toen terugviel van 2500 naar 400 paren. Mogelijk heeft dit te maken met het sneller zinken van hun kleiner lichaam (Cramp *et al* 1974, Hope Jones *et al*, 1970).

Ook aan onze kust deze winter zeldzaam : begin januari een nog levend exemplaar met stookolie te Knokke en een waarneming van een levend exemplaar op een golfbreker te Bredene (VWG Oostende).

STORMVOGELS - PROCELLARIIDAE :

Noordse Stormvogel - *Fulmaris glacialis* :

Werden alleen na de storm begin januari vrij talrijk gevonden. We schatten het totaal aantal

Noordse Stormvogel (*Fulmaris glacialis*) links bleke fase, rechts donkere fase Foto : J. van Gompel

dat op onze kust aanspoelde op 150 exemplaren, waarvan 40 % met stookolie. Enkele lijkschouwingen op niet door stookolie aangestaste vogels brachten massale aantasting door speelwormen aan het licht.

Bij de Noordse Stormvogel kunnen twee ondersoorten onderscheiden worden : *F.g. glacialis* : de noordelijke ondersoort met kleinere snavel, bevat vooral donkere exemplaren (85 %) tegenover slechts 15 % bleke fasen; *F.g. auduboni* : de zuidelijke ondersoort, met grotere snavel, bevat minder dan 1% donkere vogels (Bauer en Glutz von Blotzheim, 1966 ; Van Franeker, 1979).

Op 28 door ons verzamelde vogels waren er 3 donkere fasen. Eén ervan had een duidelijk kortere bek en behoorde dus zeker tot de noordelijke vorm, van de andere twee ontbrak helaas de kop. Alle bleke vogels waren duidelijk grootsnavelig, met uitzondering van twee die intermediaire maten hadden.

Op 4 en 5 januari, tijdens telkens 2 uur trek-tellen, werden door VWG Oostende een twintigtal naar het ZW vliegende Noordse Stormvogels geteld. Ook hierbij bevond zich één donker exemplaar.

JAN-VAN-GENTEN - *SULIDAE* :

Jan-van-Gent - *Sula bassana* :

Tijdens de diverse tellingen in december en januari werden 14 exemplaren genoteerd. Het werkelijk aangespoelde aantal zal wel niet veel hoger hebben gelegen. Acht vogels hadden stookolie, alle 14 waren adulte exemplaren. Dit komt overeen met het gekende feit dat vooral adulte Jan-van-Genten 's winters voor onze kust trekken of verblijven, terwijl de jonge vogels meer zuidelijk overwinteren. Een viertal nog levende vogels werd verzorgd in de opvangcentra.

EENDEN EN GANZEN - *ANATIDAE* :

Zwarte Zeeëend - *Melanitta nigra* :

Een van de meest opvallende feiten betreffen de de zeevogelsterfte aan onze kust gedurende de laatste winter is het geringe aantal Zwarte Zeeëenden dat zich onder de slachtoffers bevond. Dit aantal lag zelfs lager dan het normale aantal van vorige winters. Dit is des te merkwaardiger als men weet dat voor de Belgische kust, ter hoogte van de Vlaamse Banken, geregeld tot 1 à 2 % van de Noordzee-Baltische Zee-populatie overwintert (Atkinson-Willes 1975). Maximaal een dertigtal Zwarte Zeeëenden werden gevonden.

Andere *Anatidae* :

in zeer klein aantal : (1 tot 5 exemplaren per soort) : Grote Zeeëend (*Melanitta fusca*), Eidereend (*Somateria mollissima*), Grauwe Gans (*Anser anser*).

ZEEDUIKERS - *GAVIIDAE* :

Een 8-tal Roodkeelduikers (*Gavia stellata*), waarvan 7 met stookolie, voornamelijk gevonden aan de Westkust. Eén nog levend exemplaar werd verzorgd. Het aantal ligt niet hoger dan dat van vroegere winters.

FUTEN - *PODICIPIDAE* :

Fuut - *Podiceps cristatus* :

Slechts enkele dode exemplaren werden gevonden, behalve drie levende waarvan 2 met stookolie, die werden verzorgd. Begin januari

verbleven hier en daar groepjes Futen voor de kust.

MEEUWEN - LARIDAE :

Drieteenmeeuw - *Rissa tridactyla* :

Uit de talrijke gegevens in vroegere jaren verzameld door de B.J.N., blijkt dat de Drieteenmeeuw een der soorten was met het grootste percentage stookolieslachtoffers. Nochtans is de soort ook bekend als typisch stormslachtoffer, d.w.z. dat na hevige stormen er soms grote aantallen aan de kust verblijven en dood aanspoelen. Deze winter werden talrijke Drieteenmeeuwen gevonden vanaf januari. We schatten het aantal dood aangespoelde op minstens 500, waarvan de helft met stookolie. In dezelfde periode verbleven ook honderden exemplaren voor de kust, waarvan vele stookolie hadden. Ook van deze soort werd stuwtrek waargenomen te Oostende en op 15 januari bijvoorbeeld 300 exemplaren in een half uur tijd te Knokke (G. Burggraeve). Verscheidene vogels werden verzorgd in de opvangcentra. Van de gevonden vogels waren er 57 % juveniel (eerste en tweede winter); ter vergelijking de gegevens van de BJN verzameld van 1959 tot 1979: 52,5 % juvenielen (Verboven 1979).

Andere Laridae :

in totaal een 400 tot 500 waarvan ongeveer 60% met stookolie. Vooral Grote Mantelmeeuw (*Larus marinus*), Zilvermeeuw (*Larus argentatus*) waarvan 80 % juveniele, in mindere mate Stormmeeuw (*Larus canus*) en Kokmeeuw (*Larus ridibundus*). Verder ook 1 stern spec. en 1 adulte Burgemeester (*Larus hyperboreus*). Verscheidene Burgemeesters verbleven in die periode ook aan de kust, o.a. 3 te Oostende en 1 te Blankenberge. Te Oostende werd ook een Kleine Burgemeester waargenomen (*Larus glaucoides*) (VWG Oostende). In de eerste helft van januari werden ook wat voor de kust trekkende Dwergmeeuwen waargenomen (*Larus minutus*), 1 juveniel exemplaar werd dood gevonden te De Haan op 18 januari.

Besluit :

Van half november tot eind januari spoelden ongeveer 4000 zeevogels aan op de Belgische kust. Rekening houdend met ongeveer normale aantallen in februari, kunnen we het totale aantal voor de afgelopen winter schatten op 4500. Ter vergelijking: door Verboven (1979)

werd het totale aantal per jaar voor de Belgische kust berekend op 1100 à 1600 (periode 1959 - 1979).

De hoge aantallen aan onze kust voor de afgelopen winter waren daarenboven slechts een onderdeel van een veel uitgebreidere ramp die het volledige Noordzeegebied trof: duizenden vogels strandden ook in Noord-Frankrijk, Nederland, Engeland, en tienduizenden op de Scandinavische kusten.

Over de mogelijke gevolgen van dergelijke rampen krijgen we een idee wanneer we ze bekijken in het kader van de populatietrends van de verschillende soorten. Voor soorten als Drieteenmeeuw, Noordse Stormvogel en Janvan-Gent is de nochtans grote sterfte niet direct rampzalig. Deze soorten kenden immers sinds het begin van de eeuw een sterke uitbreiding, vooral nadat aan de enorme vervolging door de mens een einde kwam. Veel erger is het gesteld met de alkachtigen: de Alk kende sinds 1930 een sterke achteruitgang in alle bekende kolonies, in het begin vooral in het zuiden, maar de laatste jaren ook duidelijk in het noordelijke verspreidingsgebied. De totale wereldpopulatie werd in 1976 nog slechts op 208.000 broedparen geschat (Lloyd 1976). De Zeekoet is nog minstens vier keer zo talrijk maar gaat de laatste tijd eveneens zeer sterk achteruit. Bij de Papagaaiduiker zijn de vroegere enorme kolonies van soms honderdduizenden koppels nu veelal teruggevallen tot enkele honderden of zelfs tientallen paartjes. Het is zonder meer duidelijk dat de Alkachtigen de laatste decennia voortdurend in aantal achteruitgaan en dat de stookoliebezoedeling hierin een belangrijke rol heeft gespeeld en dit nog doet.

Tenslotte kunnen we het probleem nog ruimer stellen. De zeevogels zijn immers een der meest betrouwbare indicatoren van een veel uitgebreider ekologisch gevaar.

Bibliografie :

- Atkinson-Willes G.L., 1975. Effectifs et distribution des Canards marins dans le Nord-Ouest de l'Europe, janvier 1967-1973. Aves 12 : 254-284.
- Bauer K.M., U.N. Glutz von Blotzheim, 1966. Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Band 1. Frankfurt am Main, Akademische Verlagsgesellschaft.
- Commissie voor de Belgische Avifauna, 1967. Avifauna van België, Brussel, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen.
- Cramp S. W.R.P. Bourne, D. Saunders, 1974. The Seabirds of Britain and Ireland. London.
- Hope Jones et al 1970. Effects of „Hamilton Trader“ oil on birds in the Irish Sea in may 1969. British Birds 63 : 97-110.

- Kirchner H., 1971. Der Vogel im Fluge, Lieferung 7, Alken. Wittenberg Lutherstadt, A. Ziemsen Verlag.
- Lloyd C.S. 1976. An estimate of the world breeding population of the Razorbill. *British Birds* 69: 298-304.
- Van Franeker J.A., 1979. Some notes on the Fulmar in the Netherlands. *Ardea* 67: 49-53.
- Van den Berg A.B., 1979. On Field Identification of Brunnich's Guillemot. *Dutch Birding* 2: 19-21.
- Verboven J., 1979. Tellingen stookolieslachtoffers aan de Belgische kust, een ecologische interpretatie. Licentiaatsverhandeling, Rijksuniversiteit Gent.

Summary

From November 1980 till February 1981 at least 4.000 seabirds were found at the Belgian coast as a result of oiling incidents. Involved species: Guillemot (± 2.000), Brunnich's Guillemot (2), Razorbill (± 280), Little Auk (12), Puffin (2), Fulmar (± 150), Gannet (14), Common Scoter (± 30), Red-throated Diver (8), Kittiwake (± 500) and other *Laridae*.

Dr. J. van Gompel, J. de Troozlaan 53, 8370 Blankenberge.

Kleurafwijkingen bij Koolmezen (*Parus major*)

door Ferdinand Vreysen

Jaarlijks broeden in mijn tuin één of twee paartjes Koolmezen (*Parus major*), in 1980 zelfs drie paartjes.

In 1968 nestelde voor het eerst een paartje Koolmezen in mijn tuin. Dit werd echter verdreven door in mijn gebied veel voorkomende Ringmussen (*Passer montanus*). In 1969 kwam het tot nestelen en eileg in een van mijn nestkastjes. De ringmussen verstoorden echter opnieuw dit nest. Op 23 april 1969 legde het wijfje een ei in een andere nestkast op de kale houten bodem, en begon onmiddellijk met het verzamelen van nestmaterialen. Ik legde het verstoorde nest op enkele meter voor de nestkast en het wijfje maakte hiervan gretig gebruik voor het vervaardigen van haar nieuwe nest. Het legsel telde 10 eieren. Er kwamen 9 jongen uit op 17 mei. Er was 1 schierei. Merkwaardig aan deze jonge Koolmezen was dat 7 ervan een normaal verenkleed hadden doch dat er 2 met een abnormaal pakje bekleed waren. De kop op het hoofd was bruin in plaats van zwart, de rug en onderzijde waren bleker van kleur dan normaal, de snavel en de nagels van de tenen waren licht in plaats van zwart zoals bij de andere jongen (zie foto). Op 1 juni kwamen enkele Wielewalers van Afdeling Lommel kijken naar dit „speciaal geval”. Er werden dia's gemaakt door Albert Geuens en Eugene Wellens. Op 3 juni vlogen de jongen uit.

Voor het tweede broedsel werd met nestelen aangevangen op 6 juni 1969. Eerste ei op 8 juni. Legsel van 11 eieren. Er kwamen tien jongen uit.

Opnieuw had ik 3 jongen met kleurafwijkingen.

Het jaar daarop, in 1970, begonnen mijn Koolmezen te nestelen op 17 april. Eerste ei op 2 mei. Er werden 9 eieren gelegd. De jongen kwamen uit op 24 mei. Van de 8 jongen

Foto : A. Geuens

hadden er 3 de kleurafwijkingen. Ze vlogen uit op 9 juni. Tweede broedsel : aanvang nestelen op 11 juni - eerste ei op 12 juni - legsel van 8 eieren waaruit 7 jongen waarbij weerom 3 met kleurafwijkingen. Op 17 juli vlogen deze uit.

Bij dit Koolmezenpaar stelde ik bovendien polygamie vast. Op 20 juni 1970 begon het tweede wijfje namelijk met nestelen op 20 meter van het eerste broedende wijfje. Het werd een legsel van 8 eieren waaruit 8 jongen kwamen waarvan eveneens 3 met kleurafwijkingen. In 1971 begonnen mijn Koolmezen met nestelen op 6 april - eerste ei op 14 april - aantal eieren 8 - de jongen kwamen uit op 5 mei. Bij dit broedsel opnieuw 2 jongen met de kleurafwijking. Het mannetje voedert niet maar zingt, het wijfje brengt haar kroost alleen groot. Op 26 mei vliegen ze uit. Het tweede broedsel gaf ditmaal slechts normaal gekleurde jongen. Van 1972 tot en met 1980 heb ik geen kleurafwijkingen meer gehad. Ik dien nog te vermelden dat al deze kleurafwijkingen - 16 in totaal - zonder uitzondering identiek waren.

Het gaat hier om een vorm van het veel voorkomende verschijnsel albinisme. Een bevattelijke bewerking door Gerald Oreel van een bijdrage van Bryan L. Sage verscheen over dit onderwerp in *De Lepelaar* 69, 1980 : 125-127. In algemene zin kan albinisme verdeeld worden in verschillende categorieën :

1. leucisme : ontbreken van pigment in het verenkleed, doch wel gepigmenteerde ogen, snavel en poten.

2. dilutie (verzwakking) : normale, doch gelijkmatig gereduceerde pigmentatie, zodat het uiterlijk wat vaal is.
3. schizochroïsme : ontbreken van één pigment in het verenkleed. Normaal wordt de kleur van het verenkleed bepaald door twee of meer pigmenten.
4. partieel albinisme : de pigmentatie ontbreekt slechts in enkele veren, waardoor die wit zijn.
5. zuiver albinisme : totale afwezigheid van pigment in het verenkleed, ogen, snavel en poten.

Gerald Oreel meent dat de bleekheid van de door ons beschreven vogels berust op een reductie van het zwart in het verenkleed.

Prof. Dr. K.H. Voous schreef in 1972 eveneens over een populatie Koolmezen met afwijkend bleek verenkleed, echter als gevolg van een reductie van het geel (*Limosa* 45 : 90-92).

De door ons waargenomen verbleking betreft waarschijnlijk een recessief erfelijke faktor.

Mijn dank aan Gerald Oreel, Hubert Meeus en Paul Herroelen die zo vriendelijk waren om het manuscript kritisch door te lezen en van waardevolle aantekeningen te voorzien.

Summary

Pale-coloured Great Tits (*Parus major*). For several successive years two or three pale-coloured young were present in each offspring of Great Tits. These specimens were conspicuous by a reduction of black in the plumage. A description of an abnormal population, conspicuous by a reduction of yellow, was given in 1972 by K.H. Voous (*Limosa* 45 : 90-92).

F. Vreysen, Kapelstraat 29, B-2490 Balen.

Een Amerikaanse Kuifeend (*Aythya collaris*) in de Turnhoutse Kempen

door Luc Matthé, Dirk Draulans en Paul van Sanden

Op 16 april 1980 rond 18 uur werd er door R. Vermeyen, J. en G. Elsermans een „ongewone” eend waargenomen op de Dekshoevevijver te Geel. De vogel dobberde tussen enkele Tafeleenden (*Aythya ferina*) en werd door genoemde waarnemers vrij snel herkend als een mannetje Amerikaanse Kuifeend (*Aythya collaris*). De dag nadien werd het nieuws verspreid en op 18 april werd deze eend opnieuw langdurig geobserveerd door o.a. H. Meeus, L. en K. Matthé, J. Brijs, M. Verdonck, L. Berckvens en B. Bosmans. Op 19 april

meldden enkele leden van Aves en eveneens enkele Nederlanders ons dat er van de bewuste vogel geen spoor meer te vinden was. Zoals al eerder was gebeurd gingen ook zij navraag doen bij een persoon uit de onmiddellijke omgeving die er een uitgebreide kollektie watervogels op na houdt. De vogel kon hier echter niet ontsnapt zijn, daar de eigenaar geen specimen van deze soort bezat. Ook van andere kwekers uit de buurt kwam een ontkenkend antwoord.

Op 26 april werd de vogel ter plaatse opnieuw

Fig. 1. *Aythya collaris*, frontaal zicht. Zeer opvallend zijn de dubbele witte snavelring en de witte wig voor de vleugelboeg.

waargenomen en werd vanaf toen door tientallen Belgische, Nederlandse en Duitse ornitologen onder zeer gunstige omstandigheden geobserveerd. Op 24 mei was de vogel verdwenen, maar werd door H. Meeus terug ontdekt op het Zwart Kot te Mol-Postel, in vogelvlucht ongeveer 13 km noordoost van de Dekshoevevijver. De eend werd hier waargenomen tot 26 mei. Op 27 mei werd ze door D. Draulans gezien op de CBR-vijver bij de Maat te Mol, enkele kilometer ten zuiden van het Zwart Kot. Dit was tevens de laatste waarneming van de vogel in de streek.

Korte beschrijving van de waarnemingsplaatsen

De Dekshoevevijver is een visvijver van de gemeente Geel, gelegen aan het Kempens kanaal. Deze vijver werd reeds eerder in een ornitologisch verslag beschreven (Wielewaal 43:14). Het is een zeer eutroof water (pH 8,3) van 21 ha, met een diepte variërend tussen 0,1 en 0,4 m, behalve in de uitgediepte randzone van de plas waar diepten tot 1,5 m voorkomen. De vroeger alles dominerende liesgrasvegetatie (*Glyceria maxima*) is voor een groot deel verdwenen, daar de vijver gedeeltelijk werd uitgediept en bij middel van een dam in twee delen werd verdeeld. De hogere rietvegetatie is eveneens gedeeltelijk verdwenen. Anderzijds is er een grotere slikoppervlakte ontstaan. Rond de plas bevinden zich steeds hengelaars die hun sport hier komen beoefenen.

Het Zwart Kot te Postel (Mol) is slechts enkele ha groot. Het water is eveneens van het kanaal afkomstig maar is minder eutroof (pH 7,8). De plas is ook dieper, tussen 1 en 2 m. Er is slechts weinig watervegetatie. Deze plas wordt als viskweekvijver gebruikt. De menselijke activiteit in de omgeving is gering te noemen.

De plas aan de Maat te Mol is een groot heideven en bijgevolg vrij zuur. Het ven is ongeveer 1,5 m diep en is begroeid met allerlei russen (*Scirpus* sp.), waterlelies (*Nymphaea alba*) en fonteinkruiden (*Potamogeton* sp.).

Beschrijving van de waargenomen vogel

Veldkenmerken (zie fig. 1 en 2)

De hier aangehaalde kenmerken werden genoteerd op 26 april en 11 mei.

- Iris uitgesproken goudgeel.
- Snavel lang en tafeleendachtig, aan de punt iets opwaarts gebogen, donker grijsblauw van kleur. Een zéér dunne witte boord over heel de lengte van de bovensnavelrand verbond de smalle witte zoom rond de snavelwortel met de bredere witte zoom net voor de donkere zwartachtige punt.
- Bij het voedselzoeken, wanneer de vogel de nek uitstreckte, was een, soms onduidelijke, kastanjebruine halsring te zien. Bij goede

Fig. 2. *Aythya collaris*, lateraal zicht. De merkwaardige kopvorm komt hier duidelijk tot uiting.

belichting vanop ongeveer 25 m afstand bleek deze kastanjebruine band zeker een drietal cm breed aan de halszijde, doch versmalde tot een smal bruin streepje naar de nekzijde toe. Deze band verklaart de benamingen „*Aythya collaris*”, „Ring-necked Duck”, „*Morillon à collier*”, enz...

- Onderaan de bek was een zeer kleine witte kinvlek, slechts zichtbaar wanneer de vogel zijn veren poetste.
- Het voorhoofd was nogal plat. De verlengde kruinveren gaven de vogel een karakteristieke grote driehoekige kop, waarvan de top meer naar achter tot voorbij het oog lag. Bij felle wind gingen deze veertjes platliggen, zodat de kop een meer normaal rond profiel ging vertonen. Een kuif was niet aanwezig. Het zwart van de kop toonde een purperen glans, vooral achter het oog, doch dit was enkel zichtbaar op korte afstand en bij goede belichting.
- De borst en gedeeltelijk ook de rug vertoonden een donkere vuilgroene weerschijs op de zwarte vederpartijen. Deze weerschijs was eveneens slechts bij ideale belichting waar te nemen.
- Zoals bij meerdere mannetjes van grondel-eenden het geval is, bestond bij deze duik-eend het grijze gedeelte van de flanken uit een reeds ragfijne zwarte streepjes op een witte ondergrond. Deze, slechts met moeite waar te nemen arcering was echter niet verbonden met de donkere rug maar de ganse grijze flank was vanaf de vleugelboeg tot achter op het lichaam door een helder-witte zoom gescheiden van de rest. Met de zon in de rug was dit zelfs tot op 50 à 60 m nog waarneembaar. Deze grijze flanken reikten even voorbij de helft van het lichaam zo hoog dat ze bij achteraanzicht nog duidelijk aan weerszijden zichtbaar waren.
- Bijzonder opvallend was de helwitte verticale wig tussen het zwart van de borst en het grijs van de flanken. Voorbij de vleugelboeg reikte ze tot bijna midden op de rug. Wanneer de vogel zich in het water oprichtte en de vleugels uitsloeg zag men deze wig doorlopen tot in de witte onderzijde. Deze witte onderzijde was met enkele isabelkleurige en vaalgroene vegen en vlekken getekend, mogelijk het gevolg van herhaaldelijk contact met waterplanten. Deze vlekken bevonden zich vooral waar de witte wig de witte onderzijde vervoegde.
- De poten waren grauwgrijs.
- De volledig zwarte staart werd dikwijls in een hoek van 45° opgericht.
- De vogel gaf een forse indruk, vooral door

de hoge grijze uitbocht van de flanken. Hij lag in verhouding iets hoger op het water dan de ons meer bekende duikeenden.

- Van tijd tot tijd verplaatste de eend zich al vliegend. Ze steeg watertrappend op. De vleugeltekening was zeer markant. Ze gelee meer op het grijze patroon van de Tafel-eend dan wel op de zwart-wit-tekening van de Kuifeend (*Aythya fuligula*). De brede grijze spiegel versmalde tot een eveneens grijze achtervleugelrand op de handpennen. Er werd geen „vleugelgeluid” gehoord.

Aktiviteit

De Amerikaanse Kuifeend bleek haar aktiviteit sterk te richten naar deze van de andere eenden waarbij zij zich aansloot (zie verder). Op de Dekshoevevijver sliep de eend tot ongeveer 11 uur, waarna zij een half uurtje besteedde aan toilet maken. Nadien begon ze voedsel te zoeken. Dit laatste gebeurde aanvankelijk steeds door enkel kop en nek onder water te brengen (zie fig. 3), zoals ook wel eens door Tafel-eenden wordt gedaan, maar praktisch nooit door Kuifeenden. In de namiddag werden de eenden, zowel de Amerikaanse Kuifeend als de Tafel-eenden, dikwijls duikend waargenomen. Ook op het Zwart Kot was dit het geval, alhoewel de eend hier steeds samen met Kuifeenden verbleef. Folkestadt (1967) stelde bij een Amerikaanse Kuifeend in water van 0,5 tot 1 m diepte steeds duiktijden vast van ongeveer 15 sec. Dubois, Wahl en Asmodé (1978) melden duiktijden van ongeveer 22 sec. voor de Amerikaanse Kuifeend en van ongeveer 19-20 sec voor de Kuifeend. Onze eigen waarnemingen wijzen er op dat het duikgedrag van de Amerikaanse Kuifeend meer overeenstemt met dit van de Tafel-eend dan wel met dit van de Kuifeend (zie fig. 4). Op de Dekshoevevijver werden duiktijden van de Amerikaanse Kuifeend en Tafel-eend op dezelfde plaats in de randzone opgenomen. Uit de figuur blijkt dat Tafel-eenden gemiddeld 19 sec. onder water bleven, de Amerikaanse Kuifeend gemiddeld 18 sec. Vergelijkbare gegevens voor de Kuifeend, op dezelfde plaats maar op een andere datum opgenomen, wijzen er op dat de Kuifeend heel wat minder lang onder water blijft, namelijk gemiddeld 16 sec. Dit werd bevestigd door beperkte vergelijkende observaties die gedaan werden op het Zwart Kot. De Amerikaanse Kuifeend blijft hier duidelijk langer onder water dan de Kuifeend: respectievelijk gemiddeld 21 en 27 sec. Folke-

Fig. 3. Typisch voedingsgedrag van Tafeleenden; enkel het voorste deel van het lichaam wordt onder water gebracht, zonder te grondelen. Ook *Aythya collaris* (rechts vooraan) vertoonde dit gedrag.

stadt (1967) meldt tenslotte dat deze eend eveneens al grondelend naar voedsel kan zoeken, iets wat wij echter niet konden waarnemen. Vermeldenswaard is verder dat de Amerikaanse Kuifeend, in tegenstelling tot de Tafeleenden, meestal sliep staande op een slikje of op een stronk. Dit is in overeenstemming met de bemerking van Pough (1951) dat de eend dikwijls uit het water rust, vooral op takken van in het water gevallen bomen.

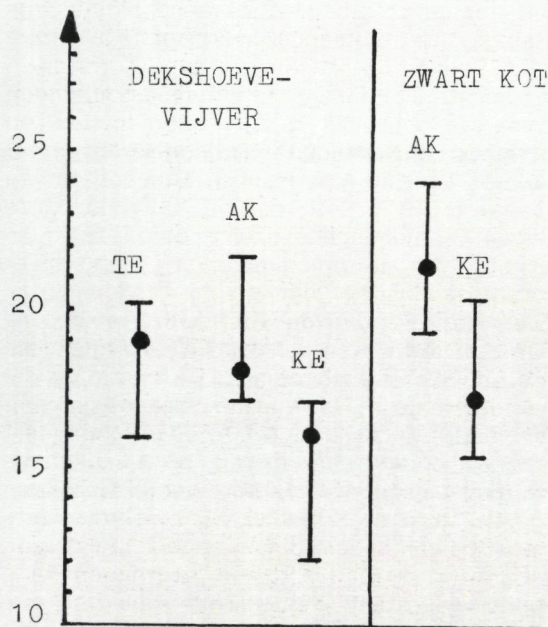

Fig. 4: gemiddelde duiktijden en maximale en minimale waarden (ordinaat, sec) voor Tafeleenden (TE), Amerikaanse Kuifeend (AK) en Kuifeend (KE) op twee verschillende vijvers.

Sociaal gedrag

Zoals reeds aangehaald sloot de Amerikaanse Kuifeend zich telkens bij andere eenden aan. Op de Dekshoevevijver vertoefde zij steeds in het gezelschap van Tafeleenden, hoewel hier in het begin van haar aanwezigheid ook wel Kuifeenden voorkwamen. Op het Zwart Kot bevond zij zich steeds bij Kuifeenden. Op de CBR-vijver aan de Maat te Mol kwamen geen andere duikeenden voor.

Huyskens en Voet (1962) schreven dat de door hen waargenomen Amerikaanse Kuifeend vooral het gezelschap van Kuifeenden opzocht, alhoewel er ook Tafeleenden aanwezig waren. Bruun (1971) meldt dat de soort in Europa normaal vrij samenleeft met de Kuifeend. Dubois *et al* (1978) nemen een totale onverschilligheid waar van een Amerikaanse Kuifeend ten opzichte van Tafeleenden en daarentegen een hechte relatie met een groepje Kuifeenden. Het door ons geobserveerde exemplaar was geïntegreerd in een groepje Tafeleenden, zoals ook reeds door Bezemer en Rampen (1960) was waargenomen. Meermaals werden door ons zelfs baltsfragmenten waargenomen met een wijfje Tafeleend (zie fig. 5).

Fig. 5 *Aythya collaris* baltsend met Tafeleenden. *Aythya collaris* (links) vertoont hier duidelijk de „sneak posture” ten opzichte van het wijfje Tafeleend. Het mannetje Tafeleend (rechts) neemt de „neck stretching” houding aan. Het gedrag van het middelste wijfje is dubieus, en betreft mogelijk een eenvoudige drinkbeweging.

Onze Amerikaanse Kuifeend toonde zich trouwens steeds vrij agressief ten opzichte van de mannetjes Tafeleend en leek een dominante positie in het groepje in te nemen, iets wat eveneens door Dubois *et al* (l.c.) werd vermeld maar dan voor een Amerikaanse

Kuifeend in een groepje Kuifeenden. H. Meeus (*in litt.*) nam trouwens ook op de Dekshoevevijver waar dat de eend eenzelfde gedrag vertoonde jegens een koppeltje Kuifeend: agressiviteit ten opzichte van het mannetje en baltsfragmenten met het wijfje. Johnsgard (1965) schrijft dat wilde hybriden bekend zijn van de Amerikaanse Kuifeend met de Amerikaanse Tafeleend (*Aythya americana*) en met de Kleine Toppereend (*Aythya affinis*), terwijl in gevangenschap kruisingen verkregen werden met Kuifeend, Krooneend (*Netta rufina*) en Grote Tafeleend (*Aythya valisneria*). Hybridisatie met de Tafeleend lijkt dus niet onmogelijk. De geobserveerde baltsfragmenten bestonden meestal uit het naar voor strekken van kop en nek („sneak posture”) en het rekken van de nek („neck-stretching”). Het naar achter werpen van de kop („head-throw”) werd slechts enkele keren geobserveerd. Alhoewel tweemaal pre-kopulatorische gedragingen van de Amerikaanse Kuifeend ten opzichte van een wijfje Tafeleend werden waargenomen (dompelen van de bek in water en gladstrijken van de veren op de rug in een positie naar het wijfje gekeerd, Johnsgard, *l.c.*), bleek het wijfje geen kopulatiehouding aan te nemen en het is dus niet zeker of het uiteindelijk tot een kopulatie gekomen is.

Diskussie en besluiten

Alhoewel uit de veldkenmerken en illustraties blijkt dat het kleurenpatroon van het vederkleed van het mannetje Amerikaanse Kuifeend eerder overeenstemt met dit van onze Kuifeend, dienen hierbij toch enkele opmerkingen gemaakt. Vooreerst wijzen bepaalde morfologische kenmerken meer op een verwantschap met de Tafeleend: het typische vleugelpatroon en de vorm en tekening van de snavel bij voorbeeld. Johnsgard (1965) wijst er op dat de jongen van de Amerikaanse Kuifeend volledig getekend zijn zoals jonge Tafeleenden, en deze auteur besluit dan ook dat de gelijkheid van het kleurenpatroon van het mannetje Amerikaanse Kuifeend met dit van de Kuifeend eerder een geval van konvergentie is. Ook bepaalde anatomische kenmerken zouden volgens Johnsgard in deze richting wijzen. Het voedingsgedrag leunt, zoals hoger aangetoond, eveneens meer aan bij dit van de Tafeleend dan bij dit van de Kuifeend. Het typische gedrag van het onderwater steken van het voorste deel van het lichaam, zonder eigenlijk te grondelen, wordt praktisch nooit bij Kuif-

eenden, maar wel regelmatig bij Tafeleenden waargenomen. Verder blijkt ook het duikgedrag van de Amerikaanse Kuifeend meer met dit van de Tafeleend overeen te stemmen. Tenslotte blijkt, zoals door meerdere auteurs (Pough, 1951; Bauer en Glutz von Blotzheim, 1969; Cramp en Simmons, 1977) aangehaald, het voedsel van de Amerikaanse Kuifeend overwegend vegetarisch zoals bij de Tafeleend, dit in tegenstelling tot de Kuifeend. Ook het baltsgedrag wijst op een verwantschap met de Tafeleend. Bauer en Glutz von Blotzheim (1969) schrijven terecht dat de „sneak posture” een typisch gedrag is van Tafeleenden. Johnsgard (1965) meent dat bij Kuifeenden wel een soort „sneaking” voorkomt, maar zeer weinig opvallend en slechts zelden opgemerkt. De door ons geobserveerde Amerikaanse Kuifeend vertoonde een duidelijke „sneak-posture”.

Al deze feiten duiden aan dat *Aythya collaris* eerder verwant is aan de Tafeleend dan aan de Kuifeend, zodat de huidige Nederlandse benaming Amerikaanse Kuifeend, systematisch onjuist is. De afwezigheid van een duidelijke kuif wijst tevens op een morfologische onnauwkeurigheid. Huyskens en Voet (1962) opperden, zij het om andere redenen, vroeger reeds bezwaren tegen deze benaming. Wij menen dan ook dat het nuttig is een andere Nederlandse benaming, die wetenschappelijk juist is, voor te stellen. Verwijzend naar de Duitse benaming „Ringschnabelente” en de Franse benaming „Fuligule à bec cerclé” stellen wij de naam „Ringsnaveleend” voor, duidend op ontegensprekelijk het meest distinktieve kenmerk van deze eend, ter vervanging van de tot dusver gebruikte term „Amerikaanse Kuifeend”.

Biotoopkeuze

Zowel Bauer en Glutz von Blotzheim (1969) als Cramp en Simmons (1977) benadrukken dat *Aythya collaris*, door ons verder benoemd als Ringsnaveleend, vooral op kleine binnenwaters voorkomt, zowel op vijvers als op moerassen. Het voorkomen op ondiepe plas- sen als de Dekshoevevijver, het Zwart Kot en de CBR-vijver is dus, zeker tijdens de broed- tijd, normaal te noemen. Cramp en Simmons wijzen er op dat de Ringsnaveleend zeer on- diepe waters mijdt, wat ook wij konden beves- tigen, gezien de eend de Dekshoevevijver ver- liet op het ogenblik dat de waterstand van deze vijver begon te dalen. Winterwaarnemin- gen gebeuren vooral op grotere waters.

Beschouwingen bij de waarnemingen van de Ringsnaveleend in Europa

De geschiedenis van het voorkomen van de Ringsnaveleend in Europa loopt terug tot in 1801. Donovan ontdekte toen op de Londense Leadenhall-markt een exemplaar dat waarschijnlijk in Lincolnshire (Oost-Engeland) was geschoten (Scott, 1955). Aan de hand van dit specimen beschreef hij als eerste de soort „*Anas collaris*”. Deze waarneming werd echter eigenaardig genoeg niet weerhouden in de Britse avifauna. Slechts in 1935 worden er opnieuw Ringsnaveleenden gemeld in Europa. Dat jaar worden namelijk enkele vogels ingevoerd voor waterwildverzamelingen. Het aantal eenden bleek aanvankelijk echter beperkt, daar men er tot in 1956 niet in slaagde ze in gevangenschap te kweken (Bruun, 1971).

De eerste erkende veldwaarneming in Europa werd op 12 maart 1955 gedaan op het terrein van de Severn Wildfowl Trust (Groot-Brittannië). De vogel, een mannetje, verbleef er drie dagen (Ph. Scott, 1955). Vier jaar later volgde de tweede waarneming, ditmaal op het Europese vasteland, namelijk een mannetje van 15 tot 23 maart 1959 te Wassenaar in Nederland (Bezemer en Rampen, 1960). Datzelfde jaar werd er ook in Engeland weer een mannelijk exemplaar gezien (Sharrock en Gilmore, 1959). Vanaf 1959 werden er jaarlijks waarnemingen van de soort in Europa gedaan, uitgezonderd in 1975 (zie fig. 6). Het eerste wijfje werd op 16 maart

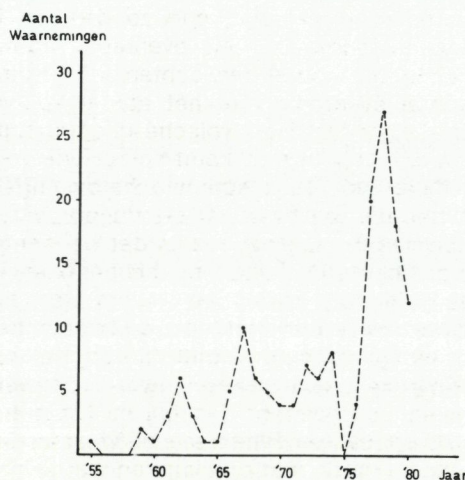

Fig. 6 Evolutie van waarnemingen van *Aythya collaris* in Europa.

1963 geobserveerd te Skaelskor Havn in Denemarken (Bauer en Glutz von Blotzheim, 1969). De laatste vier jaar zijn de meldingen sterk toegenomen. In het winterseizoen 1977-1978 werden niet minder dan 27 waarnemingen op verschillende plaatsen verricht.

Het exact aantal eenden bepalen dat op een bepaald ogenblik in Europa aanwezig is, blijft een moeilijke zaak. Enerzijds worden niet alle vogels waargenomen, doch anderzijds zullen een aantal exemplaren zich verplaatsen en op andere plaatsen als „nieuwe” waarneming genoteerd worden. In onze figuren werden de waarnemingen zeer strikt geïnterpreteerd, in die zin dat opeenvolgende waarnemingen in gebieden die niet te ver uit elkaar liggen, als één geheel werden beschouwd.

Tot op heden zijn er vijf Belgische waarnemingen bekend, waarvan deze uit 1979 en 1980 nog dienen gehomologeerd te worden :

- 1 mannetje van 25 november tot 24 december 1960 te Ekeren-Wilmarsdonk (Antwerpen), (Huyskens en Voet, 1962).
- hetzelfde (?) exemplaar van 17 november tot 26 december 1961 (Huyskens en Voet, 1962) en van 4 tot 18 februari 1962 (Maes en Van der Vloet, 1965) te Ekeren-Wilmarsdonk (Antwerpen).
- 1 mannetje van 12 tot 18 november 1972 te Antwerpen-Linkeroever (De Bièvre, Bulteel, De Ridder en Maes in Herroelen, 1974).
- 1 mannetje van 2 tot 7 of 8 januari 1979 te Oelegem (Antwerpen) (archief BAHC).
- 1 mannetje te Brecht (Antwerpen) op 10 april 1980 (Maes, Voet en De Ridder in Outtier *et al*, 1980) en hetzelfde (?) exemplaar te Geel en Mol-Postel dat beschreven wordt in dit artikel.

Ter aanvulling dient aangehaald dat op 12 januari 1980 een mannetje waargenomen werd te Antwerpen-Linkeroever (Maes in Reygaert *et al*, 1980). Daar we echter niet meer details van deze waarneming vonden werd ze niet weerhouden.

Het herhaald voorkomen van Ringsnaveleenden op dezelfde plaats tijdens opeenvolgende winters gebeurt wel meer. In Groot-Brittannië, waar de soort meer gezien wordt, is het een regelmatig voorkomend verschijnsel. In Armagh (Noord-Ierland) bij voorbeeld werd gedurende 8 opeenvolgende winters (1960-1967) 1 of 2 Ringsnaveleenden gezien (Smith, 1969).

Herkomst van de waargenomen vogels

Bij elke waarneming van een vreemde vogel, en zeker van niet-Europese eendachtigen, rijst

steeds de vraag of de vogel op eigen kracht vanuit zijn natuurlijk verblijfstaferaal tot hier is geraakt, of dat het een vogel betreft die uit één der talrijke waterwildverzamelingen is ontsnapt. England (1974) behandelde dit probleem reeds vroeger. Ondanks het feit dat de meeste verzamelaars ongetwijfeld heel wat zorg aan hun vogels besteden, komen nu en dan ontsnappingen voor. De vraag rijst of dit ook voor de Ringsnaveleend geldt. Inderdaad blijkt het regelmatig worden der waarnemingen vanaf 1959 ongeveer samen te vallen met de ontwikkeling van de invoer van uitheemse watervogels. Deze invoer nam vooral in de jaren '70 sterk toe. Ook het feit dat er meer mannetjes dan wijfjes gesignaleerd worden, kan compatibel zijn met de aanwezigheid van een groter aantal mannetjes in de kollekties, daar deze vaak mooier gekleurd zijn.

Deze argumenten kunnen echter ook vanuit een ander standpunt benaderd worden. Voor eerst zijn de wijfjes minder opvallend gekleurd en worden dus minder vlug waargenomen, wat de opmerkelijke tweespalt in de geslachtsverhouding der waargenomen vogels zou kunnen verklaren. Verder kan de toename van het aantal waarnemingen gedurende de laatste jaren ook toe te schrijven zijn aan het toegenomen aantal degelijke veldornitologen, gewapend met steeds betere kijkers en telescopen. Mogelijk echter ligt de ware reden van de toename der waarnemingen in Europa in het uitbreiden van het normale broedareaal van de soort in Noord-Amerika. Zoals bij ons de Kuifeend een duidelijke trend vertoont om haar broedgebied naar het westen uit te breiden, zo ook vergroot de Ringsnaveleend in Noord-Amerika haar broedgebied sterk naar het noordoosten (Bruun, 1971). Het oostelijk grensgebied van de Verenigde Staten met Canada werd in de jaren '30 overschreden. De toename van de soort in Oost-Canada zou echter vooral vanaf 1966 optreden (Bruun, l.c.). Door deze uitbreiding rukt de eend dichter op naar Groenland, vanwaar de meest waarschijnlijke transatlantische route naar Groot-Brittannië vertrekt, hetzij direct, hetzij via IJsland.

Dat de Britse eilanden het „eerste” gebied zijn dat een afgedwaalde vogel aandoet, blijkt duidelijk uit de geografische distributie der waarnemingen (zie fig. 7). In Groot-Brittannië en Ierland zijn reeds meer dan dubbel zoveel Ringsnaveleenden gezien dan in de rest van Europa samen. Vanop de Britse eilanden kan de eend dan naar het vasteland vliegen. Het is inderdaad opmerkelijk dat in de landen die het dichtst bij Groot-Brittannië liggen ook de meeste Ringsnaveleenden werden waargenomen.

Fig. 7. Geografische distributie van de Europese waarnemingen van *Aythya collaris*.

Moest de Ringsnaveleend hoofdzakelijk een ontsnapte kooivogel zijn, dan zouden we in alle landen ongeveer een evenredig aantal waarnemingen mogen verwachten, of althans een aantal evenredig met het aantal kooivogels in die landen. Het typische geografische patroon dat we hier zien komt echter ook voor bij heel wat andere transatlantische dwaalgasten, ondermeer bij heel wat steltlopers, waarvan men gerust mag aannemen dat het aantal gekooide vogels in Europa te verwaarlozen is. Het feit dat de vogels een trekroute over Groenland volgen en dat sommigen van hen er in slagen na hun verblijf in Europa ook naar Amerika terug te keren, wordt geleverd door twee waarnemingen. Bauer en Glutz von Blotzheim (1969) vermelden een meiwaarneming in IJsland (1967), die zou kunnen betrekking hebben op een terugtrekkende vogel. Deze hypothese wordt bekrachtigd door een ringvangst: een mannetje geringd op 1 maart 1977 te Slimbridge (Engeland) werd in mei

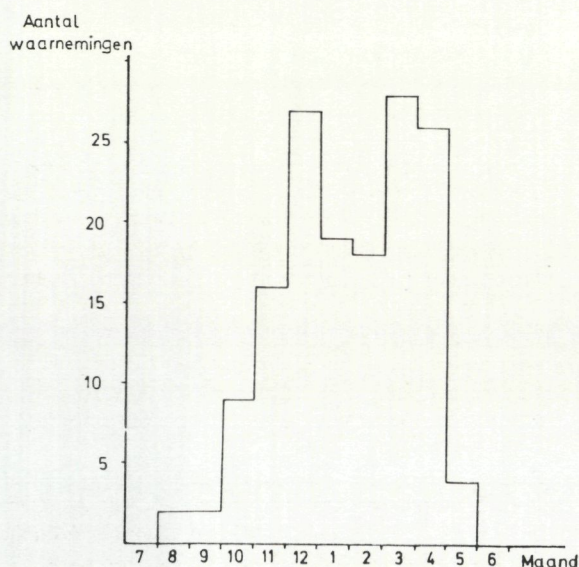

Fig. 8. Maandelijksse fluktuatie van waarnemingen van *Aythya collaris* in Europa.

1977 afgeschoten in het zuidoosten van Groenland (Rogers, 1978). Ongetwijfeld slagen niet alle eenden er in terug te keren naar hun oorspronkelijke broedgebieden. Een aantal zal zich hier met andere *Aythya*-eenden associëren en hiermee naar de broedgebieden trekken. Een ander argument dat kan aangevoerd worden om hier waargenomen Ringsnaveleenden als wilde vogels te klasseren is het ogenblik waarop de eenden voor het eerst worden opgemerkt (zie fig. 8). Bij ontsnapte vogels zou het kunnen gaan om jongen in gevangenschap geboren, die niet tijdig gekortwiekt worden, en die beginnen rondvliegen na het broedseizoen, of om adulte vogels die slecht gekortwiekt waren en die na de rui van de slagpennen ontsnappen. De rui van de Ringsnaveleend verloopt tamelijk vergelijkbaar met deze van de Kuifeend, in juli en augustus. In dit geval zou men een hoog aantal waarnemingen moeten kunnen registreren vanaf augustus, wat duidelijk niet gebeurt. Ook heeft men waterwildkollekties waar het de eenden „veroorloofd” is vrij rond te vliegen, nadat ze gewoon geraakt zijn aan regelmatig voederen. Van deze vogels verwachten we continue waarnemingen het ganse jaar door, wat echter niet wordt vastgesteld. De bekomen curve blijkt typisch voor een wilde trekvogel: hoog aantal in beide trekperiodes, iets geringer aantal in de winter (pleisterende vogels) en praktisch geen in de zomerperiode. De hoogste

aantallen worden vastgesteld in het voorjaar, wat overeenstemt met het feit dat de Ringsnaveleend in Amerika een uitgesproken noord-oostelijke trekrichting heeft, in tegenstelling tot de meeste andere Amerikaanse eenden (Bruun, 1971).

Aan de hand van de hoger opgesomde argumenten mogen wij gerust stellen dat de grote meerderheid der waarnemingen van de Ringsnaveleend betrekking hebben op wilde transatlantische dwaalgasten. Toch blijft het uiteraard moeilijk om voor individuele vogels uit te maken of het al dan niet om ontsnapte exemplaren gaat. In het geval van onze waarneming te Geel en te Mol-Postel kan als bijkomende evidentie aangehaald worden, dat de vogel in elk geval niet geringd was, wat duidelijk te zien was wanneer de eend sliep staande op een stronk. Verder kunnen we in aansluiting met Dubois *et al* (1978) stellen dat de Ringsnaveleend door ons waargenomen alleszins een „wilde” indruk maakte: ze was veel schuwer dan de Tafel-eenden waarbij ze zich aansloot en vertoonde een zeer goed ontwikkeld vluchtgedrag, zelfs in groep.

Samenvatting

Van 16 april tot 27 mei 1980 werd op enkele plaatsen in de Turnhoutse Kempen een mannetje Ringsnaveleend waargenomen. Een gedetailleerde beschrijving van de genoteerde veldkenmerken van deze vogel wordt gegeven. Ook het geobserveerde gedrag wordt behandeld. De eend sloot zich meestal aan bij Tafel-eenden, waarmee ze een vergelijkbaar gedrag vertoont. Vooral aan duiktijden en baltsfragmenten werd veel aandacht besteed. In de discussie wordt aangetoond dat de eend zowel morfologisch als ekologisch meer verwant is met de Tafeleend dan met de Kuifeend, wat aanleiding gaf tot het voorstellen van een verandering van de Nederlandse benaming. De auteurs stellen voor de oorspronkelijke benaming „Amerikaanse Kuifeend” te vervangen door „Ringsnaveleend”. Verder wordt aandacht besteed aan het voorkomen van deze eend in Europa, waarbij vooral de vraag „wild of ontsnapt?” behandeld wordt. De recente stijging van het aantal waarnemingen in Europa bleek zowel gekorreleerd met een verhoging van de invoer van uitheemse watervogels als met de areaaluitbreiding van de soort in haar oorspronkelijk broedgebied. De seizoensale en geografische verspreiding der waarnemingen lijkt eerder te wijzen op een wilde oorsprong van de hier waargenomen vogels.

Dankwoord

Onze dank gaat naar P. Herroelen, Dr. H. Meeus, M. Smets en W. Paulussen voor het doorlezen van de tekst en de hulp bij het verzamelen van de literatuur en naar V. Geers voor de hulp bij het maken van de figuren.

Bibliografie

- Bauer, K., U.N. Glutz von Blotzheim, 1969. Handbuch der Vögel Mitteleuropas, Band 3. Frankfurt am Main, Akademische Verlagsgesellschaft.
- Bezemer, K.W.L., J. Rampen, 1960. *Aythya collaris* (Donovan), de Amerikaanse Kuifeend, een nieuwe Nederlandse vogel. *Limosa* 33 : 1-16.
- Bruun, B., 1971. North American waterfowl in Europe. *British Birds* 64 : 385-408.
- Cramp, S., K.E.L. Simmons, 1977. The birds of the Western Palearctic, Volume 1. Oxford, Oxford University Press.
- Dubois, P., R. Wahl, J.F. Asmodé, 1978. Hivernage du Fuligule à bec cerclé (*Aythya collaris*) en région parisienne. *L'Oiseau et la R.F.O.* 48 : 311-317.
- England, M.D., 1974. A further review of the problem of „escapes”. *British Birds* 67 : 177-197.
- Folkestadt, A.O., 1967. Ringand ny art for Noreg. *Sterna* 7 : 345-352.
- Herroelen, P., 1974. Zesde rapport (1972) van het Belgisch avifaunistisch homologatiecomité. *Wielewaal* 40 : 177-186.
- Huyskens, G., H. Voet, 1962. *Aythya collaris* (Donovan), de Amerikaanse Kuifeend, een nieuwe vogel voor België. *Gerfaut-Giervalk* 52 : 54-58.
- Johnsgard, P.A., 1965. Handbook of waterfowl behaviour. London, Cornell University Press.
- Maes, P., H. van der Vloet, 1965. Een waarneming van de Noordamerikaanse Wintertaling (*Anas crecca carolinensis*) in België. *Gerfaut-Giervalk* 55 : 458-460.
- Outtier, H., M. Reygaert, L. Sagaert, P. van Sanden en V. Geers, 1980. Ornitologisch nieuws 1980/7. *Wielewaal* : 46 : 302-304.
- Pough, R.H., 1951. Audubon Waterbird Guide. New York, Doubleday and Co.
- Reygaert, M., P. van Sanden, L. van Sanden, V. Geers, H. Geers, 1980. Ornitologisch nieuws. *Wielewaal* 46 : 79-80.
- Rogers, M.J., 1978. Report on rare birds in Great Britain in 1977. *British Birds* 71 : 481-532.
- Scott, P., 1955. Notes on the Ring-necked Duck. *British Birds* 48 : 377-378.
- Scott, Ph., 1955. Ring-necked-Duck in Gloucestershire: a new British Bird. *British Birds* 48 : 377.
- Sharrock, J.T.R., R. Gilmore, 1959. Ring-necked-Duck in Berkshire. *British Birds* 52 : 427-430.
- Smith, F.R., 1969. Report on rare birds in Great Britain in 1968. *British Birds* 62 : 457-492.

Voor het samenstellen van de figuren werden verder nog waarnemingen gebruikt, die niet in de tekst aangehaald worden, en die vooral te vinden zijn in algemene werken en waarnemingsoverzichten in veldornitologische tijdschriften (*British Birds*, *Nos Oiseaux*, *Alauda*, *Limosa*, *Var Fagelvärld*). Specifiek over waarnemingen van de Ringsnaveleend handelen nog de volgende, niet in de tekst aangehaalde artikels :

Ennis, Th., 1961. Ring-necked-Duck in Co. Armagh. *British Birds* 54 : 72-73.

Géroutet, P., 1966. Trois fuligules à bec cerclé sur le lac Léman, *Nos Oiseaux* 28 : 275-285.

Jacob, J.P., 1979. Première observation du Fuligule à bec cerclé (*Aythya collaris*) en Algérie. *Aves* 16 : 1-4.

Leuzinger, H., 1970. Erstes Auftreten einer Ringschabelente *Aythya collaris* am Bodensee. *Ornithologischer Beobachter* 67 : 138-140.

Segers, F., H. Wille, 1961. *Aythya collaris*. *Wielewaal* 27 : 117.

Summary

From April 16 till May 27 1980 a male Ring-necked Duck (*Aythya collaris*) has been observed in the Turnhoutian Campine (Belgium). A detailed description of the field characters of the bird is given. Also notes concerning its behaviour are mentioned. The duck joined a flock of Pochards (*Aythya ferina*). It performed a behaviour very similar to the Pochard. Attention was paid to its diving capacity and courtship behaviour. Ecologically the Ring-necked Duck is more related to the Pochard than to the Tufted Duck (*Aythya fuligula*). A review of the observations in Europe is given, especially concerning the question „Wild or escaped bird?”. The recent increase of the records in Europe is correlated as well with an increase in the import of foreign ducks in Europe, as with an expansion of the breeding area of the bird in America. The geographical (Fig. 7) and the seasonal (fig. 8) distribution of the records however seem to prove the wild origin of the Ring-necked Ducks observed in Europe.

L. Matthé, *Snepkenshof 47, B-2451 Lichtaart.*

D. Draulans, *Lorzestraat 52, B-2480 Dessel.*

Dr. P. van Sanden, *Parklaan 14, B-9000 Gent.*

Een Poelruiter (*Tringa stagnatilis*) te Machelen

door Rik Gielen en Paul Herroelen

Van 30 april tot 4 mei 1980 werd te Machelen (Brabant) een Poelruiter (*Tringa stagnatilis*) waargenomen op het grootste regenwaterbekken, rechts van de rijweg Melsbroek-Vilvoorde. De vogel werd ontdekt op 30 april door F. Luyckx en via de telefoonketen was het nieuws snel bekend. Deze steltloper werd de volgende dagen geobserveerd door een schare van vogelkenners uit Brabant (Geers *et al*, 1980; Outtier *et al*, 1980). De Poelruiter werd door ons nauwkeurig bekeken op 1, 2 en 4 mei. Ter plaatse werden volgende notities gemaakt.

Vanop ongeveer 100 meter een zeer bleek uitzijnde ruiter met donkere vleugels en donkere poten, zeer bedrijvig voedsel zoekend; één derde kleiner dan een Tureluur (*Tringa totanus*).

Vanop 25 meter op 2 mei en vanop 20 meter op 4 mei, met kijker 12 x 50 werden volgende kenmerken vastgesteld:

- snavel zeer fijn en zwart, maar merkkelijk breder aan de basis; vanaf deze basis licht aflopend naar de top toe zodat men de indruk krijgt dat hij lichtjes opgewipt is; vanop 20 meter echter duidelijk rechte snavel. De lengte van de snavel bedraagt tweemaal deze van de kop en is zolang als deze van een zich in de nabijheid bevindende Tureluur.
- gevouwen vleugel donker, uiteinden van handpennen gespikkeld; donkere opvallende vlek aan de vleugelboeg (alleen aan linker-vleugel); schouderveren met lange driehoekige vlekken bleek gerand waardoor schubachtig uitzicht ontstaat zoals bij Kemphaan (*Philomachus pugnax*). Vleugelpunten reiken tot aan het staartuiteinde (dus even lang).
- kop en halszijden kort gestreept (geen oogstreep); overige benedendelen wit spaarzaam gestreept; van de rug is alleen een dun wit streepje zichtbaar tussen de donkere toegevoegde vleugels, als de vogel voorover gebogen is of met de rug naar de waarnemer gekeerd staat.
- poten donker (niet zwart).
- staart wit met regelmatige fijne donkere vlekjes die echter geen opvallende dwarsbanden vormen.
- in de vlucht vallen op: de ietwat buiten verhouding lange vleugels wellicht te wijten aan het contrast tussen de donkere handpennen en de lichtere achtervleugel, de poten die merkkelijk voorbij de witte staart steken.
- bij het opvliegen riep de vogel een kort „tju” (op 2 mei), „kieuw” of „tju” of „tju-tju” (op 4 mei).
- bij het landen viel op dat de Poelruiter de vleugels slechts langzaam dichtvouwde.
- zeer bedrijvig voedsel zoekend, bijna twee-

Poelruiter (*Tringa stagnatilis*)

Foto : J. Mulder

maal sneller dan Tureluur; door dit gedrag en de lange poten doet hij denken aan een miniatuur Steltkluut (*Himantopus himantopus*).

Op 1 mei 1980 was het weder zonnig, wind uit oostelijke richting, kracht 3 Beaufort, 1/8ste bewolking. De Poelruiter werd waargenomen met de zon in de rug, later op de dag met zijdelings licht. We gebruikten een Kowa 25x vanop ongeveer 100 meter afstand, een Asai-Pentax 12 x 50 vanop 100 meter, een Simop 20 x 70 vanop het dak van de wagen (afstand eveneens ongeveer 100 meter) en een 12 x 50 Bisley vanop 25 en 20 meter afstand.

Gegevens uit het archief van het Belgisch avifaunistisch homologatiecomité.

Alle waarnemers zijn het erover eens dat de Poelruiter een zeer bleke ruiter is die opvalt door het contrast tussen de donkere bovenzijde en vleugels en de bleke benedendelen. In het najaar is de bovenzijde grijs tot donkergrijs, ongevlekt of grijsbruin met zwarte vlekken of fijn bruin gestreept. De kop vertoont een lichtgrijze kap die tot in de nek doorloopt, min of meer afgescheiden door een onduidelijke wenkbrauwstreep. Staart

wit met streepjes op de achterrand. De pootkleur wordt beschreven als grijsgroen, groenachtig, vuil geelgroen of bruingeel. De snavel is lang en fijn, zwart van kleur, met oranjezweem aan de basis (bij één vogel).

De grootte wordt vergeleken met ongeveer deze van een Witgatje (*Tringa ochropus*) of een kleine Zwarte Ruiter (*Tringa erythropus*) in winterkleed, maar bleker.

Bij het voedselzoeken is de vogel zeer actief, heen en weer lopend en voortdurend pikkend.

In het algemeen is de Poelruiter weinig schuw; enkele exemplaren konden benaderd worden tot op bijna 20 meter.

In de vlucht vallen vooral op: de witte rugwig, het contrast van de donkere bovenzijde (en vleugels) met de bleke benedendelen, de poten die ver buiten de staart steken.

Slechts een paar vogels gaven enig geluid bij het opvliegen: een trillend „tsrrrr” of een stil onopvallend, enigszins klagend „tjuu-tjuu”. (H. Franken, B. van Damme, H. Voet, J.C. en P. Six, L. de Cat, G. Burggraave, G. Bulteel, J. de Ridder, P. Maes, J. van Impe, J. Faassen, J. Truyens, H. Meeus, W. Corveleijn in Van Impe, 1967, 1971 en Herroelen 1975, 1977, 1978, 1979).

In België zijn er tot en met 1977 23 gedateerde gevallen en 2 zonder datum, in Nederland zijn er 35 gevallen. De verdeling per maand is als volgt:

	APR.	MEI	JUN.	JUL.	AUG.	SEP.	OKT.	TOT.
België (1900-1977)	3	3	8	3	4	1	1	23
Nederland (1958-1977)	2	7	4	7	9	3	3	35

Poelruiter (*Tringa stagnatilis*)

Foto : J. Mulder

De vroegste datum voor België is 7 april 1953 Hofstade (Mechelen), de laatste datum is 30 oktober 1903 Dikkebus (Ieper). In Nederland zijn deze data respectievelijk 19 april 1962 en 20 april 1977 in het voorjaar en 30/31 oktober 1975 in het najaar.

De Poelruiter werd in België reeds vòòr 1900 vastgesteld, in Nederland slechts vanaf 1958; op dat ogenblik waren er in ons land al 9 gevallen opgetekend. In de periode 1970-1977 verdubbelde het aantal waarnemingen (10 gevallen) ten opzichte van de periode 1959-1969 (5 gevallen), wat zeker te verklaren is door het groeiend aantal veldwaarnemers in België.

In Nederland waren er 15 gevallen voor de periode 1959-1969 en 19 voor de periode 1970-1977 (slechts 4 meer). Voor een volledig overzicht van alle gevallen verwijzen we naar de recente studie van Luttik en Wassink (1980).

Bibliografie

- Commissie voor de Nederlandse Avifauna, 1970. Avifauna van Nederland, 2de bijgewerkte en herziene druk. Leiden, E.J. Brill.
- Geers V. *et al*, 1980. Ornitologisch Nieuws 1980/6. Wielewaal 46: 260-261.
- Herroelen P., 1975, 1977, 1978, 1979. Zevende, negende, tiende en elfde rapport van het Belgisch avifaunistisch homologatiecomité. Wielewaal 41: 1-9, 43: 169-180, 44: 173-187, 45: 129-140.
- Luttik R., A. Wassink, 1980. Voorkomen van Poelruiter *Tringa stagnatilis* in Nederland. Dutch Birding 2: 13-16.
- Outtier H. *et al*, 1980. Ornitologisch Nieuws 1980/7. Wielewaal 46: 302-304.
- Scharringa C.J.G., E.R. Osieck, 1978. Zeldzame vogels in Nederland 1976. Limosa 51: 141.
- Scharringa C.J.G., E.R. Osieck, 1979. Zeldzame vogels in Nederland 1977. Limosa 52: 223.
- Tekke M.J., 1969-1977. Ornitologie van Nederland 1966-1975. Limosa 42, 43, 45-48 en 50.
- Van Impe J., 1967, 1971. Eerste en derde rapport van het Belgisch avifaunistisch homologatiecomité 1967, 1969 en 1970 deel 1. Wielewaal 36: 66-77, 37: 161-172.

Résumé

Observation et description d'un Chevalier stagnatile (*Tringa stagnatilis*) du 30 avril au 4 mai 1980 à Machelen (Brabant), analyse des observations en Belgique et une comparaison avec celles des Pays-Bas.

Summary

Observations and description of a Marsh Sandpiper (*Tringa stagnatilis*) noted at Machelen (Brabant) from 30th April to 4th May 1980. Furthermore the status of this bird is analysed for Belgium and the Netherlands.

R. Gielen, Imbroekstraat 13, B-1930 Zaventem.

P. Herroelen, Van Asschestraat 33, B-1910 Melsbroek.

Opmerkelijk aantal broedgevallen van de Bonte Vliegenvanger (*Ficedula hypoleuca*) in Vlaanderen in 1980

door Marc Reygaert

De Bonte Vliegenvanger (*Ficedula hypoleuca*) die in Europa een overwegend noordelijke verspreiding kent, was oorspronkelijk een bewoner van lichtrijke, oude, hoogstammige loofbossen met voldoende natuurlijke holtes (Voous, 1960). Het feit echter dat de soort zich sinds enkele tientallen jaren ook erg goed wist aan te passen aan kunstmatige holtes (nestkasten) had een vrij opvallende gebiedsuitbreiding in westelijke en noordelijke richting tot gevolg. Hierdoor raakten immers ook bosarme streken, landbouwgebieden en zelfs kleine tuinen bevolkt. Een blik in de broedvogelatlassen van een drietal landen rondom ons bevestigt deze trend.

In Engeland, waar de populatie momenteel op zowat 20.000 paar wordt geschat, werd ondermeer vastgesteld dat in eikebossen waar nestkasten werden opgehangen, de broeddichtheid dubbel zo groot was (tot 120 paar per km²) als in dezelfde bostypes zonder nestkasten. Door zijn optreden als semi-koloniebroeder kan de Bonte Vliegenvanger, op plaatsen waar voldoende natuurlijke en/of kunstmatige holtes voorhanden zijn, zelfs de dominante soort worden (Sharrock, 1976).

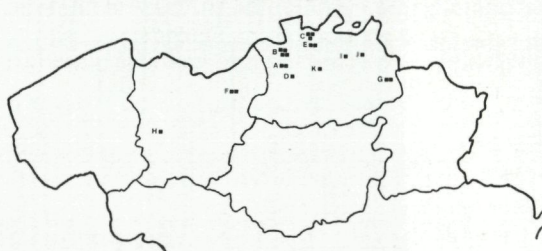
In Nederland, met een broedpopulatie van 7.000 à 9.000 paar, werd eveneens een opmerkelijke gebiedsuitbreiding vastgesteld. Tot 1910 noteerden men er slechts enkele broedgevallen, verspreid over het hele grondgebied. Na 1910 begon, vanuit Duitsland, via Twente stilaan de kolonisatie. Omstreeks 1940 was de soort er reeds een vrij algemene broedvogel. Buiten Twente was er wel een geleidelijke toename te merken, doch het bleef meestal bij incidentele gevallen. Pas vanaf 1950 zette de uitbreiding, in westelijke en noordelijke richting, zich sterker door. Verschijnsel dat ook hier voor het grootste gedeelte wordt toegeschreven aan het beschikbaar stellen van nestkasten. Waar dergelijke acties in Engeland fel worden toegejuicht en als positief beschouwd, stellen onze noorderburen zich hierbij de vraag of zo iets, voor sommige gebieden althans, nog wel natuurlijk te noemen is. Ter staving hiervan wordt de broeddichtheid in Zuid-West Veluwe aangehaald. Deze bedraagt er in de dorpen 6,5 paar per 100 ha en in de bossen 3,9 paar per 100 ha (H.A. Meek in Teixeira, 1979).

Ook in Frankrijk, hoewel heel wat minder spektakulair, rukte de Bonte Vliegenvanger verder op. De soort die er in 1936 nog aangeduid werd als „plaatselijk broedend in het oosten van het land” werd later, weliswaar onregelmatig en in klein aantal, reeds broedend vastgesteld over

bijna de helft van het grondgebied (Yeatman, 1976).

In België zelf tenslotte is de situatie als volgt. Waar de Bonte Vliegenvanger in het zuiden van ons land reeds behoorlijk is ingeburgerd (in 1967 circa 600 nesten waarvan ongeveer 200 in neskasten) kwam hij in Vlaanderen, tot op heden, slechts onregelmatig tot broeden (Lippens en Wille, 1972).

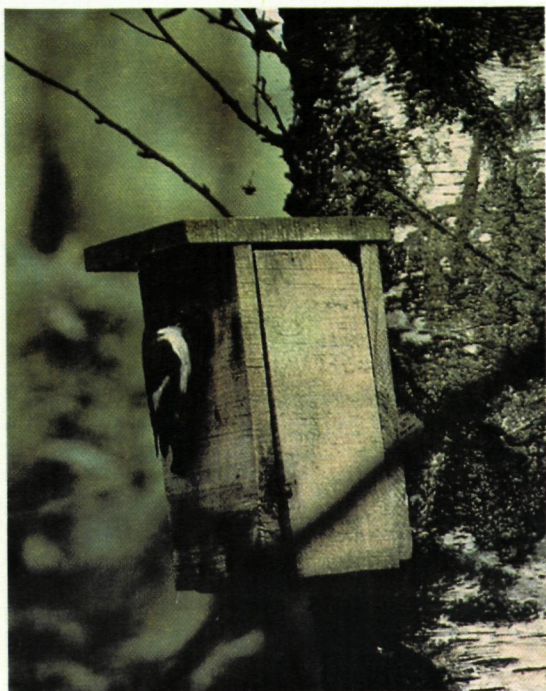
Gezien ons in 1980 via de „Ornitologische Seizoenoverzichten in Vlaanderen” heel wat broedgevallen werden signaleerd, leek het mij interessant, aan de hand van een tweetal kaarten, een vergelijking te maken tussen de gekende broedgevallen in de periode van 1970 tot 1979 en deze die ons gemeld werden in 1980.

KAART 1
Broedgevallen van de Bonte Vliegenvanger in Vlaanderen tussen 1970 en 1979.

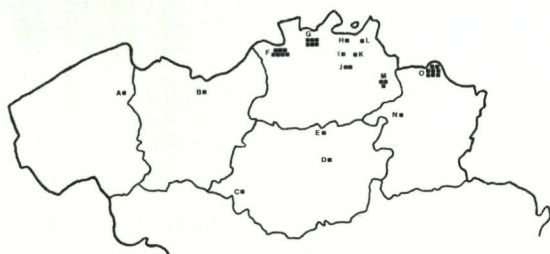
- A) Ekeren: broedgevallen in 1972 en 1973
- B) Kapellen: broedgevallen in 1973, 1977 en 1978 (2)
- C) Wuustwezel: broedgevallen in 1975 (2) en 1976
- D) Schoten: broedgeval in 1975
- E) Brecht: broedgeval in 1975 (2)
- F) Waasmunster: broedgevallen in 1975 en 1976
- G) Mol-Postel: broedgevallen in 1976 en 1979
- H) Nazareth: broedgeval in 1977
- I) Vosselaar: broedgeval in 1978
- J) Oud-Turnhout: broedgeval in 1978
- K) Zoersel: broedgeval in 1979

Dit brengt ons op een totaal van slechts 20 broedgevallen in een periode van 10 jaar. Het hoogste aantal werd genoteerd in 1975 toen 6 koppels tot broeden kwamen. In 1970, 1971 en 1974 werd niet gebroed.

Broedgeval Ronde Put, Mol-Postel, 1976

Foto : Y. Lesseliers

KAART 2

Broedgevallen van de Bonte Vliegenvanger in Vlaanderen in 1980.

- A) Beernem: 1 broedgeval
- B) Moerbeke-Waas: 1 broedgeval
- C) Lembeek: 1 broedgeval
- D) Bierbeek: 1 broedgeval
- E) Tremelo: 1 broedgeval
- F) Kapellen: 7 broedgevallen
- G) Brecht: 6 broedgevallen
- H) Merksplas: 1 broedgeval
- I) Beerse: 1 broedgeval
- J) Lichtaart: 2 broedgevallen, waarvan één in een oud nest van een Grote Bonte Specht (pers. med. H. Meeus).
- K) Turnhout: 1 broedgeval
- L) Ravels: 1 broedgeval
- M) Mol: 3 broedgevallen
- N) Koersel: 1 broedgeval
- O) Hamont-Achel: 8 broedgevallen

In totaal werden dus niet minder dan 36 zekere broedgevallen vastgesteld.

Mogelijk werd er eveneens gebroed op De Maat te Mol; op 17 augustus werd er namelijk een wijfje waargenomen met 6 juvenielen.

Te Overijse werd op 9 juni nog een zingend mannetje opgemerkt nabij een nestkast waarin groene blaadjes waren gedeponneerd. De plaats werd achteraf echter niet meer bezocht.

Uit Beernem (pers. med. N. Lievrouw) werd nog een tweede broedpoging gemeld, dit op minder dan 100 meter van het eerste broedgeval, doch op 8 juni bleek de kast 4 dode, goed in de veren zittende jongen te bevatten. Beide gevallen vonden plaats in nestkasten met invliegopeningen van 28 mm.

Van de „Werkgroep Ornitologie Hamont” ontvingen we een gedetailleerd verslag. Naast de 8 geslaagde broedgevallen waren er nog 3 andere broedpogingen welke echter niet tot een goed

Broedgeval Vosselaar, 1978.

Foto : R. de Prins

Broedgeval, Den Diel, Mol, 1980.

Foto : F. Vreysen

einde werden gebracht. 7 van de 8 gevallen bevonden zich in een straal van amper 500 meter. Er vlogen in totaal 34 jongen uit. Een paar technische gegevens: alle broedsels werden grootgebracht in niet-selektieve nestkasten met afmetingen 12 cm x 12 cm, hoogte 20 cm met invliegopening van 30 mm. Alle kasten hingen ongeveer 4 jaar ter plaatse.

Uit het verslag van de nestkastenactie van afdeling Mol (pers. med. J. de Schepper en F. Vreysen) waar op het grondgebied „Den Diel” eveneens met sukses 6 jongen werden grootgebracht, haalde ik volgende interessante bemerking. Daar werd vastgesteld dat de vogels niet alarmeerden wanneer men in de nabijheid van het nest kwam doch dit pas deden op het moment dat de kast naar beneden werd gehaald voor controle. Terecht wordt hierbij opgemerkt dat daardoor wel eens meerdere broedgevallen in natuurlijke holtes over het hoofd kunnen worden gezien.

Wat de kleur van de mannetjes betreft ging het zowel te Mol als te Beernem, Tremelo, Lichtaart, Ravels, Beerse en Merksplas (de plaatsen van waar ons daaromtrent informatie bereikte) om exemplaren van de weinig kontrastrijke, vaalbruine fase, behorend tot de Midden- en Westeuropese populatie. Bij deze vogels is het verschil in kleur tussen het wijfje en het donkerder mannetje minder uitgesproken dan bij de kontrasterende zwart-witte noordelijke vorm. Aangaande de biotoop tenslotte waarin onze Bonte Vliegenvangers nestelden: zowel te Ha-

mont-Achel als te Mol-Den Diel werd de nabijheid van water opgezocht. Dit is wel in overeenstemming met wat de literatuur hierover vermeldt, doch mag geenszins als algemene regel worden aangehouden. Feit is dat ook in minder waterrijke gebieden waar nestkasten voorhanden zijn, de soort regelmatig tot broeden komt.

Besluit

Een pasklare uitleg voor deze plotse aantalsstijging ligt niet zo direkt voor de hand. Dat dit nu meteen de grote doorbraak van de Bonte Vliegenvanger als broedvogel in Vlaanderen zou betekenen lijkt me in elk geval weinig waarschijnlijk. Een mogelijke verklaring zou kunnen zijn, dat na een succesvol broedseizoen in 1979 en/of een geringe sterfte in de overwinteringsgebieden een uitzonderlijk aantal vogels opnieuw Europa bereikte met het gevolg dat de soort verplicht werd, tijdelijk, haar broedgebied uit te breiden. Meerdere ornitologen achten echter het hele verschijnsel veeleer een uitloper van de spektakulaire doortrek die begin mei, als gevolg van de aanhoudende oostenwinden, in heel Vlaanderen werd vastgesteld en waardoor een deel uit koers gedreven vogels, mede door de geringe plaats-trouw die de soort kenmerkt, nieuwe geschikte biotopen heeft ontdekt en bevolkt.

Heel wat onopgeloste vragen dus die ons met spanning doen uitkijken naar wat het komende broedseizoen ons brengt.

Bibliografie

- Lippens L., H. Wille, 1972. Atlas van de vogels in België en West-Europa. Tielt, Lannoo.
 Sharrock J.T.R., 1976. The Atlas of breeding birds in Britain and Ireland. Berkhamsted, T. and A.D. Poyser.
 Teixeira R.M., 1979. Atlas van de Nederlandse Broedvogel. 's Graveland, Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland.
 Voous K.H., 1960. Atlas van de Europese Vogels. Amsterdam-Brussel, Elsevier.
 Yeatman L., 1976. Atlas des oiseaux nicheurs de France. Paris, Société Ornithologique de France.

Résumé

En 1980 pas moins de 36 cas de nidification du Gobemouche noir (*Ficedula hypoleuca*) furent constatés en Flandre. Avant 1980 l'espèce n'y était que nicheuse irrégulière.

Summary

During 1980 not less than 36 breedings of the Pied Flycatcher (*Ficedula hypoleuca*) have been recorded in Flanders. Before 1980 the Pied Flycatcher was only an irregular breeding bird in this part of Belgium.

M. Reygaert, Rattepas 2, B-9259 Moortsele.

Wielewaal-reis naar Hongarije

door G. Lacres, reisleader.

Deze reis, van 13 tot 27 mei 1980, kan men in dit beknopt verslag het best samenvatten in de waarnemingen die gedaan werden in de nationale parken en natuurreservaten die bezocht werden.

Het nationale park van de Bükk-bergen

Een hoogvlakte van 20 km lang en 4 tot 6 km breed op een hoogte van 900 m, gelegen ten noorden van de stad Eger. De dominante soorten in het bosbestand zijn eik en beuk. Hier en daar pijnbossen. Het ging hier in hoofdzaak om de vliegenvangers waarover Thibaut de Mézières in 1939 een studie liet verschijnen in Le Gerfaut.

Naast de Withalsvliegenvanger (*Ficedula albicollis*) werd ook de Kleine Vliegenvanger (*Ficedula parva*) waargenomen. De zang van de Withalsvliegenvanger die we een hele morgen konden beluisteren zullen we wel nooit vergeeten. In het Szálajkadal heel wat Middelste Bonte Spechten (*Dendrocopos medius*) en Kleine Bonte Spechten (*Dendrocopos minor*) maar ook de Waterspreeuw (*Cinclus cinclus*) en de Grote Gele Kwik (*Motacilla cinerea*) in de omgeving van de bruisende rivier.

De Puszta van Hortobagy

Naast de gewone vogels van steppen, moerasen, bossen, weiden en vijvers (Wielewaal 45, 1979: 289 en onderstaande vogellijst) werden in dit 52.000 ha groot nationaal park vooral de kolonies Roodpootvalken (*Falco tinnunculus*) en Kwakken (*Nycticorax nycticorax*) opgemerkt. In de 3 kolonies Roodpootvalken, meestal in robinia-bosjes telt men tesamen duizend paar. Hun bijzonderste voedsel wordt gevormd door de ciezens. Overal de achtergrondmuziek van wielewaalgezang. Onze „patron” werd trouwens niet alleen veel gehoord maar dagelijks konden wij hem meerdere malen prachtig waarnemen.

Op een visvijver van 2.000 ha een kolonie Lepelaars (*Platalea leucorodia*) op de eilandjes in het meer, maar ook de Roerdomp (*Botaurus stellaris*) en in het riet de Baardmannetjes (*Panurus biarmicus*).

Het Fehertomeer in de omgeving van Szeged

Op weg naar Szeged hadden wij in het dorpje Devavanya het voorrecht 38 Grote Trappen (*Otis tarda*) mee te maken in een nursery.

Een der vele
vogelrijke
meren in
Hongarije.

Foto :
Dhr. en mevr.
Devos

Kleine Klapeksters in Kiskunsag

Foto : Lambert Theuwis

In de hoge gras- en koolzaadbesteden van dit gebied leven er vijfhonderd exemplaren waarvan wij er een statig door de begroeiing zagen schrijden. In heel Hongarije telt men nog 3.000 exemplaren.

In de Tiszavallei een van de weinige roofvogels : een Arendsbuizerd (*Buteo rufinus*).

Onder de leiding van een ornitologische gids (zoals overal, soms hadden wij er zelfs twee) werd een tocht van 7 km ondernomen op een dijkje dat midden in de 1.100 ha zoutmeren loopt. Ook hier zijn al de reeds vermelde vogels op het appel, maar een buitenbeentje werd gevormd door een unieke kolonie waar de vier reigerachtigen, Grote Zilverreigers (*Egretta alba*), Ralreigers (*Ardeola ralloides*), Woudaapjes (*Ixobrychus minutus*) en Kwakken, goede maatjes zijn. De Geoorde Fuut (*Podiceps nigricollis*) op een paar meter en de Blauwborst (*Cyanosylvia svecica*) verraste ons nog bij het slot van deze vermoeiende tocht. Onze „kapotte” reisgidse Suzanna moest te gengereden worden met de fiets.

Toch belette ons dit niet 's avonds de 66ste verjaardag te vieren van onze medereiziger Paul Hostie, een van de stichters van De Wielewaal !

's Anderendaags werden de ondergelopen oevers van de Tisza bezocht waar de Kwartelkoning (*Crex crex*) ons bij het bewonderen van pijpbloem en stekelnoot plots deed opschrikken door zijn harde, raspende roep.

Het nationaal park van Kiskunsag

Dit bezoek begon met een gemoedelijk onthaal in het moderne onthaalcentrum van het park, waar ons een film van Atilla Bankowitz werd vertoond over alle aspecten van de rijke Kiskunvallei. Bij het zoeken naar de Grote Trap in de St. Niklaaspoesta, een gebied van 10.000 ha werden bij de reusachtige koolzaadvelden verschillende reisgenoten door de gestoorde bijen gestoken op de onmogelijkste plaatsen; een imker had immers uitgerekend toen dáár zijn korven neergezet.

Het Gemenc-reservaat te Seksard

Met de boot werden hier enkele kilometer van de 600 m brede Donau op- en afgevaaren. Op de oevers Kwakken, Kleine en Grote Zilverreigers, maar ook een Zwarte Wouw (*Milvus migrans*) en een Buizerd (*Buteo buteo*). Door het bosbestand van dit gebied met Europese vermaardheid werd een rit van 36 km heen en terug gemaakt in een open treintje. Nog nooit konden wij van zo dicht roedels herten en reeën te zien.

De Rietzanger in Kisbalaton Foto : Lambert Theuwis

Verengingsberichten De Wielewaal

- 2 Brugge. Dia-avond P. Vandenbulcke presenteert een diareeks over Peru. Vogels komen ruimschoots aan bod alsook het etnische en culturele aspekt. Om 20 u. in de zaal Retorica te St. Michiels - Brugge (achter het gemeentehuis).
- 2 Land van Waas-Noord. Bestuursvergadering om 20 u. bij J. D'Hollander, Bergstraat 25 De Klinge tel. 70 64 26.
- 3-4-5 Bree. Weekend voor Limburgse WJ-ers georganiseerd door WJ afd. N.-Limburg
- 3 Demer en Dijle. Laatste voordracht in het winterprogramma 80-81 Roestzwammen, een veel besproken maar minder gekend onderwerp. Voordracht met dia's en herbariummateriaal in de zaal van het gemeentehuis van Rotselaar om 20 u. Leiding : A. Grijp. Einde : zelfde plaats omstreeks 20.30 u.
- 4 Demer en Dijle. Basiscursus natuur-in-zicht. Onderwerp : dieren rondom ons. Vertrek : 9 u. Don-Bosco school Haacht. Leiding : F. Vansteenbeeck. Einde : zelfde plaats rond 12 u.
- 4 Denderland. Exkursie Plantenwerkgroep. Voormiddag : kilometerhok E3 18 22 Erembodegem. Namiddag : kilometerhok E3 17 22 Haaltert-Ede vertrek : voormiddag 8.15 u. station Aalst, namiddag 13.30 u. station Haaltert-Ede. Mee-brengen : flora's, loep, veldkijker, laarzen. Leiding : M. de Wolf, P. van den Bremt, A. Kampen Wie aan beide exkursies deelneemt brengt ook lunchpakket mee.
- 4 Mechelen. Beluisteren van de vroege ochtendzang. Vertrek : Hoofdingang Vrijbroekpark om 6.30 u. Leiding : J. Kiebooms. Einde : Hoofdingang rond 9 u.
- 4 Schelde & Leie. Verkenning van de Scheldebeemden te Oudenaarde door de wielewaaljongeren en jeugd. Speciale aandacht voor weidevogels en lentebloeiërs. Vertrek : Markt Oudenaarde (stadhuis) om 14 u. Leiding : F. Delbeque, G. Colombie en H. Royeaerd. Mee te brengen : laarzen, verrekijker, gidsen. Einde rond 17.30 u.
- 4 Scheldeland. Winteravond. Twee diareeksen van eigen leden „Wegbermen” van W. Holderbeke „Kalkense meersen” van Oosterlinck om 20 u. in de refter van de gemeenteschool. Schooldreef te Wetteren. Vrijwillige bijdrage 30 F.
- 5 Bree. WA uitstap naar het O.S.C. Mariahof. Vertrek : 7 u. gemeentehuis Bree. 7.15 u. einde Mariahofstraat. Leiding : J. Peeters - L. Corstjens Mee te brengen : laarzen - regenkledij. Einde : omstreeks 11.30 u.
- 5 Brussel. Voormiddag vogels en planten in het staatsdomein van Solvay te La Hulpe. Vertrek : om 9 u. voor de ingang langs de weg Groenendaal (Brug) - La Hulpe, iets verder voorbij aanduiding „Château de la Hulpe). Leiding : S. Beke (02/5127820-toest. 7314) Mee te brengen : laarzen noodzakelijk. Trein : Omnibus : Brs. Zd. 0821 - Nd. 0830 - Lux. 0839-Groenendaal 0853-Ottignies. Treinreizigers worden aan het station van Groenendaal opgehaald. Einde : Vertrekpunt rond 12.10 u.
- 5 Demer en Dijle. Open wandeling in de Demervallei te Rotselaar Heikant. Vertrek : Kerk Rotselaar Heikant om 14.30 u. Leiding : G. Wuyts. Einde : zelfde plaats omstreeks 17.30 u.
- 5 Krekenland. Halve dagtocht naar het Leopoldskanaal en de Noorddijk. Vertrek : Markt te Asenede om 8 u. Leiding : L. Bekaert. Laarzen niet vergeten. Einde : rond 12 u.
- 5 Land van Waas-Zuid. Gerichte tocht naar Saefinghe. Afspraak op de markt te Sint-Niklaas aan stadhuis om 9 u. of om 10 u. aan Emmahaven.
- 5 Leuven. Amfibieën- en reptielentocht WJ hele dag Vertrek : Station Leuven Hoek Post om 9 u. Leiding : D. Costrop. Mee te brengen : lunchpakket
- 5 Lier. Eëndagsuitstap Lier-Grobbendonk langs de Nete. Vertrek : 8.30 u. ingang CBR-Ergon Marnixdreef Lier. Leiding : W. van Spaendonk + Y. Peeters. Mee te brengen : Laarzen + knapzak. Einde : Grobbendonk ± 16.30 u. Terug met lijnbus.
- 5 Morsel. Hoboken Polder (einde Berkenrodelei) om 14 u. Leiding : H. de Meulder en F. Peeters. Einde : 17 u.
- 5 Netevallei. Natuurwandeling OSC Pelgrimhof Heist o/d Berg. Vertrek : Sierschouwen De Backer 10 u. (Baan Heist-Putte). Leiding : F. de Preter. Mee te brengen : Verrekijker, stevig schoeisel Einde : vertrekplaats 12 u.
- 5 Gewest Noord-Limburg, Lommel, Hechtel-Eksel, Neerpelt, Overpelt. Wandeling vloeiweide Lommel Kolonie WA-WJ. Vertrek : 14 u. aan Kristelhoeve Einde Koloniestraat. Leiding : Noordlimburgse natuurgidsen.
- 5 Schelde & Leie. Familiale natuurwandeling door de beemden van Zevergem. Vertrek : Kerk te Zevergem om 14 u. Leiding : W. Galle + Stern-Zevergem. Mee te brengen : laarzen, kijker, gidsen. Einde : Kerk-Zevergem om 17 u.
- 7 Demer en Dijle. Bestuursvergadering en ledenkontaktafavond Tremelo-Baal onder het thema : wij en onze afdeling, wordt deze avond besteed aan het contact met de leden van deze gemeenten. Iedereen hartelijk welkom in het Parochiecentrum, Baalsebaan, Tremelo te 20 u. stipt. Leiding : R. Wouters en W. Bastiaens. Einde rond 22.30 u.
- 8 Denderland. Maandelijks ledenavond. Dia-voordracht : „Kenya's Natuurparken”, tweede deel, door F. Schoeters die deelnam aan de safari van het Coördinatiecomité voor de Bescherming van Vogels, in 't Apostelken, Albrechtlaan, Aalst om 20 uur.
- 9 tot 13. Schelde & Leie. Paaskamp wielewaaljongeren te Saint-Sauveur (vanaf 12 jaar) Inschrijven door storting van 500 F op PR 000-1160680-75 van V. Lootens, Parochielindestraat 5, 9770 Kruishoutem. Programma : zie WJ-mededelingsblad.
- 10 Bree. WJ-uitstap Brand Molenbeersel. Vertrek : 6.30 u. gemeentehuis Bree, 7.00 u. kerk Molenbeersel. Leiding : van Dael - Verstraeten - Baens Mee te brengen : laarzen - regenkledij ? Einde : omstreeks 11.45 u.
- 10 - 13 Gent. Vierdaagse naar Texel - Telefonisch inschrijven op 091/51 01 03 (of bij sekretaris W. Sierens. Vertrek : Deelnemers ontvangen gestencilde inlichtingen. Leiding : A. Suys.
- 10 Meetjesland. Dia-avond over fauna en flora van de „Braakman” door Riemslog. Vertrek : 20 u. Stadsauditorium van Eeklo.
- 10 VWG Scheldeland. Vergadering : Thema : Vogel-

- geluiden + aanvulling Avifauna. Samenkomst in „t Veer" te Schellebelle om 19.30 u. Leiding : P. de Bruycker.
- 11 Brechtse Heide i.s.m. Voorkempen. Plantentocht naar Arboretum Kalmthout. Vertrek : 13.15 u. kerk Schilde-dorp, 14 u. Arboretum.
 - 11 Demer en Dijle. 1ste werkdag in ons pas verworven reservaat Hollaken Bosch Wegruimen van afgestorven olmen of iepen. Vertrek : 9 u. aan de brug over de Hollakenbeek (grens Rijmenam en Haacht). Leiding : Verstraeten. Mee te brengen : Hakmes, zaag, touw (voor wegsleuren), Piknik. Einde : omstreeks 16 u.
 - 11 Denderland. Exkursies plantenwerkgroep. Voormiddag : Kilometerhok E3 16 41 Aaigem-Dries; Namiddag : kilometerhok E3 26 11 Woubrechtgem. Vertrek : Voormiddag : 8.15 u. station Aalst. Namiddag : 13.30 u. kerk van Aaigem. Leiding : M. de Wolf, P. van den Bremt, A. Kampen. Meebrengen : Flora's, loep, veldkijker, laarzen. Wie aan beide exkursies deelneemt, brengt ook lunchpakket mee.
 - 11 Leuven. Waterwildteldag. Vertrek : 8 u. Station Leuven Hoek Post, 8.20 u. Kantien Leuven. Leiding : J. Nysten. Einde : rond de middag.
 - 11 Netevallei. Bezoek aan natuurreservaat van Ave et Auffe (Kalkstreek). Vertrek : Torengedouw (politiebureau) Heist old Berg om 7 u. Reis met eigen wagens. Leiding : Natuurgids. Mee te brengen : Laarzen, verrekijker, piknik. Einde : vertrekplaats 18 u.
 - 11 Rupelstreek. Natuurexploratie te Niel. 's Morgens Kleiputten. 's Namiddags : Het broek, de Rupeldijk + omgeving. Vertrek : om 9 u. Acacia-laan Boom (tegenover tribune Boom FC), om 14 u. Kerk Niel. Leiding : M. Campsteyn.
 - 12 Bree. Werkgroep ornitologie en plantenwerk-groep, uitstap naar verschillende gebieden. (Mariahof - St.-Martensheide - Stamprooierbroek) Vertrek : 7 u. gemeentehuis Bree. Mee te brengen : laarzen - regenkleidj. Einde : omstreeks 11.45 u.
 - 12 Brugge. Namiddagexkursie door de polders van Dudzele. Vertrek : Station Brugge om 13.30 u. Leiding : G. Orbie. Mee te brengen : laarzen - kijker - exkursiekleidj. Einde : Brugge 18 u.
 - 12 Brussel. Morgenwandeling in het kerkhof van Brussel te Evere. Gezien de aard van het biotoop wordt van de deelnemers een zekere diskretie gevraagd. Voor éénmaal geen fototoestel en geen laarzen (kijker mag) Vertrek : om 8.30 u. aan ingang Kerkhof van Brussel te Evere (nabij Leuvense stwg; en kerk van Evere). Leiding : H. Camerlinckx. Einde : 12 u.
 - 12 Denderland. Namiddagwandeling in Blaasveldbroek. Vertrek : Parking Broekveldstraat te Blaasveld om 14 uur. Leiding : Sterckx, bestuurslid van afdeling Mechelen. Meebrengen : laarzen en kijker.
 - 12 Hageland-Zuiderkempen. Abdij Herkenrode en park. Vertrek : 13.30 u. abdij Averbode met eigen wagens. Deze uitstap is ook voorzien voor PIEP-WJ.
 - 12 Herentals. Daguistap Liereman en vliegveld (Weelde) Vertrek : Automobielinспекtie te Turnhout om 7.30 u. Markt Herentals om 7 u. Leiding : K. van Doninck. Einde : 16 u.
 - 12 Klein-Brabant. Voormiddagtocht. Scheldeboorden Hingene + Kragewiel. Vertrek : Romeo Bornem 9 u. Leiding : H. D'Hertefelt. Einde : 12 u.
 - 12 Land van Waas-Noord. Gerichte tocht „Alluviale gebieden : vallei van de Barbierbeek" (kennisma-king met de alluviale gebieden, voorjaarsplantengroei). Vertrek : 13.30 u. aan de kerk van Sint-Pauwels, 14 u. aan de kerk van Bazel. Einde : 18 u. kerk van Bazel.
 - 12 Mechelen. Bezoek aan de reservaten „De Liereman" en „De Tikkebroeken". Sekretaris of voorzitter verwittigen bij deelname. Vertrek : Station NMBS Mechelen om 8 u. Leiding : de conservators. Mee te brengen : lunchpakket en drank. Einde rond 16 u.
 - 12 Meetjesland. Morgenwandeling doorheen het „Keigat". Vertrek : 9 u. : kerk van Oostwinkel. Leiding : W. Sierens. Mee te brengen : laarzen, kijker, determineerwerken. Einde : 12 u.
 - 12 Mortsel. Kalmthoutse Heide. Vertrek : station Oude-God om 8.30 u. met privé wagens. Leiding : L. Gonnissen en G. van Hoof. Einde : 17 u.
 - 12 Noorderkempen. Voormiddag wandeling in de Kalmthoutse Heide. Vertrek : Parking Noord - Verbindingsstraat te 8 u. Leiding : R. Nelen.
 - 12 Schelde & Leie. Familiale natuurwandeling van Etikhove naar Ronse. Zeer afwisselende tocht ! Vertrek : kerk van Etikhove om 13.30 u. stipt ! Leiding : J. Papegnies (055/311067). Mee te brengen : Goed schoeisel of laarzen (bij regen). We keren terug met de lijnbus !
 - 12 Schelde & Leie. Medewerking aan internationale tellingen voor watervogels in afdelingsgebied. Nieuwe tellers opgeven op 091/844382 voor Scheldevallei en 091/863602 voor Leie en E3-vijvers. Gegevens onmiddellijk doorsturen naar G. Colombie, Leistraat 3, 9771 Wannegem-Lede, want dit is laatste telling uit het winterhalfjaar 80-81.
 - 12 Schelde & Leie. Tweede morgentocht voor studie van de morgenzang te Nazareth. Vertrek : Ingang militair domein, nabij OCMW - bos te 6 u. Leiding : J. Royeaerd, Deinze (Tf 091/863602) Mee te brengen : verrekijker, vogelgids, laarzen, warme kledij. Einde : omstreeks 8.30 u.
 - 12 Scheldeland. Voormiddagtocht naar het reservaat „De Bueren" te Melle. Vogelzang en Voegbloeiërs. Uitstap vooral aan de nieuwkomers zeer warm aanbevolen die er deze voormiddag aardig wat kunnen van opsteken. Vertrek : 7.15 u. op de markt te Wetteren. 7.30 u. aan het viaduct te Kwatrecht. Leiding : R. Jooris. Mee te brengen : laarzen, verrekijker, loep.
 - 12 Turnhout. Uitstap naar Reservaten Korhaan en Liereman. Vertrek : kerk Oud-Turnhout 10 u. Leiding : W. Paulussen - G. Luyts. Mee te brengen : knapzak - laarzen.
 - 14 Bree. Opruimingsaktie voor WJ op St. Martensheide. Vertrek : 8.30 u. Brandweersarsenaal te Bree. Leiding : P. Hermans. Mee te brengen : laarzen - regenkleidj.
 - 16 Bree. WJ-uitstap park Opitter + Herdal. Vertrek : 7 u. gemeentehuis Bree, 7.15 u. ingang Kasteel Park Opitter. Leiding : M & J Leurs. Mee te brengen : laarzen - regenkleidj. Einde : omstreeks 11.30 u.
 - 17 Kreekenland. Dia-avond „Vlinders & Insekten" door broeder Floris, om 20 u. in het Landbouwershuis Markt te Assenede.
 - 18 Lier. O.S.C.-uitstap naar Tallaerthof in Koningshooikt. Vertrek : 14 u. station Lier. Trefpunt : 14.15 u. ingang Tallaerthof. Leiding : Y. Peeters. Mee te brengen : Stevig schoeisel. Einde : 17.15 u. Tallaerthof.
 - 18 tot 22. Schelde en Leie. Grote tentoonstelling van natuurstudieboeken ter gelegenheid van de Paasfoor te Kruishoutem. Propagandastand Wielewaal en Wielewaaljongeren. Kruishoutem/Sport-hal. Helpers gelieve zich op te geven bij M.

- Nachtergaele (091/835636).
- 19 Netevallei. Boswandeling in de Averegten te Hallaar. Vertrek : Grote Parking om 10 u. (Speciale wegwijzers volgen vanin Heist o/d Berg). Leiding : natuurgids. Mee te brengen : verrekijker. Einde : vertrekplaats 12 u.
 - 20 Aalter. Vroege morgenwandeling doorheen het Loveld en de Kranepoel. Vertrek : om 5.30 u. aan het rondpunt te Aalter.
 - 20 Bree. Uitstap voor werkgroep ornitologie en plantenwerkgroep naar de verschillende gebieden rond Bree. Vertrek : 7 u. gemeentehuis Bree. Laarzen en regenkledij meebrengen. Einde : omstreeks 11.45 u.
 - 20 Demer en Dijle. Determineren of op naam brengen van planten, eerste begrippen. Vertrek : brug Werchter 14 uur. Leiding : G. Dormaels en/of W. Bastiaens. Meebrengen : flora Heukels of Heimans en Thijsse. Einde : zelfde plaats rond 17.30 u.
 - 20 Gent. Paasmaandagwandeling o.l.v. Fr. de Sutter en W. Sierens. Bijeenkomst om 14.30 u. aan de vijver van het Hollebeekpark.
 - 20 Midden-Limburg. O.S.C. uitstap op Terlaemen. Vertrek : aan het boswachtershuis tegenover het kasteel om 9 u. Leiding : J. Evers. Mee te brengen : laarzen en verrekijker. Einde : 12 u.
 - 20 Gewest Noord-Limburg, Lommel, Hechtel-Eksel, Neerpelt, Overpelt. Netewandeling WJ De Most en omgeving. Vertrek : Lommel. Kerkhoven kerk 8 u. Leiding : Louis Simons. Mee te brengen : Verrekijker - plant- en boomgidsen.
 - 24 Demer en Dijle. Basiscursus natuur-in-zicht Onderwerp : dieren bedreigen ons. Vertrek : Don-Boscoschool Haacht 19.30 u. Leiding : F. Vansteenbeeck. Einde : zelfde plaats rond 22.30 u.
 - 24, 25 en 26. Denderland. Deelname aan de tentoonstelling van de animatiegroep van 't Apostelken. Onderwerp van de tentoonstelling : „Natuurbeleving”, in 't Apostelken, Albrechtlaan, Aalst. Leiding van onze medewerking : G. Coene.
 - 24 Midden-Limburg. Dia-avond „Midden-Limburg natuurlijk” in de middelbare school van de Fraters te Zonhoven om 20 u. Leiding : P. Evers en J.L. Gillissen.
 - 25 Denderland. Exkursie van de nationale plantenwerkgroep met deelname van onze afdeling. Voormiddag : kilometerhok E3 16 22 Mere-Gotegem (Blauwbos). Namiddag : kilometerhok D3 47 11 Lede-Honegem. Vertrek : voormiddag : 8.15 u. station Aalst. Namiddag : 14 u. aan de kerk van Lede. Leiding : K. de Waele (afd. Schelde-Leie) en plantenwerkgroep Denderland. Meebrengen : Flora's, loep, veldkijker, laarzen. Wie aan beide exkursies deelneemt brengt ook lunch mee.
 - 25 Gent. Tocht naar Leopoldskanaal te Assenede. Vertrek : bijeenkomst om 5.30 u. aan de G.B. van de Dampoort. Leiding : L. Bekaert.
 - 25 Lier. WJ-uitstap naar Kalmthoutse Heide. Vertrek : Lier station om 7.30 u. Verplaatsingen gebeuren met trein. Leiding : D. Colin. Mee te brengen : Knapzak, verrekijker. Einde : 15.45 u. Kalmthout.
 - 25 Lier. Tocht ter studie van de vogelzang ! Vertrek : 6 u. station Lier of 6.15 u. aan het Badhuis Emblem. Leiding : Y. Peeters. Mee te brengen : Verrekijker, laarzen. Einde : 11.30 u. Emblem.
 - 25 Schelde & Leie. Aansluiten bij nationale plantenwerkgroep „Voorjaarsbloeiërs in Pajottenland” Vertrek : Chevron-benzinestation Deinze om 8 u. of kerk Leupegem om 8.15 u. Leiding : A. Kam-
 - pen en K. de Waele. Mee te brengen : knapzak (eten + drank), laarzen, loupe, plantengidsen Heimans, De Langhe, Heukels. Einde omstreeks 17 u.
 - 25 - 26. 's Heerenbosch. Busreis naar de Vlaamse Ardennen en deelname aan natuurweek-end georganiseerd door afd. Schelde-Leie. Inlichtingen en inschrijvingen bij : Dierickx, Ravestraat 79, 9360 Buggenhout, P. Spruyt; Zittingsweg 2, 9360 Buggenhout Tel. 052/335595.
 - 26 Antwerpen-centrum. Vallei van de Bocq. Vertrek : 7.15 u. Antwerpen-Rooseveltplaats. Autocar-deelnameprijs 300 F (250 jongeren en gepensioneerden) op 000-0087473-76 van De Wielewaal Merkssem. Leiding : A. Uyttendaele.
 - 26 Bree. Publieke wandeling Itterdal. Vertrek : 14 u. ingang kasteelpark Opitter (Bree kiezels). Leiding : Paredis - Dreesen. Mee te brengen : laarzen - regenkledij. Einde : omstreeks 17 u.
 - 26 Bree. Publieke wandeling Urlobroek Molenbeersel. Vertrek : 14 u. parking Urlobroek (tegenover Woutershof). Leiding : T. Coonen - G. Knoops. Mee te brengen : laarzen - regenkledij ? Einde : omstreeks 17 u.
 - 26 Bree. Publieke wandeling naar de Wateringen te Lozen. Vertrek : 14 u. kanaalkom Lozen. Leiding : M. Dreesen, J. Jacobs. Mee te brengen : laarzen - regenkledij. Einde : omstreeks 17 u.
 - 26 Brugge. Daguitstap naar de kreken in Noord-Oost-Vlaanderen, (St. Jan-in-Eremo, St. Laureins, St. Kruis) - eigen vervoer. Vertrek : Station Brugge (hoofdingang) om 8 u. - St. Jan in Eremo om 9 u. (kerk). Leiding : Anselin. Mee te brengen : laarzen - kijker - exkursiekledij. Einde : Brugge omstreeks 18.30 u.
 - 26 Brussel. Dag in de Vlaamse Ardennen : St.-Blazius-Boekel en Bos te Rijst. Afspraak om 9 u. kerk van Sint-Blazius-Boekel. (Brussel : Ninoofse stwg - Ninove-Brakel : richting Munkzwalm) (ong. 65 km) Deelnemers en meerrijders worden verzocht zich te melden bij R. Gielen. Leiding : kontaktadres : R. Gielen (02/720.33.19) Mee te brengen : laarzen, piknik en drank.
 - 26 Demer en Dijle. Basiscursus natuur-in-zicht. Samenvattende wandeling over dieren. Vertrek : Kerk Rotselaar-Heikant om 14 u. Leiding : Vansteenbeeck. Einde : zelfde plaats rond 17.30 u.
 - 26 Denderland. Namiddagwandeling in het Karkoolbos te Moerbeke (Geraardsbergen). Vertrek : uitkijktoren van VAB (aan de kerk van Denderwindeke, richting Geraardsbergen rijden) om 14.30 u. Leiding : P. van den Bremt. Meebrengen : laarzen, kijker, loep
 - 26 Gent. Vlaamse Ardennentocht Voormiddag Brakelbos, namiddag : Michelbeke. Bijeenkomst op het Sint-Pietersplein om 8.15 u. of om 9 u. aan de kerk van Opbrakel (weg Brakel Ronse). Leiding : M. Flameé en J. Papegnies.
 - 26 Klein-Brabant. Deelname Vlaamse Ardennendag-Etikhove en Brakelbos, bustocht. Vertrek : Puurs-Peleman : 7.45 u. Bornem - Romeo : 8 u. K. Daelemans. Mee te brengen : eten.
 - 26 Land van Waas-Noord. Gerichte tocht „Alluviale gebieden : Schauselbroek” Voorjaarsflora, aankomst zomergasten. Vertrek : 7.30 u. Kerk van Sint-Pauwels, 8 u. Station Temse. Einde : 12 u. Station Temse.
 - 26 Land van Waas-Zuid. Ochtendtocht met als doel : beluisteren van zangvogels. Samenkomst om 5.30 u. aan de kerk te Bazel. Leiding : C.V.N. gidsen. Einde : 9 u.
 - 26 Mechelen. Landschapsexkursie te Werchter en

- te Lubbeek. Reis met eigen wagens. Sekretaris of voorzitter verwittigen bij deelname. Vertrek : Station NMBS Mechelen om 7.15 u. Leiding : Lokale gidsen. Mee te brengen : Lunchpakket. Einde rond 16 u.
- 26 Midden-Limburg. O.S.C. uitstap in de Herckenrode Bossen. Vertrek : zaal Kermeta bij de kerk van Kermt om 9 u. Leiding : R. Jacobs. Mee te brengen : Stevig schoeisel en verrekijker. Einde : op plaats van vertrek om 12 u.
- 26 Mortsel. Vlaamse Ardennendag. Vertrek : Station Oude-God om 7.30 u. Prijs 250 F (200 F) te storten voor 11 april op nr 068-0847360-92 van O.V. De Wielewaal, Parklaan 102, Edegem. Leiding : afd. Schelde-Leie.
- 26 Gewest Noord-Limburg Lommel, Hechtel-Eksel, Neerpelt, Overpelt. WJ-WA Wandel- en fietstocht Malpie vennen Valkenswaard. Vertrek : 8 u. aan Neerpelt. Hoofdkerk. Leiding : Marc de Clerck. Mee te brengen : fiets, verrekijker en gidsen. einde : 12.30 u.
- (kanaalbrug). Leiding : Gerard Jannis. Einde : 12.30 u.
- 26 Gewest Noord-Limburg. WA-WJ Wandeling O.S.C. „De Riebos” Vertrek : 9.30 u. Lommel. Brug 12 (kanaalbrug). Leiding : Gerard Jannis. Einde : 12.30 u.
- 26 Rupelstreek. Vlaamse Ardennen. 250 F inschrijving, jeugdleden 200 F. Storten voor 11 april op PR 000-017 8083 - 88 Vertrek : Bus vertrekt Station Oude God, Mortsel om 7.30 u. Leiding : Gids ter plaatse.
- 26 Schelde & Leie. „Van de Leie tot de Vlaamse Ardennen” Verkenning te Roborst. Vertrek : Kerk Roborst om 14 u. Leiding : R. Vanheeuverswyn Mee te brengen : laarzen, kijker, gidsen. Einde : kerk Roborst omstreeks 17 u.
- 26 Schelde & Leie. „Van de Leie tot de Vlaamse Ardennen” Talrijke wielewaalafdelingen en groepen verkennen ons gewest ! „Rondom het bos 't Ename” (voor eigen afdelingsleden). Vertrek : Kerk Ename 9 u. Leiding : G. Tack (055/313998), Oudenaarde. Mee te brengen : laarzen, kijker, gidsen. 's Middags groepensamenkomst om knapzak te verorberen. Einde : Kerk Ename 11.45 u.
- 26 Turnhout. Fietstocht naar de kleiputten van Beerse. Vertrek : Brug II (nieuwe kaai) 8.30 u. Leiding : L. Berckvens. Mee te brengen : knapzak-laarzen.
- 26 Voorkempen i.s.m. Brechtse Heide. Uitstap Mark Hoogstraten. Vertrek : 9 u. Toverfluit.
- 26 Westkust. Uitstap „Cabour” Vertrek : Adinkerke station, 14.30 u. Leiding : Dhr. Roothaert.
- 26 Westland. Vlaamse Ardennendag., Vertrek : Nieuwerck-stadhuis Ieper om 7.40 u. stipt. Voormiddag Burreken (Schonisse), Nam. Etikhove met private wagens, lunchpakket meebrengen. Einde : 17 u.
- 30 tot 3 mei. Westkust. „Argone-reis”. Prijs 90 FF/dag (vol pensioen). Vertrek : Private wagens : Nieuwpoort 9 u. Markt. Inlichtingen : A. Demarey, Koksijde of R. Billiau (tel. 058/412735).
- 1 mei 1981. Demer en Dijle. Studietoet Fauna en Flora van de Zinkstreek geuldal in de Voerstreek. Vertrek : Kerk Werchter om 7 u. hele daguitstap met eigen wagens. Leiding : W. Bastiaens. Mee te brengen : Piknik voor de hele dag. Einde : 18 u. ter plaatse.
- 1 Mechelen. Nachtgalentocht. Vertrek : Station NMBS Mechelen om 20 u. Leiding : K. Sterckx Einde : 23 u.
- 1 Gewest Noord-Limburg. Wandeltocht militair domein Hechtel-Koersel-Helchteren. Vertrek : K.M.W. Hechtel. 5.30 u. voor ochtendgeluiden 8 u. voor de langslapers. Leiding : A. Geuens. Mee te brengen : laarzen, verrekijker en piknik. Einde : rond 13 u.
- 1 Schelde & Leie. Familiale natuurtocht door park en bos te Huise-Lozere (OSC-tocht). Vertrek : Kerk Lozere om 14 u. Leiding : W. Latte en A. de Kimpe. Mee te brengen : laarzen, kijker. Einde : Einde rond 17 u.
- 1 Schelde & Leie. Derde morgentocht voor studie van de vogelzang te Deurle. Vertrek : Kerk Deurle om 5.30 u. Leiding : J. van Hecke en J. Vanheeuverswyn. Mee te brengen : laarzen, verrekijker, vogelgids. Einde : Kerk Deurle rond 8 u.
- 2 Demer en Dijle. Tweede determinatietoet. Vertrek : Brug Werchter om 14 u. Leiding : G. Dormaels of W. Bastiaens. Mee te brengen : Flora van Heukels of Heilmans en Thijssse. Einde : zelfde plaats rond 17.30 u.
- 2 Netevallei. Natuurwandeling te Heist-Goor. Vertrek : Garnierderij Decocq, Grote Braamstraat (Baan Heist - Goor — Pijpelheide) om 14 u. Leiding : C. Segaert. Mee te brengen : verrekijker. Einde : vertrekplaats ± 17 u.
- 2 Schelde & Leie. Ploetertocht te Zeveren bij Deinze. Kennismaking met de amfibieën. Vertrek : Kerk Zeveren bij Deinze om 14 u. Leiding : G. Baudoncq, Zeveren (091/864756) Mee te brengen : laarzen, potjes, schepnetjes, gidsen en tabellen. Einde omstreeks 17 u.
- 3 Brugge. Voegmorgenwandeling in Vloetenveld (Zedelgem). Vertrek : Veemarkt St.-Michiels om 4 u. of Vloetem-kazerne om 4.15 u. Leiding : G. Orbie en M. Pottier. Mee te brengen : Kijker Einde : omstreeks 8 u.
- 3 Noorderkempen. Voormiddagwandeling in het domein De Belder. Vertrek : Kiekenhoeve te 9 u. Leiding : F. Broos.
- 3 Schelde & Leie. Geologische tocht : Kennismaking met de geologie en het reliëf van de Vlaamse Ardennen. Vertrek : Kerselarekapel Edelare om 14 u. Leiding : Mevr. MC van Maercke-Gottigny, A. de Clercq en M. de Jonghe. Mee te brengen : schrijfgierief, laarzen. Einde : omstreeks 17.30 u.
- 3 Scheldeland. Namiddagtocht naar het Neigem bos. Vertrek : 13.30 u. op de markt te Wetteren 14.30 u. aan de kapel van Bevingen. Leiding : E.H. van den Houte. Mee te brengen : laarzen, verrekijker, loep.

BESTUURSKONTAKTEN

Voornaamste punten uit de vergaderingen van de NWG Natuurbehoud, gehouden te Mortsel op 13/12/80 en 21/2/81.

— Koninklijk Besluit voor erkenning en subsidiëring van Natuurreservaten.

(zie ook de volledige tekst verder in het maandblad.)

Voorwaarden tot erkenning :

- het gebied **beheren** : als eigenaar of als gebruiker met huurkontraakt of met schriftelijke machtiging tot beheer;
- een **beheerplan** bezitten, bestaande uit kaart (schaal 1/2500 of groter), kadastrale ligging, beheerswerken, vegetatie, elementen van bijzonder belang. Ook afschrift eigendomstitel, afschrift gewestplan, situatieschets;
- het gebied reeds **1 jaar in beheer** hebben;
- een **beëdigde wachter** in dienst hebben (die zijn taak ook deeltijds mag uitoefenen).

Erkenning en subsidies kunnen aangevraagd worden vanaf 1 januari 1981. Wanneer de eigenaar en de vereniging akkoord gaan, dient de aanvraag voor subsidiëring te gebeuren door de **eigenaar**, per aange tekend schrijven, bij het Bestuur van Waters en Bossen.

Samenstelling subsidie :

Vaste basistoelage : 500 fr per ha.

huur : maximum 50% en maximum 4000 F per ha. en per jaar.

beheerswerken : maximum 50% en maximum 2000 F per ha. en per jaar.

bewaking en beheer : forfaitair en maximum 1000 F per ha. en per jaar.

Voor de private natuurreservaten die De Wielewaal in eigendom of in huur heeft zal de aanvraag gemakkelijk te doen zijn.

Voor de andere vrije reservaten moet de konservator eerst contact nemen met de eigenaar.

— Toegang tot de Wielewaalreservaten :

Wanneer eigenaar en konservator ermee akkoord gaan, is onderzoekswerk toegelaten. Elk reservaat dient afzonderlijk bekeken te worden.

— Dag van de Konservators

Zaterdag, 23 mei te Turnhout in het Wielewaalhuis. 9 u. : Officieel gedeelte.

- Ir. Silvester Tys : „Erkenning en Subsidiëring van Private Natuurreservaten”.

- Jos Cox : „Beëdiging als privaatswachter”.

- Geert De Blust : „Beheer van natte en droge heide-terreinen”.

- Diskussie : „Toegang tot natuurreservaten”.

13.00 u. : Lunch

14.00 u. : Bezoek aan De Tikkebroeken

Einde voorzien rond 17 u.

Voornaamste punten uit de vergadering van de NWG Ornitologie, gehouden te Steenokkerzeel op 24/01/81.

- In verband met de geplande publikatie van het boek „Bedreigde planten en dieren in Vlaanderen”, worden de betrokken vogelsoorten en de respectieve tekstschrijvers aangeduid. Eveneens werd de volgorde van de te behandelen punten vastgelegd.
- Het B.A.H.C.-formulier wordt aangepast en vereenvoudigd.
- De uitwerking van de inventarisatie Fuut 1979, van de wintertelling 1980 van de IJsvogel, Grote Gele Kwik en de Bonte Kraai, van de waterwildtellingen en ganzenwaarnemingen is volop bezig.
- In 1981 wordt een steltlopersinventarisatie gedaan.
- Coördinatie is gewenst voor de zoektrektellingen. Het is gewenst de tellingen te doen per soort.
- Om de aktualiteit van de ornitologische seizoenoverzichten te bevorderen, kan men belangrijke gegevens nog doorbellen op de 10de en de 11de van elke maand tussen 19 en 23 u. en dit op post 091/22 34 13. Deze waarnemingen worden achteraf schriftelijk bevestigd aan de Ornitologische Centrale.
- Zich baserend op het negatief resultaat van een onderzoek in Nederland door het R.I.N. wijst de Werkgroep het uitzetten van gekweekte korhoenders in reservaten eenparig af.

Voornaamste punten uit de vergadering van de NWG Propaganda, gehouden te Weerde op 10/1/81.

- Voor de Amfibieënactie is een nieuwe poster ontworpen.

- Een „Groene Gazet” werd gedrukt op recyclagepapier. Verkoopprijs : 10 F Afdelingen kunnen ze bekomen aan 5 F.

- Nieuwe stickers en mini-stickers (6 per blad) werden gedrukt. Verkoopprijs : 20 F. Afdelingen kunnen ze bekomen aan 15 F.

- Brochures over „Wintervoeding en Nestkasten” werden met goedkeuring van het C.C.B.V. overgenomen en zijn te koop op de Centrale.

H. Franckx

REVALIDATIECENTRA VOOR ZIEKE OF GEKWETSTE VOGELS

Nieuwe verbeterde lijst van centra, erkend door het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Bestuur van Waters en Bossen.

Provincie Antwerpen

R. Arnhem, Durentijdelei 8, 2130 Brasschaat (031/63 04 65)

F. Broos, Dennenlaan 6, 2190 Essen (031/67 43 52)

B. de Wit, Violetstraat 31, 2670 Puurs (031/89 18 51)

J. Matthijssens, St Jan Baptiststraat 13, 2040 Antwerpen (Berendrecht) (031/68 61 58)

Dr. L. van Beeck, Wielewaalstraat 12, 2610 Wilrijk (031/49 72 72)

H. Vandenbossche, Meeuwenhoflei 106, 2100 Deurne

Provincie Brabant

A. Decrem, Brillantstraat 11, 1070 Brussel (02/648 37 46)

L. van Roy, Aarschotsestraat 4, 3043 Bierbeek (016/73 42 27)

J. Vandervelden, Avenue du Parc, 50, La Hulpe (02/653 43 69)

Provincie Limburg

S. Janssen, Dennenstraat 6, 3660 Opglabbeek (011/85 49 06)

H. Stevens, Oude Baan 46, 3650 Dilsen (011/75 51 50)

P. Cruys, Rozebos 14, 3811 Nieuwerkerke (011/67 66 08)

S. Christiaens, Hasseltsestraat 1, 3700 Tongeren

Provincie Oost-Vlaanderen

W. en G. Lenaert, Zandstraat 31, 9731 Eke (091/85 44 49)

C. Rudiger, Driegoten 53 C, 9160 Hamme

G. van Gucht, Kasteelstraat 250, 9360 Buggenhout

Provincie West-Vlaanderen

J. Jacques, Halfmaanweg 7, 8450 Nieuwpoort.

WIELEWAAL afdeling Schelde-Leie nodigt uit ...

EEN DAG VAN DE VLAAMSE ARDENNEN TOT HET LEIEDAL 26 april 1981

Er zijn nu reeds drie Vlaamse Ardennendagen voorbij. Vele groepen komen reeds voor de vierde keer of meer. Hier en daar lazen we in de verslagen 'dat er zo weinig vogels gezien waren'. Inderdaad zijn de Vlaamse Ardennen in het voorjaar precies het interessantst voor de unieke flora ! Daarom hebben we ons programma uitgebreid en wordt de „Vlaamse Ardennendag” een „Dag van de Vlaamse Ardennen tot het Leiedal”, waarbij naast de klassieke heuveltochten drie uitstappen in de Schelde- en Leievallei voorzien zijn, die meer ornitologisch gericht zijn.

Elke bezoekende groep apart, zal in twee gebieden rondgeleid worden, één 's voormiddags en één 's namiddags. Begin rond 9 uur, einde rond 17 uur. 's Middags komen alle groepen samen in de ruime feestzaal van een brouwerij om het er eventueel meegebrachte lunchpakket te verorberen. De mensen van de Omer Wattez-stichting zullen er net als vorig jaar zorgen voor sandwiches, barbecue-worsten en mattentaarten, zodat men in feite niet hoeft te zorgen voor mondvoorraad.

De volgende gebieden kunnen bezocht worden :
Waremont : heuvellandschap
Etikhove : Maarkebeekvallei, bronbosje, heuvellandschap

Burreken (Schorisse) : beekvallei, bronbosje

Bos Te Rijst (Schorisse) : bronbos, beukenbos

Louise Marie : bos Ter Eecken, bronbos, heiderelikt

Brakelbos : beukenbos, bronbos, heiderelikt

Hootond : Beiaardbeek, beukenbos, heuvellandschap

Zulzeke : beukenbos, heuvellandschap

Roborst : Zwalmvallei, beekdalbos

Michelbeke, Zwalmvallei, beekdalbos

Enamebos : beukenbos

Perlinckbeek : beekvallei, bronbosjes

Koppenberg : beukenbos

Sint-Blasius-Boekel : beekvallei, heuvellandschap, bermflora

Vloesberg : beukenbos, heiderelikten

Scheldemeersen in Oudenaarde : hooiweiden

Oude Leie en kasteel Ooidonck te Deinze : reigerkolonie

E3-vijvers van Kortrijk tot Gent : alléén 's voormiddags, met de auto.

De groepen kunnen hun voorkeur voor bepaalde gebieden uitdrukken. Gelieve daartoe een viertal gebieden uit te kiezen. Er zal zoveel mogelijk met deze voorkeur rekening gehouden worden. Men moet echter begrijpen dat de meeste van deze gebieden slechts door twee groepen per dag kunnen bezocht worden.

Gelieve tijdig in te schrijven, vóór 15 maart 1981 (denk eraan; deze die eerst inschrijven hebben de eerste keuze), met opgave van voorkeur, aantal deelnemers (ongeveer), hoe de verplaatsing zal gebeuren (liefst met de bus), zodat we eind maart, begin april elke groep kunnen meedelen welke gebieden bezocht worden, wie hun gidsen zijn en waar deze hen op welk uur zullen opwachten. Afdelingssekreтарissen, noteer deze dag in uw agenda, plaats in het eerstvolgend afdelingsblad alvast een oproep, ...

de coördinator

Karel de Waele

Kerselaarslaan 39

9800 Deinze

tel. 091/864560

AVIFAUNA SCHELDEVALLEI '80

De Avifauna Scheldevallei '80, samengesteld door leden van V.E.B.N. De Stern, gaat eerstdaags van de pers komen. Het meer dan 300 bladzijden tellend werk verschaft u alle nuttige informatie over het vogelbestand van 1880 tot en met 1980 van de streek in het Gewest Gent binnen het geografisch kaartblad 22/5 GAVERE.

De inleidende tekst omvat onder meer :

- Evolutie en historie van de Schelde en zijn biotopen.
- Belang van dit waardevol gebied gezien t.o.v. het Gewest Gent.

- Alfabetische lijst van de 100-tal medewerkers.
- Gedetailleerde kaart van deze streek.

De 246 soorten vogels welke in de Scheldevallei zijn opgenomen werden vergeleken met de Avifauna van België en deze van het Gewest Gent. Naast alle waarnemingen van iedere soort, Latijnse en Nederlandse naam, de uiterste data van voorkomen, de grootste aantallen, uitzonderlijke data en de ringvangsten, heeft men ook getracht interessante tips mee te geven over die soort. Fraaie pentekeningen gaan het geheel opfrissen. Kortom een must voor iedere natuurliefhebber en voornamelijk iedere vogelkijker. De Scheldevallei is en blijft een boeiend en interessant gebied, alles samengebracht in dit prachtig boek.

Dit boek is te bekomen door overschrijving van 350 fr op bankrekening 068-0675730-55

De Stern/Zevergem

Dorp 20, 9721 Zevergem

met vermelding „Avifauna”

Tot 15 april 1981 is de voorintekenprijs 300 fr per boek.

NIUWS VAN HET BELGISCH AVIFAUNISTISCH HOMOLOGATIE COMITE (BAHC)

Op advies van de Nationale Werkgroep Ornithologie worden hieronder de namen en adressen gepubliceerd van de leden van het BAHC. Bedoeling is dat waarnemers deze personen eventueel zouden verwittigen wanneer een zeldzame of moeilijk te determineren vogel wordt waargenomen of gevonden.

G. Bulteel, Gitschotellei 281, 2200 Borgerhout
(031/21 80 06)

G. Burggraeve, Hoekestraat 84, 8390 Knokke-Heist
(050/60 70 86)

P. Herroelen, Van Asschestraat 33, 1910 Melsbroek
(02/751 85 76)

P. Houwen, Iepersteenweg 66, 8178 Woumen
(051/54 42 62)

H. Lehaen, p/a WWF-Pandaclub, Naamsestraat 150,
3000 Leuven (016/23 37 69)

H. Meeus, Langvenstraat 25, 2300 Turnhout
(014/41 57 58)

W. Roggeman, Parklaan 139 bus 8, 9300 Aalst
(053/70 13 05)

J. van den Steen, Metdepenningenstraat 1A, 9000
Gent (091/24 04 21)

H. Voet, Oude Baan 5, 2070 Ekeren (031/45 68 23)

Lijst van waarnemingen die wegvallen wegens verkeerd gedetermineerde soort of wegens verkeerde datum :

***Puffinus puffinus mauretanicus* - Noordse Pijlstormvogel** (Mediterrane vorm)

16.8.1980 (Wielewaal 46 : 390) ; waarneming valt weg

***Ardea purpurea* - Purperreiger**

28.2.1980 Gent ; waarneming valt weg

***Anser anser rubrirostris* - Grauwe Gans** (Oostelijke vorm) 16.2.1980 Zevergem ; waarneming valt weg

***Pernis apivorus* - Wespandief**

22.3.1980 Lichtaart (Beenbreek 1980 : 208) ; waarneming valt weg

12.4.1980 St.Gillis-Waas (Wielewaal 47 : 74) ; juiste datum is 12 mei 1980

***Numenius phaeopus* - Regenwulp**

9.10.1980 Buggenhout 2 eks. ; juiste soort is Wulp (*Numenius arquata*)

***Larus hyperboreus* - Burgemeester**

28.12.1980 Lede 5 eks. ; waarneming valt weg

Rissa tridactyla - Drieteenmeeuw

18.4.1980 Kalmthout (Wielewaal 47 : 79); waarneming valt weg

Motacilla flava feldegg - Balkan Gele Kwik

10.5.1979 Kluizen; waarneming valt weg.

Motacilla flava - Gele Kwik

2 en 10.12.1980; 8.1.1981 Kortrijk en Marke; waarnemingen vallen weg.

Acrocephalus palustris - Bosrietzanger

30.3.1980 Zevergem; waarneming valt weg.

Acrocephalus scirpaceus - Kleine Karekiet

19.2.1980 Lier; waarneming valt weg, waarnemer onbekend.

P. Herroelen, sekretaris BAHG

KONGRESUITSTAP 10 MEI 1981

Voor wie wil kennis maken met enkele waardevolle natuurgebieden in het Mechelse zullen op 10 mei volgende uitstappen door afdeling Mechelen geleid worden.

1. Mechels Broek

Dit open gebied gelegen tussen de Dijle en de zandgronden ten oosten van Mechelen, is niet alleen landschappelijk belangrijk. In het winterhalfjaar pleisteren hier honderden watervogels. In voor- en najaar pleisteren er allerhande steltlopers. Bovendien komen er heel wat moerasvogels tot broeden. Voor een ornitologisch belangrijk en centraal gelegen gebied wordt door afdeling Mechelen sinds jaren actie gevoerd. De deelnemers zullen tijdens de uitstap ook kennis kunnen maken met een door de stad Mechelen beschikbaar gesteld terrein, waar door afdeling Mechelen op een intensieve wijze beheerswerken worden verricht.

Leiding : konservators : H. Carpentier, F. Meys, G. Ceuppens.

2. Blaasveld en omliggend gebied

Bij veel Wielewalers is het Blaasveld Broek bekend als een waardevol natuurgebied met o.a. een belangrijk futenbestand. In deze periode van het jaar zullen de deelnemers kunnen genieten van de talrijke zangposten van Nachtegalen en andere zangvogels. Het terrein gelegen tussen „Het Broek” en de Rupel is een landbouwgebied doorsneden met talrijke sloten. Het is het broedgebied van o.a. Slobeend en Zomertaling. In het gebied wordt een inventarisatie van amfibieën uitgevoerd door afdeling Mechelen

Leiding : J. Kiebooms, M. Vercammen, S. Tys.

3. Walem

Het voorheen weidse landschap ten noorden van Mechelen is de laatste 10 jaar op grote schaal geschonden. Industrievestiging, storten van huisvuil, ontgroning, wegeaanleg en dijkverzwaring hebben het verdwijnen van de typische vloeibeemden veroorzaakt. Toch blijft het een belangrijk gebied in het Mechelse. In voor- en najaar wordt de Dijleloop gevolgd door de talrijk doortrekkende kleine zangvogels. De door de wegenwerken ontstane vijver is een van de belangrijkste pleisterplaatsen voor watervogels in het Mechelse, waar o.a. alle futensoorten en nagenoeg alle duik- en zwemendesoorten werden waargenomen. De tocht voert langs de schilderachtige Tongskensloop (mogelijk Bostulp - IJsvogel) naar het natuurreservaat Roosendaal. Roosendaal is een parkgebied met broedvogels zo-

als Torenvalk, Bosuil, Kerkuil, IJsvogel en een kleine kolonie Oeverzwaluwen. Het gebied dient ook als bezinningsoord en wordt jaarlijks bezocht door zowat 6.000 leerlingen. Afdeling Mechelen heeft aan dit gebied ook een natuureducatieve rol toegevoegd. Zo is er dit jaar een observatiehut opgezet, een natuurwandelpad aangelegd en werden er enkele informatieve panelen aangebracht. Misschien een tip voor andere dergelijke Wielewaal-reservaten ?

Leiding : k. Sterckx, G. de Weerd, R. Willockx, W. Beullens.

Bijeenkomst voor de drie wandelingen :

Voormiddag : 9.30 u. Groentehallen - Zandpoortvest over Rijksmiddelbareschool

Namiddag : 13.30 u. : Kerk Heindonk - parking café De Zwaan (boterhammen kunnen daar genuttigd worden)

Einde : 16.30 u.

WIELEWAALKONGRES 1981 - MECHELEN 11 OKTOBER

„Bedreigde planten, dieren en landschappen in Vlaanderen”

De werkgroepen zorgen voor de organisatie van het kongres. Nu reeds kunnen volgende basisprincipes van dit kongres worden vermeld.

- Er zullen meer sprekers zijn met kortere referaten.
- De referaten moeten een probleem aangeven, wat er kan aan gedaan worden en hoe een vereniging zoals De Wielewaal kan helpen.
- Een aantal initiatieven moet in 1981-1982 dit kongres ook naar buiten kenbaar maken.

„Bedreigde planten, dieren en landschappen in Vlaanderen”

In de gang van het kongresgebouw zal er tentoonstellingsruimte zijn voor de afdelingen die in eigen streek natuurbeschermingsprojecten uitvoeren of gepland hebben.

Met dit initiatief wordt informatie en uitwisseling van gedachten beoogd. Belangstellenden contacteren R. Willockx, Sparrestraat 23, 2930 Hombeek - tel. 015/41 41 17

„Bedreigde planten, dieren en landschappen in Vlaanderen”

Als voortzetting van dit kongres wordt er door de werkgroepen nu reeds aan enkele projecten gewerkt. Als bijzonder belangrijk initiatief wordt er intensief gewerkt aan het tot stand komen van een publikatie over „Bedreigde planten en dieren in Vlaanderen” kaartjes en tekst zullen zeer recente informatie geven over bedreigde planten, vogels, zoogdieren, insecten, amfibieën, reptielen en vissen in Vlaanderen. Met dit initiatief brengt De Wielewaal een bijzonder waardevolle bijdrage tot natuurbehoud.

O P R O E P

Publikatie „Bedreigde planten en dieren in Vlaanderen”

De Werkgroep Ornithologie zal instaan voor de publikatie van bedreigde vogelsoorten. Vanwege het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen (KBIN), krijgen wij de beschikbare gegevens en de kaarten van het Atlas-projekt. Wij doen echter een dringende oproep aan alle afdelingen en alle leden om alle broedgevallen van volgende soorten kenbaar te maken.

Roerdomp, Woudaapje, Zomertaling, Grauwe Kieken-dief, Korhoen, Kwartelkoning, Watersnip, Grutto,

Tureluur, Kempphaan, Wulp, Kerkuil, IJsvogel, Nachtzwaluw, Zwarte Stern, Boomleeuwerik, Duinpieper, Gele Kwik, Paapje, Snor, Rietzanger, Grote Karekiet, Blauwborst, Grauwe Klauwier, Ortolaan en Geelgors
Gegevens sturen aan : Ornithologische Centrale, Rattepas 2, B-9259 Moortsele

KONINKRIJK BELGIE

MINISTERIE VAN DE VLAAMSE GEMEENSCHAP

Koninklijk besluit tot regeling, voor het Vlaamse Gewest, van de erkenning en de subsidiëring van natuurreservaten.

BOUDEWIJN, KONING DER BELGEN,

Aan allen, die nu zijn en hierna wezen zullen, Onze Groet.

Gelet op de wet van 12 juli 1973 op het natuurbehoud, inzonderheid op artikelen 10, 18, 19, 33, 37 en 42;

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, inzonderheid op artikel 6, §1, III, 2°;

Gelet op het koninklijk besluit van 17 april 1979 tot oprichting van vier Ministeries van de Gemeenschappen en van de Gewesten, gewijzigd bij de koninklijke besluiten van 16 juli 1979, 12 februari 1980, 13 maart 1980, 16 mei 1980 en 23 juli 1980;

Gelet op het koninklijk besluit van 4 november 1980 tot bepaling van de ministeriële bevoegdheden voor de aangelegenheden van de Vlaamse Gemeenschap;

Gelet op het advies van de Kamer van de Hoge Raad voor Natuurbehoud, bevoegd voor het Vlaams Gewest, uitgebracht in zitting van 9 juli 1980;

Gelet op het advies van de Raad van State;
Gelet op het akkoord van de Voorzitter van de Vlaamse Executieve, bevoegd voor de begroting, gegeven op 27 januari 1981;

Op de voordracht van Onze Minister van de Vlaamse Gemeenschap en op advies van de Vlaamse Executieve,

HEBBEN WIJ BESLOTEN EN BESLUITEN WIJ :

HOOFDSTUK 1 - Algemene bepalingen.

Artikel 1 Dit besluit bepaalt de wijze waarop en de voorwaarden waaronder de Minister of de Staatssecretaris die in het Vlaamse Gewest voor het natuurbehoud bevoegd is, hierna de Minister genoemd, natuurreservaten erkent en, binnen de grenzen van de begrotingskredieten, subsidieert.

HOOFDSTUK II - Erkenningscriteria van de natuurreservaten.

Art. 2 Een gebied wordt door ons als natuurreservaat erkend indien aan de volgende voorwaarden is voldaan :

§ 1. Betreffende het terrein :

1) Het terrein moet in het Vlaamse Gewest gelegen zijn zoals omschreven in artikel 2 van de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen;

2) De ecologische waarde van het terrein moet voldoende belangrijk zijn en blijken uit de gegevens bevat in het beheersplan, bedoeld in § 3 van dit artikel.

§ 2. Betreffende de bezetter van het terrein :

1) De bezetter dient, voor het voorgestelde terrein, te beschikken ofwel over een eigendomsakte, ofwel over een geschreven huurovereenkomst, ofwel over een schriftelijke machtiging om het te beheren;
2) De bezetter van een voor erkenning voorgedragen natuurreservaat, kan een natuurlijke of rechtspersoon zijn, de Staat uitgezonderd ;

3) Wanneer de bezetter geen natuurlijke persoon is, moet hij opgericht zijn in één van de rechtsvormen bepaald in de wet van 27 juni 1921 waarbij aan de verenigingen zonder winstgevend doel en aan de instellingen van openbaar nut rechtspersoonlijkheid wordt verleend ;

4) Het opzet van de bezetter moet hoofdzakelijk en ondubbelzinnig gericht zijn op de natuurstudie, het natuurbehoud en de landschapszorg, of op één van deze doelstellingen;

5) De bezetter moet, op het ogenblik van de aanvraag om erkenning, het terrein reeds meer dan één jaar in beheer hebben ;

6) Met het oog op het uitvoeren van beheerswerken is de bezetter in het bezit van een verzekering afgesloten voor arbeidsongevallen voor vrijwilligers of bezoldigde medewerkers ;

7) De bezetter is in het bezit van een verzekering die de burgerrechtelijke aansprakelijkheid dekt, die hem krachtens de artikelen 1382 tot en met 1386 van het Burgerlijk Wetboek wegens alle lichamelijke en/of stoffelijke schade kan ten laste gelegd worden ;

8) De bezetter dient te verklaren kennis te hebben van de toezichtsmaatregelen bepaald in Hoofdstuk III en zich eraan te onderwerpen.

§ 3. Betreffende het beheer :

1) De bezetter van het voor erkenning voorgedragen natuurreservaat stelt een beheersplan op dat wordt goedgekeurd door de eigenaar van het terrein;

2) Dit beheersplan omvat :

a. gegevens over het ontstaan, de geologie, de geografie, de pedologie en de hydrografie alsmede een globale vegetatiekaart, een faunistische beschrijving (vogels, zoogdieren, kruipdieren, amfibieën, insecten) en eventueel een kaart met vermelding van de elementen van bijzonder belang,

b. de formulering van de door het beheer nagestreefde doelstellingen van algemene aard en met betrekking tot het landschap, de fauna en de flora,

c. eventuele gegevens over de nagestreefde evolutie, de houdbaarheid en de instandhouding van het reservaat,

d. de vermelding van de perioden, de plaatsen en de aard van de werken nodig om die doeleinden te bereiken,

e. de opgave van de intensiteit der geleide bezoeken die toelaatbaar geacht worden volgens de aard en de kwetsbaarheid van het terrein ;

3. Het beheersplan bevat in bijlage :

a. een kaart waarop de zones zijn aangeduid waar beheerswerken nodig zijn,

b. een kaart met de aanduiding van de toegangsregeling voor het publiek,

c. een met redenen omklede opgave van de voor het beheer eventueel aan te vragen afwijkingen en opheffingen van de verbodsbepalingen voorzien in Art. 11 van de wet op het natuurbehoud van 12 juli 1973 ;

§ 4. Betreffende de bewaking :

Op het ogenblik van de aanvraag om erkenning heeft de bezetter minstens één beëdigde wachter of conservator in dienst die hetzij uitsluitend, hetzij deels met de bewaking van het betrokken natuurreservaat is belast.

HOOFDSTUK III - Vormen van aanvraag, toekenning, hernieuwing en intrekking van de erkenning, toezichtsmaatregelen en begeleiding door de administratie.

Art. 3 De aanvraag om erkenning als natuurreservaat wordt bij een ter post aangetekende brief door de eigenaar ingediend bij het Bestuur van Waters en Bossen.

Uit de aanvraag moet blijken dat, in voorkomend geval, de bezetter ermee instemt en dat aan de in artikel 2 gestelde voorwaarden is voldaan. De aanvraag bevat tenminste de inlichtingen die hierna vermeld zijn :

§1. Betreffende het terrein :

- 1) De naam, de oppervlakte en de ligging door middel van een situatieschets ;
- 2) Een uittreksel uit het kadastraal plan met de aanduiding van de gemeente(n), de afdeling(en), de sectie(s) en perceelnummers van de gronden ;
- 3) Een kopie van het van kracht zijnde gewestplan waarop de begrenzing van het terrein staat aangegeven ;
- 4) Een kopie van de eigendomsakte of van de geschreven huurovereenkomst ;
- 5) Zo het terrein geheel of gedeeltelijk gelegen is in een goedgekeurd bijzonder plan van aanleg of in een voorlopig of definitief gerangschikt landschap, een kopie van deze plannen of besluiten ;

§ 2. Betreffende de bezetter :

- 1) De naam en het adres van de bezetter of van de zetel van de beheerende vereniging of instelling ;
- 2) De naam en het adres van de conservator of van de te contacteren verantwoordelijke ;
- 3) Indien het een rechtspersoon betreft : een exemplaar of fotokopie van de bijlagen van het Belgisch Staatsblad waarin de statuten en hun eventuele wijzigingen evenals de samenstelling van de in dienst zijnde raad van beheer werden gepubliceerd ;
- 4) De opgave van het totaal aantal en de oppervlakte van de door de bezetter in beheer genomen terreinen ;
- 5) Een attest van de afgesloten verzekeringen voor arbeidsongevallen en burgerlijke aansprakelijkheid ;

§ 3. Betreffende het beheer :

Een beheersplan met bijlagen zoals beschreven in Art. 2, § 3, van dit besluit ;

§ 4. Betreffende de bewaking :

- 1) De naam en het adres van de beëdigde wachter(s) ;
- 2) Een afschrift van de aanstellingsakte van de beëdigde wachter(s) ;

Art. 4 Na het indienen van de aanvraag om erkenning, vergezeld van de nodige bewijsstukken, wordt het dossier door de administratie onderzocht. Eventuele ontbrekende inlichtingen kunnen steeds van de bezetter opgevraagd worden. De daartoe aangeduide ambtenaar zal zich van de betekenis van het reservaat en het beheersplan vergewissen. Eventueel kunnen wijzigingen van het beheersplan aan de bezetter voorgesteld worden. De daartoe aangeduide ambtenaar zal een verslag van zijn bevindingen opmaken.

Een exemplaar van dit verslag wordt bij een ter post aangetekende brief aan de eigenaar en de bezetter medegedeeld.

De eigenaar en de bezetter beschikken over een termijn van vijftien dagen vanaf de mededeling om een bezwaarschrift in te dienen.

Na verloop van die termijn wordt het erkenningsdossier voor advies voorgelegd aan de Vlaamse Kamer van de Hoge Raad voor Natuurbehoud.

Art. 5 De Vlaamse Kamer van de Hoge Raad voor Natuurbehoud brengt advies uit bij de Minister omtrent de voorstellen tot erkenning van natuurreservaten.

Indien de Vlaamse Kamer haar advies niet binnen een termijn van zestig dagen heeft medegedeeld, wordt dit advies geacht gunstig te zijn.

Art. 6 Na ontvangst van dit advies beslist de Minister de raadpleging in te zetten zoals voorgeschreven

door Art. 6, alinea 2 en Art. 33, laatste lid, van de wet van 12 juli 1973 op het natuurbehoud.

Zo het voorstel om erkenning niet ontvankelijk wordt geacht of geweigerd wordt, wordt dit ter kennis gebracht van de aanvrager.

Art. 7 De aanvraag om hernieuwing wordt ingediend tijdens het voorlaatste jaar van de erkenningsperiode volgens dezelfde vormen als bepaald voor de eerste erkenning, waarbij evenwel de opgave van de intussen gewijzigde gegevens en documenten volstaat.

Art. 8 Indien tijdens de erkenningsperiode van één of meerdere van de erkenningscriteria, bepaald in hoofdstuk II van dit besluit, wordt afgeweken, of indien een ernstige afwijking wordt vastgesteld van de bepalingen van het beheersplan, kan de bezetter van het erkend natuurreservaat door de ambtenaar, die krachtens Art. 9 van dit besluit met het toezicht wordt belast, worden aangemaand de vereiste wijzigingen aan te brengen.

Indien na een termijn van zes maanden de bezetter geen gevolg heeft gegeven aan deze richtlijnen kan, op voorstel van de Minister, na advies van de Vlaamse Kamer van de Hoge Raad voor Natuurbehoud, de erkenning door Ons worden ingetrokken. De erkenning van een natuurreservaat kan door Ons worden ingetrokken als bij de ontbinding of bij het overlijden van de bezetter het beheer binnen het jaar niet werd overgedragen aan een nieuwe bezetter met blijvende naleving van de in Hoofdstuk II bepaalde erkenningscriteria.

De erkenning van een natuurreservaat wordt ingetrokken indien aan de bepalingen van Art. 2, § 1) niet meer voldaan is.

Art. 9 Voor elk erkend natuurreservaat, en voor de duur van de erkenningsperiode wijst de Minister, op voorstel van het Bestuur van Waters en Bossen, de ambtenaar aan, belast met de uitoefening van het toezicht.

Dit toezicht heeft betrekking op :

- a) De blijvende naleving van de in Hoofdstuk II bepaalde erkenningscriteria
- b) Het gebruik van de toelagen verleend krachtens Hoofdstuk IV ;
- c) Het toestaan van afwijkingen van het beheersplan, na gemotiveerde aanvraag van de bezetter.

Art. 10 De bezetter van een erkend natuurreservaat zal, met het oog op de uitoefening van het toezicht en het verkrijgen van toelagen, aan de bij Art. 9 aangeduide ambtenaar, vóór 1 januari van het komende werkjaar volgende documenten verstrekken :

- a) Een opgave met de uitgevoerde beheerswerken tijdens het voorbije jaar samen met een kaart met aanduiding van de plaatsen en tijdstippen van voormelde werken ;
- b) Een opgave met de geplande beheerswerken voor het komend werkjaar samen met een kaart met aanduiding van de plaatsen en tijdstippen van voormelde werken ;
- c) Een gedetailleerd financieel verslag met vermelding van alle inkomsten en uitgaven van de bezetter met betrekking tot het erkend natuurreservaat ;
- d) De begroting van het komend jaar met vermelding van alle inkomsten en uitgaven van de bezetter met betrekking tot het erkend natuurreservaat ;
- e) Een verslag betreffende de eventuele wijzigingen van het juridisch statuut, de oppervlakte en de bewaking van het erkend natuurreservaat ;
- f) Een verslag betreffende de evolutie van de fauna en de flora, de frequentie van en de invloed van het bezoek op het natuurreservaat en de weten-

schappelijke waarnemingen, voor zover deze gegevens een invloed kunnen hebben op de algemene toestand, de houdbaarheid en de instandhouding van het erkend natuurreservaat.

HOOFDSTUK IV - Subsidiëring van de erkende natuurreservaten.

Art. 11. § 1. De totale toelage verleend aan elk erkend natuurreservaat bestaat uit :

- Een vaste basistoelage ;
- Een toelage op het eventueel huurgeld ;
- Een toelage op de beheerswerken ;
- Een toelage op de kosten van bewaking en beheer ;

§ 2. De Minister bepaalt, binnen de perken van de beschikbare begrotingsmiddelen, jaarlijks het bedrag van de toelage in verhouding tot de voorgestelde uitgaven die voor subsidiëring in aanmerking komen.

§ 3. In de loop van het jaar waarop de toelage betrekking heeft, wordt de bezetter in kennis gesteld van de principiële belofte van toelage en van het benaderend bedrag ervan, of desgevallend, van de gemotiveerde weigering tot subsidiëring.

§ 4. De uitkering van de toelage geschiedt slechts na voorlegging van de bewijsstukken van betaling.

§ 5. Het gedetailleerd financieel verslag over het voorbije jaar dient goedgekeurd door de Minister vóór 1 mei van het jaar dat volgt op het gesubsidieerd activiteitsjaar.

§ 6. Zo dit financieel verslag niet wordt goedgekeurd, worden er geen nieuwe subsidies toegekend.

Art. 12 Aan de erkende natuurreservaten wordt een vaste basistoelage toegekend. Zij wordt bepaald op 500 F. per hectare en per jaar.

Art. 13. De uitgaven voor het in huur nemen van het geheel of van een gedeelte van de terreinen behorende tot een erkend natuurreservaat worden ten belope van de helft gesubsidieerd.

De toelage mag niet hoger zijn dan 4.000 F per hectare en per jaar.

Art. 14 De uitgaven met betrekking tot de in een erkend natuurreservaat uitgevoerde beheerswerken, met inbegrip van de kosten van verzekering voor arbeidsongevallen en burgerlijke aansprakelijkheid, worden ten belope van de helft gesubsidieerd. Het maximumbedrag van de toelage wordt vastgesteld op 2.000 F per hectare en per jaar.

Art. 15 De uitgaven van alle aard in verband met de bewaking en het beheer (wedde, vergoedingen, vakantiegeld, reis- en verblijfkosten, patronale bijdragen) worden forfaitair gesubsidieerd a maximum 1.000 F per hectare en per jaar.

Art. 16. Onze Minister van de Vlaamse Gemeenschap wordt belast met de uitvoering van dit besluit. Gegeven te Brussel, 3 februari 1981.

Tekst ongewijzigd overgenomen (NVDR).

EEN NIEUWE PUBLIKATIE ...

RMLZ-Dokumentatiemappen Landschapsonderzoek Uitgegeven door de Rijksdienst voor monumenten- en landschapszorg

Inhoud van het eerste nummer :

- Een floristische studie in het domein Ryckvelde te Damme-Sijsele (West-Vlaanderen) P. van den Bremt, G. Ostyn, G. van der Linden
- Het „Welleke” te Zonhoven (Limburg) H. Bats
- Het dal van de Kleine Nete tussen Lier en Nijlen (Kessel) (Antwerpen) M. de Borgher, J. Wijnant
- Het Plateau tussen IJse en Laan (Brabant) W. Claes, R. Deneef

- Dokumentatiecentrum Landschapsekologie en Milieuplanning. Aanwinstenlijst 1 (Meer dan 300 publikaties ter konsultatie). 75 blz, groot formaat, talrijke kaarten.

Te verkrijgen : Rijksdienst voor Monumenten- en Landschapszorg, Jozef II straat 30 (7de verd.), 1040 Brussel.

... een eenvoudige aanvraag volstaat.

In het tweede nummer :

Het schorregebied ten noorden van Antwerpen. Het Berwinnedal te Moelingen.

De Frans-Belgische Moeren.

De flora en vegetatie van het Zoetwater (Oud-Heverlee).

Milieu-effektrapportering in Vlaanderen : overzicht van de literatuur.

Documentatiecentrum : aanwinstenlijst nr. 2.

WAAROM ?

Ter informatie van een natuurbewust publiek ...

Ter verantwoording van de standpunten : klasseren of niet klasseren ...

Voor een bredere verspreiding en valorisatie van verzamelde gegevens ...

MET DANK AAN DE UITGEVERS VAN DIT TIJD-SCHRIFT VOOR HUN STEUN !!!

O.S.C.-BEZOEKEN VOOR 1981.

Elk bezoek geldt tevens als uitstap van de plaatselijke afdeling. De data en inlichtingen zullen elke maand in de werkkalender herhaald worden. De konservators die zelf geen datum inzonden, kunnen hierbij nota nemen van de gekozen dag. Zo zij die dag belet zijn, zorgen zij voor een vervanger.

Zondag, 5 april : Pelgrimhof

Leiding : F. de Preter

Samenkomst : Sierschouwen De Backer (Weg Heist-Mechelen) om 10 u.

Einde om 12 u.

Zondag, 12 april : De Korhaan en De Liereman.

Leiding : W. Paulussen en G. Luyts

Bijeenkomst aan de kerk van Oud-Turnhout om 10 u. Knapzak, drank en laarzen.

Zondag, 12 april : Mariahof

Leiding : J. Faassen

Samenkomst om 8 u aan de kerk te Beek bij Bree Laarzen gewenst.

Zaterdag, 18 april : Tallaerthof.

Leiding : Y. Peeters Samenkomst om 14 u aan het station te Lier of om 14.15 u. aan de dreef van het Tallaerthof.

Stevig schoeisel.

Paasmaandag, 20 april : Terlamen.

Leiding : J. Evers en K. Beys.

Verzameling om 9 u bij het boswachtershuis tegenover het kasteel van Terlamen (Zolder). Terug rond 12 u.

Laarzen gewenst.

Zondag, 26 april : De Riebos

Leiding : G. Jannis
Samenkomst om 9 u., Statiestraat 89, Lommel.
Knapzak, drank en laarzen.

Zondag, 26 april : Herckenrode Bossen.

Leiding : R. Jacobs
Verzameling om 9 u. aan zaal Kermeta(kerk) te Kermt.
Einde rond 12 u.
Laarzen gewenst.

Zondag, 31 mei : Kolberg.

Leiding : L. Cuypers en R. Jacobs.
Verzameling om 9 u. bij het begin van de Massinweg, aan de voet van de oprit van de brug over het Albertkanaal te Stokrooi.
Einde rond 12 u.
Laarzen gewenst.

Zondag, 31 mei : Vlassenbroek.

Leiding : F. van de Voorde
Samenkomst aan de kerk van Vlassenbroek te 8.30 u.

Zondag, 14 juni : Wijvenheide.

Leiding : C. Onkelinx.
Verzameling om 8 uur op de parking van de zwemgelegenheid Heidestrand, langs de weg Bolderberg-Zonhoven.
Einde rond 12 u.
Laarzen gewenst.

Zondag, 14 juni : Jagersborg.

Leiding : H. Geerinck en G. Pex.
Bijeenkomst aan de chalet op de baan van Neer-oeteren naar Maaseik om 10 u.
Knapzak, drank en laarzen.

Zondag, 21 juni : Vilain XIII.

Leiding : M. Custers en G. Pex.
Bijeenkomst aan het kasteel van Leut om 9.30 u.

Zondag, 21 juni : Het Panneweel en Het Rietland.

Leiding : A. Clement.
Vertrek om 14 u. aan café Groenendijk te St. Gillis-Waas.

Zondag, 27 juni : Boutersem.

Leiding : Jos Claes.
Samenkomst om 14 u. aan het station te Lier of om 14.15 u. aan de toegangspoort tot het Hof van Boutersem op de wegomlegging van Zandhoven.
Stevig schoeisel.

Zondag, 28 juni : Kelchterhoef.

Leiding : S. en E. Bloemen - Rekkers.
Samenkomst aan de Kasteelhoeve (weg Houthalen-Zwartberg) om 9 u.
Einde rond 12 u.
Laarzen gewenst.

Zondag, 28 juni : Biezenhoed.

Leiding : V. Verdonck
Samenkomst om 8 u. ten huize van de konservator, Geelse baan 117 te Vorst-Kempen.
Knapzak, drank en laarzen.

Zondag, 4 oktober : O.S.C. Relegthem.

Leiding : M. Rottiers.
Bijeenkomst te 8.30 u. aan de ingang van het domein.
Einde rond 12 u.

Zaterdag, 17 oktober : Mushaagbos.

Leiding : E. Voorspoels.
Samenkomst om 14 u. aan café De Draaiboom.
Terug omstreeks 17 u.
Laarzen gewenst.

Zondag, 20 december : Frans Segers-uitstap.

Leiding : W. Paulussen en G. Luyts.
Samenkomst aan de kerk van Oud-Turnhout om 10.30 u.
Knapzak, drank en laarzen.

Mandelhoek

Geleid bezoek elke 2de en 4de zondag van de maand vanaf 22 maart tot eind oktober.

Bijeenkomst om 10 u. aan de ingang van het reservaat
Dit jaar geen geleid bezoek aan volgende reservaten : Meerblok, Het Bergske, Dijleboorden en Muizenhoek, Vredestein, Rozendaal, Waynshof, Nova, Het Peerdsvan, Maalenbos, Het Voorhout, Oud-Moregemwoud, Orchis.

Data van bezoeken aan volgende reservaten worden mogelijk later meegedeeld in de werkkalender van de maand : Kraeyenbroek, Ysvogel, Wateringen, Gentbos, Reutelbos.

Voor meer inlichtingen en opmerkingen zich wenden tot H. Franckx, Vredelaan 29, 2500 Lier.
Tel. : 031/80 47 32.

Vrijdag, 1 mei : Perk.

Leiding : P. Herroelen.
Samenkomst om 8.30 u. aan de kerk te Perk (Tervuursesteenweg).
Einde van de uitstap om 12 u.
Laarzen gewenst.

Vrijdag 1 mei : Nico de Boevé-reservaat.

Leiding : M. Janssens.
Samenkomst om 14.30 u. op de parking van de veiling te Kampenhout-Sas. (op de baan Leuven-Mechelen).
Laarzen gewenst.

Vrijdag, 1 mei : Lozere.

Leiding : W. Latte en A. de Kimpe.
Samenkomst aan de kerk te Lozere, Huise, te 14 u.
Einde rond 17 u.
Goed schoeisel.

Zondag, 3 mei : Ter Donck.

Leiding : M. Jeurissen en L. Daemen.
Verzameling om 9 u. aan de firma Jeurcloo, Beringersteenweg, Zonhoven.
Einde rond 12 u.
Laarzen gewenst.

Zaterdag, 9 mei : Overbroeck.

Leiding : R. de Prins.
Samenkomst om 19 u. aan het gemeentehuis te Poppel.
Nachtzwaluwuitstap.

Zondag, 10 mei : Groot-Asdonk-De Schans.

Leiding : W. Vanwezemaal en J. van Damme.
Samenkomst om 8 u. aan de kerk van Engsbbergen - Tessenderlo.
Einde : 12 u.
Laarzen gewenst.

Zondag, 10 mei : Maasdalbos en De Warande.

Leiding : V. Verdickt

Trefpunt : Maasdalstraat 75 te Essenbeek-Halle om 10 u.
In de namiddag bezoek aan het reservaat „De Grote Zenne” te Lembeek, trefpunt om 14 u. aan het Sas van Lembeek.

Zondag, 17 mei : 't Zomerkllokje.

Leiding : L. van den Broeck
Vertrek om 8.30 u. aan de Beatrijslaan (iets voorbij CBR, over de spoorweg)
Einde omstreeks 12 u.
Laarzen noodzakelijk.

Zondag, 17 mei : Kravaalsbos.

Leiding : N. de Meester
Samenkomst om 8 u. aan de kerk te Mazenzele (langs de steenweg Asse-Dendermonde)

Zondag, 17 mei : Hoost Schaever en Jongensstad.

Leiding : Willy van den Hemel.
Vertrek om 8 u. op de parking restaurant „Hof ter Beke”, Beekstraat, Drongen.

Zondag, 17 mei : Gellenberg.

Leiding : notaris Halfants.
Samenkomst om 9 u. in het reservaat, Gellenbergstraat 43, Lubbeek.

Zondag, 17 mei : Berkenbosbeek.

Leiding : H. Maes en P. Janssen.
Samenkomst om 7.30 u. aan het gemeentehuis te

Zolder.
Einde rond 11 u.
Laarzen vereist.

Vrijdag, 22 mei : Meylandt.

Leiding : G. Snoeckx
Verzameling om 20.30 u. aan het kasteel van Meylandt (Heusden Limburg).
Einde rond 23 u.
Laarzen gewenst.

Zondag, 24 mei : De Tikkebroeken.

Leiding : M. Smets
Samenkomst om 9 u. aan het gemeentehuis van Oud-Turnhout.
Knapzak, drank en laarzen.

Zondag, 24 mei : Kooldries.

Leiding : J. Cox en A. Ligtvoet.
Vertrek met eigen wagens aan de Toverfluit te Halle-Kempem om 9.15 u. of om 9.30 u. aan de ingang van het reservaat.
Meebrengen : laarzen, determineerboeken (planten).
Einde omstreeks 12 u.

Donderdag, 28 mei : Lintse bossen.

Leiding : M. van Weert
Samenkomst om 14 u. aan het station van Lier.
Verplaatsing met eigen wagens.
Laarzen noodzakelijk.

OPROEP

INVENTARIS VAN DE BROEDPAREN VAN STELTLOPERS IN VLAANDEREN

Tegen de achtergrond van de problematiek rond landinrichting, moderne landbouw en natuurbescherming wordt in 1981 een inventaris gepland van alle broedparen van steltlopers in heel Vlaanderen (Kievit, Scholekster, Grutto, Wulp, Tureluur, Kleine Plevier, Kluut, enz ...). Het hoofdaksent wordt gelegd op Grutto en Wulp. Naast het zo juist mogelijk bepalen van het aantal broedparen (al of niet met broedsukses), is het de bedoeling om in de mate van het mogelijke ook het broedresultaat na te gaan (o.m. van belang i.v.m. de invloed van de moderne landbouw bij weidevogels).

Het inventariseren per stafkaart-rechthoeken (cfr. Atlasproject) is te verkiezen. De gebruikte inventarisatiemethoden zijn bij voorkeur deze aangegeven in de „Handleiding voor het inventariseren van broedvogels in Nederland” (uitgave KNNV, 1973) (kopij hiervan is op aanvraag te verkrijgen).

Telresultaten kunnen worden ingestuurd via de Lokale Ornithologische Koördinatoren, via de verantwoordelijken van plaatselijke Werkgroepen voor Ornithologie ofwel rechtstreeks naar één van de initiatiefnemers, die verder steeds bereid zijn tot het verstrekken van aanvullende inlichtingen :

Apr. H. Voet, Oude Baan 5, 2070 Ekeren (031/45.68.23)

Dr. H. Meeus, Langvenstraat 25, 2300 Turnhout (014/41 57 58)

**DE WIELEWAAL : DE GROOTSTE VERENIGING IN VLAANDEREN
VOOR STUDIE- EN BESCHERMING
VAN DE VOGELS EN HUN BIOTOPEN.
IN 1981 BRENGT ELKE WIELEWALER
MINSTENS ÉÉN NIEUW LID AAN !**

Het reservaat van Kisbalaton

Het reservaat bedraagt 2650 ha en is een poel in de onmetelijke rietkragen en opdringende vegetatie. Het telt 70 paar Grote Zilverreigers, 10 paar Kleine Zilverreigers, 200 paar Kwakken, 20 paar Bruine Kiekendieven (*Circus aeruginosus*) en 2 paar Grauwe Kiekendieven (*Circus pygargus*). In een bosje hoge wilgen telt men 537 nesten van de Aalscholver (*Phalacrocorax carbo*) over een lengte van 1 km. Vooral de Zwartkoprietzanger (*Luscinola melanopogon*) heeft ons hier ten zeerste geboeid. Vanop de wankale toren heeft men een mooi overzicht van het gebied. Hier zijn de Roodpootvalken op jacht achter ontelbare libellen. Ook zeven Witoogeenden (*Aythya nyroca*) zwemmen voor de kijker. In een poel krioelt het van bloedzuigers, het lievelingsgerecht van de Roerdomp.

Tihany, een schiereiland op het Balatonmeer

Terwijl sommigen de druk bijgewoonde Pinkstermis vieren in de abdijkerk, stoten de anderen het aantal waarnemingen de hoogte in tot 149 met Bosrietzanger (*Acrocephalus palustris*), Kneu (*Carduelis cannabina*), Slangearend (*Circaetus gallicus*) en Syrische Bonte Specht (*Dendrocopos syriacus*). Merkwaardige opnamen werden gemaakt van twee parende ringslangen en dito smaragd hagedissen.

De Dinyes-moerassen

Dit gebied van 680 ha werd praktisch heel de dag afgespeurd van op de reusachtige houten toren. Dertig Grauwe Ganzen (*Anser anser*) met jongen, een lepelaarskolonie van 70 individuen en een kokmeeuwenkolonie (*Larus ridibundus*) van een 80-tal exemplaren was hier ons deel. Naast het nest dan de Bonte Kraai (*Corvus c. corone*) met jongen werd hier door de waarneming van de Wintertaling (*Anas crecca*) nr. 150 in het logboek ingeschreven.

Besluit

Hierbij danken wij de 28 deelnemers voor hun goede verstandhouding en hun actieve inzet, de onvermoeibare fotografen en de 13 ornitologische gidsen voor hun wetenschappelijke en grondige leiding.

In Hongarije krijgt men weer moed als men in bewondering kan meemaken hoe hier de natuurbescherming beleefd wordt. Het is een hoofs en fier volk dat met vaste hand zijn natuur tegen allerlei opdringende gevaren weet te handhaven. Ook „Suske”, onze reisgids, die op het laatst een Wielewaler in hart en ziel (en vogelboek) geworden was, hopen wij zeker nog eens weer te zien !

G. Lacres, Bekelstraat 62, 2700 St.-Niklaas

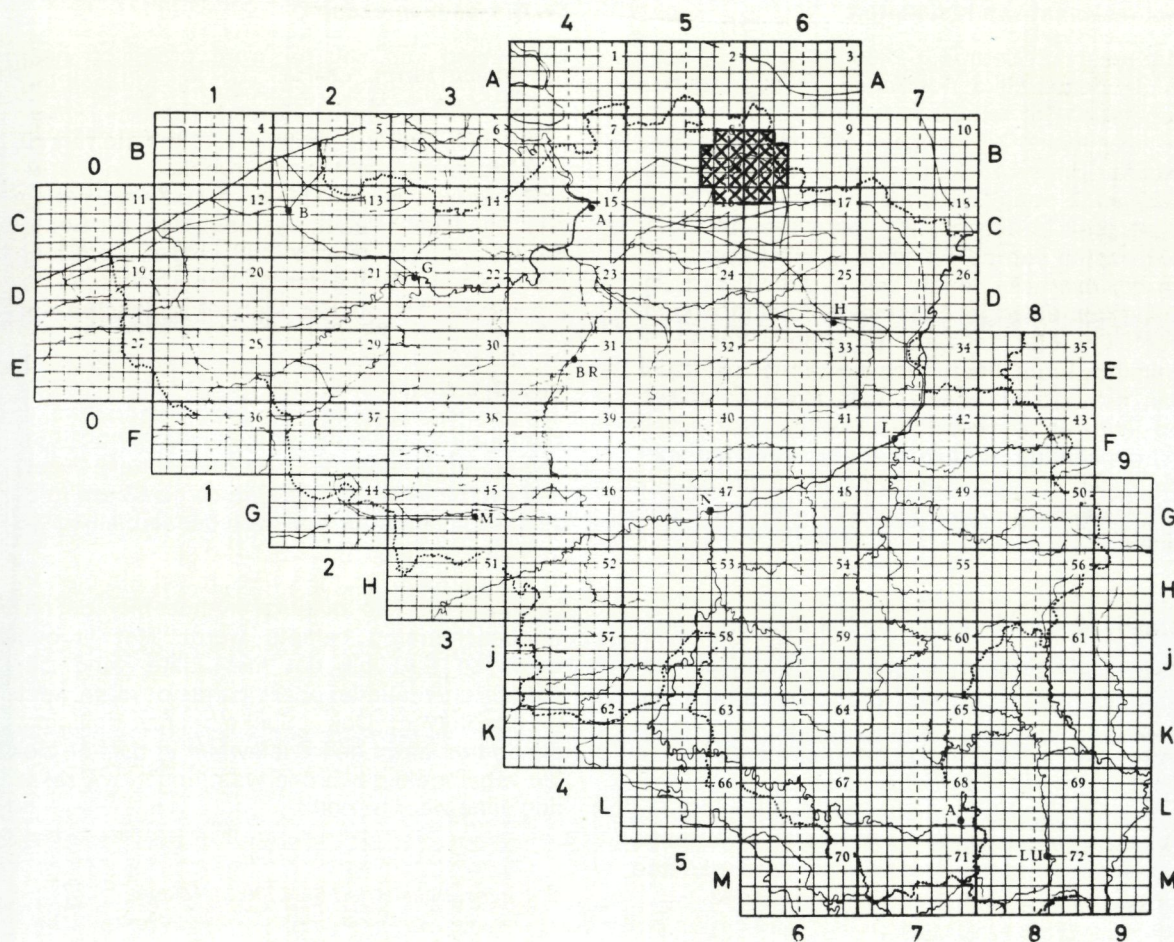
Zeldzame planten in de Turnhoutse Kempen

door Albert Vermeijen

Jaarlijks vind ik, onverwacht en met een niet geringe vreugde, voor mij nieuwe plantesoorten. Na negen jaar heeft het veldwerk nog niets van zijn aantrekkelijkheid verloren. Ook jaarlijks echter bekruipt mij een gevoel van onbehagen wanneer ik het verdwijnen van prachtige plekjes zie. Ik meen dat het zinvol is geregeld lijsten van min of meer zeldzame planten uit het Turnhoutse te laten verschijnen. De oogst kan aantonen dat het ijveren voor de bescherming van onze waardevolle gebieden de moeite loont.

Onmiddellijk rijst de vraag hoe het begrip zeldzaam dient omschreven. Een pasklare bepaling is moeilijk te geven. Het probleem is mijns inziens bevredigend opgelost wanneer zowel het plaatselijk als het landelijk belang van de vondst wordt in acht genomen. Ik wil dit verduidelijken aan de hand van twee voorbeelden.

- 1) *Adoxa moschatellina* L., Muskuskruid, *Fragaria vesca* L., Bosaardbei, *Luzula pilosa* (L.) WILLD., Ruige Veldbies zijn over heel het land gezien algemeen verspreide soorten. In de Turnhoutse Kempen zijn ze eerder zeldzaam en een vermelding is in de meeste gevallen een welkome aanvulling voor de plantenatlas (Van Rompaey en Delvosalle, 1979).
- 2) *Drosera rotundifolia* L., Ronde Zonnedaauw, *Illecebrum verticillatum* L., Grondster en *Spergula morisonii* BOREAU, Heidespurrie worden in België, enkele uitzonderingen buiten beschouwing gelaten, slechts in de Kempen aangetroffen. Niettegenstaande deze soorten in het Turnhoutse nog vrij algemeen voorkomen, acht ik het opnemen van deze gegevens noodzakelijk. Het achterwege laten ervan zou een verkeerd beeld geven van de

kenmerkende plantengroei die de Kempen siert.

De gegevens in onderstaande lijst werden voor het merendeel opgetekend in de periode van 1 januari tot 10 juni 1980.

Achtereenvolgens worden vermeld: het nummer dat de plant kreeg in de atlas, de wetenschappelijke en de Nederlandse naam (De Langhe *et al.*, 1978), de gemeente (vòòr de fusie), de groeiplaats, het kwartierhok (De Waele, 1979) en de datum van waarneming. Voor soorten die in zulke kleine aantallen voorkomen dat ze met uitroeiing worden bedreigd, wordt enkel het uurhok aangegeven.

Mijn dank aan Prof. Dr. P. van der Veken (PV) en mejuffrouw R. D'hose (RD) voor de hulp bij moeilijke determinaties, alsook aan de heren J. Aerts (JA) en M. van Mierlo (MM) voor het verschaffen van enkele waardevolle inlichtingen.

1184 *Acorus calamus* L. - Kalmoes

Ravels, kanaaloever, B5.38.41, 25-5-1980

945 *Adoxa moschatellina* L. - Muskuskruid

Gierle bronbos, B5.57.31, 24-5-1980 (MM)

1451 *Agrostis vinealls* SCHREB. - Zandstruisgras

Oud-Turnhout, zandgrond, B6.51.14, 8-6-1980

312 *Alchemilla glabra* NEYGENF. - Kale Vrouwenmantel

Merksplas, vochtige weide, B5.27.13, 17-5-1980.

1426 *Alopecurus aequalis* SOBOL. - Rosse Vossestaart

Turnhout, rand ven, B5.38.34, 26-5-1980.

***Ammi majus* L. - Akkerscherm**

Ravels, ruderaal terrein, B5.38.42, 10-9-1978.
adventief uit het Middellandse Zeegebied.

209 *Anemone nemorosa* L. - Bosanemoon

Merksplas, slootrand, B5.27.13, 6-4-1980

Gierle, slootrand, B5.56.41, 13-4-1980

Gierle, slootrand, B5.56.43, 13-4-1980

Gierle, loofbos, B5.57.31, 27-4-1980

Bosanemoon

Foto : A. Vermeijen

Gierle, loofbos, B5.57.32, 27-4-1980
 Gierle, wegrand, B5.57.33, 2-5-1980
 Turnhout, weide, B5.58.11, 6-5-1980
 Turnhout, weiland, B5.47.22, 11-5-1980

27 *Asplenium ruta-muraria* L. - Muurvaren
 Turnhout, oude muur, B5.38.32, 4-6-1980

982 *Aster tripollum* L. - Zulte
 Turnhout, spoorweg, B5.27.44, 23-9-1979 (conf. RD)

471 *Barbarea intermedia* BOREAU - Bitter Barbarakruid
 Turnhout, mulle zandgrond, B5.57.23, 6-5-1980

470 *Barbarea vulgaris* R. BROWN - Barbarakruid
 Oud-Turnhout, grasland, B5.58.23, 16-5-1980
 Weelde, grasland, B5.27.42, 15-5-1980
 Kasterlee, wegberm, B5.58.42, 18-5-1980
 Kasterlee, grasland, B5.58.44, 18-5-1980
 Gierle, grazige berm, B5.57.32, 24-5-1980

1472 *Briza media* L. - Trilgras
 Oud-Turnhout, grazige berm, B5.38.44, 1-6-1980

1493 *Bromus sterilis* L. - IJle Dravik
 Oud-Turnhout, wegberm, B6.51.13, 8-6-1980

**488 *Cardaminopsis arenosa* (L.) HAYEK subsp. *arenosa*
 Zandscheefkelk**
 Weelde, asseweg, B5.27.42, 15-5-1980

1335 *Carex disticha* HUDS. - Tweerijige Zegge
 Turnhout, slootrand, B5.27.43, 15-5-1980
 Ravels, kleigroeve, B5.38.41, 25-5-1980

1391 *Carex panicea* L. - Blauwe Zegge
 Oud-Turnhout, kleigroeve, B5.38.41, 3-6-1980
 Ravels, kleigroeve, B5.38.42, 6-6-1980

1341 *Carex spicata* HUDS. - Aarzegge
 Oud-Turnhout, moliniaveld, B6.51.12, 31-5-1980

615 *Carum carvi* L. - Karwij
 Ravels, ruderaal terrein, B5.38.21, 1-6-1980

238 *Ceratophyllum demersum* L. - Gedoornrd Hoornblad
 Merksplas, vijver, B5.27.31, 17-5-1980

**255 *Chrysosplenium alternifolium* L. - Verspreidbladig
 Goudveil**

Gierle, bemoste slootrand in loofbos, B5.57.31, 24-5-1980 (MM). Het betreft hier, naar alle waarschijnlijkheid, dezelfde groeiplaats die door Pâque bijna een eeuw geleden werd gepubliceerd. (Bull. Soc. Roy. Bot. Belgique 22 - 1883).

670 *Circea lutetiana* L. - Heksenkruid
 Gierle, bronbos, B5.57.31, 24-5-1980 (MM)

**100 *Claytonia perfoliata* DONN ex WILLD. - Winter-
 postelein**

Oud-Turnhout, plantsoen, B5.38.34, 30-4-1980
 Turnhout, omgewoelde grond, B5.57.41, 1-5-1980
 Ravels, zandgrond, B5.38.21, 1-6-1980

1207 *Convallaria majalis* L. - Lelietje-der-Dalen
 Turnhout, parkbos, B5.47.22, 11-5-1980

1115 *Crepis biennis* L. - Weidestreepzaad
 Ravels, kanaaldijk, B5.38.41, 6-7-1977 (det. RD)

954 *Dipsacus sylvestris* HUDS. - Wilde Kaardebol
 Ravels, elzenbroek, B5.38.42, 6-6-1980

441 *Drosera rotundifolia* L. - Ronde Zonnedaauw
 Kasterlee, Tikkebroeken, B5.58.44, 18-5-1980

**1312 *Eleocharis multicaulis* (SMITH) SMITH -
 Veelstengelige Waterbies**
 Oud-Turnhout, rand van ven, B6.51.21, 10-6-1980

**1156 *Elodea nuttallii* (PLANCH.) ST. JOHN -
 Smalbladige Waterpest**
 Merksplas, vijver, B5.27.31, 17-5-1980
 Turnhout, ven, B5.38.34, 26-5-1980

1306 *Eriophorum angustifolium* HONCK. - Veenpluis
 Oud-Turnhout, rand van ven, B6.51.21, 22-4-1980

184 *Euphorbia lathyris* L. - Kruisbladige Wolfsmelk
 Ravels, ruderaal terrein, B5.38.21, 1-6-1980

**884 *Euphrasia stricta* WOLF. ex LEHM. -
 Stijve Ogentroost**
 Ravels, kleigrond, B5.38.42, 11-7-1977 (det. PV)

304 *Fragaria vesca* L. - Bosaardbei
 Turnhout, loofbos, B5.37.41, 11-5-1980

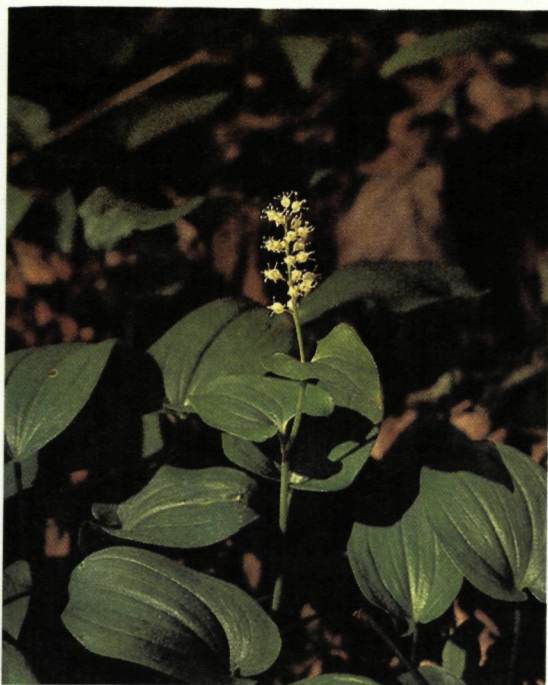
923 *Gallium cruciata* (L.) SCOP. - Kruisbladwalstro
 Weelde, houtkant, B5.27.42, 4-5-1980

289 *Geum urbanum* L. - Nagelkruid
 Gierle, bronbos, B5.57.31, 24-5-1980
 Ravels, elzenbroek, B5.38.42, 6-6-1980

132 *Illecebrum verticillatum* L. - Grondster
 Turnhout, zandweg, B5.58.34, 16-5-1980

786 *Lamium galeobdolon* (L.) - Gele Dovenetel
 Gierle, bronbos, B5.57.31, 24-5-1980 (MM)

1280 *Luzula pilosa* (L.) WILLD. - Ruige Veldbies
 Vosselaar, slootrand langs loofbos, B5.57.14, 27-4-1980
 Gierle, bronbos, B5.57.31, 24-5-1980

Dalkruid

Foto : A. Vermeijen

1211 *Malanthemum bifolium* (L.) F.W. SCHMIDT - Dalkruid

Turnhout, parkbos, B5.47.22, 11-5-1980
Gierle, bronbos, B5.57.31, 24-5-1980 (MM)

1444 *Millium effusum* L. - Gierstgras

Gierle, bronbos, B5.57.31, 24-5-1980

101 *Montia verna* NECK - Klein Bronkruid

Turnhout, vochtige veldweg, B5.58.12, 10-5-1980

**753 *Myosotis ramosissima* ROCHEL ex SCHULTES
Ruw Vergeet-mij-nietje**

Ravels, kanaaldijk, B5.38.41, 10-5-1980

544 *Oxalis acetosella* L. - Witte Klaverzuring

Gierle, bronbos, B5.57.31, 24-5-1980 (MM)

**1210 *Polygonatum multiflorum* (L.) ALL. -
Veelbloemige Salomonszegel**

Gierle, slootrand, B5.57.33, 2-5-1980
Merksplas, slootrand, B5.27.31, 17-5-1980
Gierle, bronbos, B5.57.31, 24-5-1980 (MM)
Turnhout, dreef, B5.47.12, 26-5-1980

97 *Polygonum amphibium* L. - Veenwortel

Turnhout, ven, B5.38.34, 26-5-1980

44 *Polypodium vulgare* L. subsp. *vulgare* - Eikvaren

Merksplas, slootrand, B5.27.34, 6-4-1980

1170 *Potamogeton crispus* L. - Gekroesd Fonteinkruid

Merksplas, vijver, B5.27.31, 17-5-1980
Turnhout, ven, B5.38.34, 26-5-1980

**1178 *Potamogeton polygonifolius* POURR. -
Duizendknoopfonteinkruid**

Arendonk, afwateringskanaal, B6.41.41, 22-4-1980

***Potentilla inclinata* VILL. - Grijsze Ganzerik**

Oud-Turnhout, ruderaal terrein, B6.41.33, 10-6-1980,
adventief uit Centraal Europa.

297 *Potentilla intermedia* L. - Middelste Ganzerik

Oud-Turnhout, wegrand, B6.51.11, 31-5-1980

296 *Potentilla recta* L. - Rechte Ganzerik

Kasterlee, droge heide, B5.58.42, 18-5-1980

680 *Primula elatior* (L.) HILL - Sianke Sleutelbloem

Gierle, bronbos, B5.57.31, 27-4-1980

341 *Prunus padus* L. - Vogelkers

Ravels, elzenbroek, B5.38.42, 5-5-1980

221 *Ranunculus bulbosus* L. - Knolboterbloem

Turnhout, grasperk, B5.47.12, 12-5-1974 (JA)
Turnhout, grasperk, B5.47.24, 9-5-1980 (JA)

227 *Ranunculus circinatus* SIBTH. -

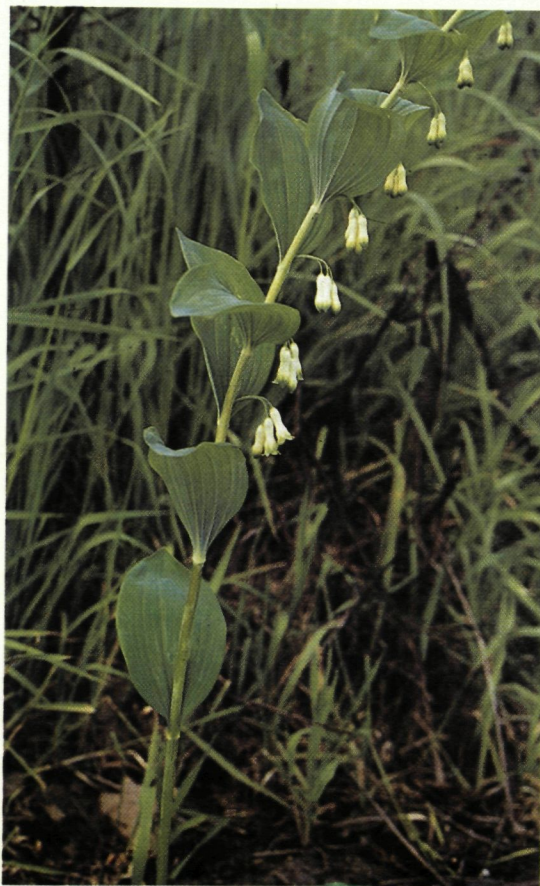
Stijve Waterranonkel

Ravels, oude kleigroeve, B5.38.41, 25-5-1980

228 *Ranunculus ololeucos* LLOYD -

Witbloemige Waterranonkel

Turnhout, ven, B5.38.34, 26-5-1980

Veelbloemige Salomonszegel

Foto : A. Vermeijen

**230 *Ranunculus peltatus* SCHRANK -
Schildvormige Waterranonkel**

Gierle, Bosloop, B5.57.31, 27-4-1980
Oud-Turnhout, Rooise loop, B6.51.12, 31-5-1980
Oud-Turnhout, Rooise loop, B6.51.13, 8-6-1980

939 *Sambucus racemosa* L. - Trosvlier
Turnhout, houtkant, B5.38.32, 27-4-1980

310 *Sanguisorba officinalis* L. - Grote Pimpernel
Merksplas, slootrand, B5.27.13 en B5.27.31, 17-5-1980

590 *Sanicula europaea* L. - Heelkruid
Gierle, bronbos, B5.57.31, 24-5-1980 (MM)

152 *Saponaria officinalis* L. - Zeepkruid
Turnhout, wegberm, B5.58.31, 16-5-1980

1323 *Scirpus fluitans* L. - Vlottende Bies
Turnhout, ven, B5.38.34, 26-5-1980

136 *Spergula morisonii* BOREAU - Heidespurrie
Turnhout, mulle heidegrond, B5.27.43, 15-5-1980
Turnhout, mulle zandgrond, B5.58.34, 16-5-1980
Oud-Turnhout, zandgrond, B6.51.13, 8-6-1980

113 *Stellaria holostea* L. - Grootbloemige Muur
Gierle, bronbos, B5.57.31, 24-5-1980 (MM)

1140 *Taraxacum tortilobum* FLORSTR.
Weelde, spoorweg, B5.27.42, 15-5-1980 (det. RD)

**504 *Teesdalia nudicaulis* (L.) R. BROWN -
Klein Tasjeskruid**

Vosselaar, droge zandplaat, B5.57.11, 27-4-1980
Vosselaar, droge slootrand, B5.57.14, 6-5-1980
Turnhout, droge wegrand, B5.47.12, 26-5-1980

***Trifolium resupinatum* L. - Perzische Klaver**
Ravels, ruderaal terrein, B5.38.42, 19-8-1978
Adventief uit het Middellandse Zeegebied en Z.W.-Azië.

350 *Ulex europaeus* L. - Gaspeldoorn
Merksplas, bosrand, B5.27.33, 6-4-1980

**951 *Valerianella locusta* (L.) LATERR. -
Gewone Veldsla**
Ravels, zandweg, B5.38.23, 17-5-1977

859 *Veronica persica* POIR. - Grote Ereprijs
Turnhout, wegberm, B5.57.41, 1-5-1980

431 *Viola palustris* L. - Moerasviooltje
Turnhout, loofbos, B5.37.41, 11-5-1980

1508 *Vulpia myuros* (L.) C.C. GMEL. - Langbaardgras
Ravels, kanaaldijk, B5.38.42, 6-6-1980

Blauw

Perzische Klaver

Foto : A. Vermeijen

Bibliografie

- De Langhe J.E., L. Delvosalle, J. Duvigneaud, J. Lambinon, C. vanden Berghen, 1978. Nouvelle Flore de la Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg, du Nord de la France et des Régions voisines, 2ième édition. Meise, Jardin botanique national de Belgique.
De Waele K., 1979. De Nationale Plantenwerkgroep... doel en werking. Wielewaal 45: 52-56.
Van Rompaey E., L. Delvosalle, 1979. Atlas van de Belgische en Luxemburgse flora, 2de uitgave. Meise. Nationale Plantentuin van België.

Résumé

L'auteur nous donne un aperçu des plantes remarquables qu'il a découvert en Campine Turnhoutoise durant la période du 1 janvier jusqu'au 10 juin 1980.

A. Vermeijen, Weilandstraat 7, 2360 Oud-Turnhout.

Ons natuurreservaat „Wijvenheide”

door Chris Onkelinx, konservator

Dit verslag gaat over de periode 1972 tot 1979. Naast de avifauna behandelen we summier enige planten en hun omgeving, de aangetroffen vissoorten, de herpetofauna en enkele zoogdieren.

Aan de plantenlijst, opgemaakt door Herman Vannerom in 1953, konden enkele soorten worden toegevoegd (Moeraswespenorchis, Verspreidbladig Goudveil). Ongetwijfeld zijn vele uit deze 370 soorten tellende lijst inmiddels verdwenen.

De landschappen en plantengemeenschappen kunnen in een volgend verslag behandeld worden, evenals andere niet-behandelde levensvormen uit de planten- en dierenwereld.

DE AVIFAUNA VAN WIJVENHEIDE EN ONMIDDELLIJKE OMGEVING

Deze avifaunalijsst bouwt voort op de verslagen over de avifauna van de Middenlimburgse natuurreservaten, waaronder Wijvenheide, over

de jaren 1970 en 1971, onder redactie van de heer H. Pluymers (vorige konservator van het gebied), gepubliceerd in De Wielewaal, jaargangen 37 en 38.

Er werden 95 broedvogelsoorten genoteerd van 1972 tot 1979. Er werden gedurende deze periode 155 soorten waargenomen.

Veel dank aan de volgende waarnemers, waarvan meerdere ornitologische gegevens in dit verslag verwerkt werden: wijlen Gust Claes, Fr. J. Baeten, Th. Broekmans, L. Driesen, J. Evers, F. Geenen, H. Koks, L. Koks, H. Pluymers, P. Roskams en J. Vanlaer.

Futen en Aalscholvers:

De Fuut (*Podiceps cristatus*) kan het ganse jaar gezien worden, maar als doortrekker is hij het talrijkst rond half april (19 april 1975: 38 eks.). Er broeden om en bij de 8 paartjes. Op 1 september 1974 leidde een paartje nog 4 slechts enkele weken oude jongen rond.

De verraderlijke Ballewijer, 5 april 1976. Een zeer belangrijke broedplaats voor riet- en watervogels.

Foto : C. Onkelinx

Het volledig vlottende nest van de Dodaars.

Foto : C.Onkelinx

Op 8 mei 1974 verbleef een paartje Kuifduikers (*Podiceps auritus*) op de Kleine Vijver. Echte juweeltjes in prachtkleed met hun goudgele kuif. Op 11 mei was er nog één exemplaar.

Een Geoorde Fuut (*Podiceps nigricollis*) in winterkleed sloot aan bij een groepje duikeendjes op 4 februari 1973.

Van de montere Dodaars (*Podiceps ruficollis*) zijn er een tiental broedpaartjes. In de nazomer brengt zij nog heel wat zwartgestreepte jongen groot. Alleen de dichtbegroeide vijverpartijen zijn bewoond door deze soort.

Een rustende Aalscholver (*Phalacrocorax carbo*) vloog samen met reigers op uit de bomen op 21 september en op 25 november 1975 rustte een „waterraaf” in een berk.

Grote waadvogels:

De Blauwe Reiger (*Ardea cinerea*) komt in 't broedseizoen in klein aantal voor. Het is een zeer talrijke wintergast. Volgende aantallen overwinterende Blauwe Reigers werden geteld (in één groep!):

1971-1972: 45 eks.

1972-1973: 51 eks.

1973-1974: 125 eks.

1974-1975: 72 eks.

1975-1976: 85 eks.

1976-1977: 68 eks.

1977-1978: 70 eks.

1978-1979: 98 eks.

1979-1980: 85 eks.

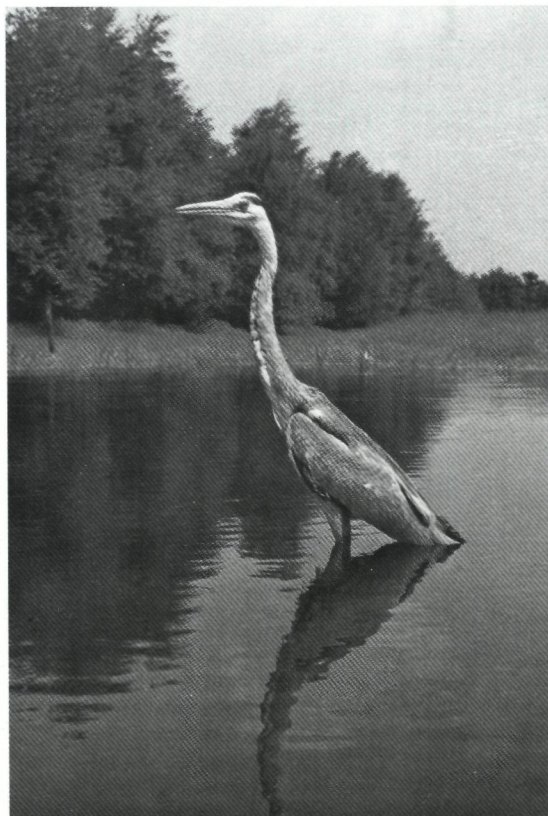
De weilanden rond de Bruinvijver, vlakbij de viskwekerij, doen dienst als voornaamste rust- en slaappleats.

Soms durven de reigers wel eens een visje meepikken uit de visbakken op de vrachtwagens in de viskwekerijen, maar als opruimers en aaseters bewijzen ze ongetwijfeld ook goede diensten aan de viskwekers. Zo waren er op 17 november 1974 62 Blauwe Reigers aan het opruimen rond een erg klein visputje waarin

duizenden voorntjes gestorven of stervende waren. Honger maakt deze beschermde vogels 's winters weinig schuw en bij de viskwekerijen, waar de te verhandelen vis opeengepakt zit in ijsvrije bekkens, wordt er veel vis vernield en verorberd.

Een wintervoeding voor de reigers in de barre maanden januari en februari 1979 — waarbij velen manden vet-, vlees- en visresten verspreid werden op de roestplaatsen — bleek achteraf zinloos en had als enig resultaat een steeds maar aangroeiende concentratie Zwarte Kraaien (*Corvus corone corone*) (tot enkele honderden), die het voedsel tot op het bot afvraten. De temidden van hun voedsel rustende reigers, lieten het voedsel wekenlang onaangeroerd. Nochtans werd die winter niet één dode reiger gevonden! De hogervermelde verse visvoorraden van de viskwekers Bynens en Vandeput genoten dus duidelijk de voorkeur. In de toekomst zal er een oplossing gezocht moeten worden voor het probleem van de reigerschade bij de Zonhovensse viskwekers.

Een Purperreiger (*Ardea purpurea*) vloog op 12 april 1977 op uit het rietveld.

Voedselvoorraden in zomer en winter naar believen voor de Blauwe Reiger ...

Foto : C. Onkelinx

Vliegvaardige jonge Woudaap in paalhouding.

Foto : C. Onkelinx

Het Woudaapje (*Ixobrychus minutus*) is ongetwijfeld één van de kostbaarste vogels van Wijvenheide. Het broedbestand van zeker 10 paartjes in 1974 is in 1977 en 1978 tot 1 of 2 paartjes teruggelopen, zonder aanwijsbare oorzaken ter plaatse. In 1977 werd een Woudaapje geschoten. De tijd van vijf vissende „kleine Roerdampen“ op een visputje, of van drie achter mekaar aanjagende mannetjes, is hopelijk niet definitief voorbij. Een licht herstel tekende zich af in 1979.

De Roerdomp (*Botaurus stellaris*) is zeer goed vertegenwoordigd: 3 broedparen in 1973 en 1978, 4 broedparen van 1974 tot 1977. Zelfs in harde winters is deze verborgen visser aan te treffen. Aankoop van rietvelden en moerassen zal de enige waarborg zijn om deze zeldzame moerasreiger voor de toekomst te behouden.

Op 18 september 1976 verbleef een Lepelaar (*Platalea leucorodia*) rond de Sint-Jansvijvers. Deze Lepelaar was tot 9 januari 1977 in de streek te zien. Op 26 december 1976 stond hij tussen een groep Blauwe Reigers.

Zwanen, ganzen en eenden:

Twee Wilde Zwanen (*Cygnus cygnus*) vlogen

over op 3 februari 1974; twee Kleine Zwanen (*Cygnus bewicki*) vertoefden op 19 maart 1972 en 7 maart 1973 te Wijvenheide.

Knobbelzwanen (*Cygnus olor*) zijn in het winterhalfjaar regelmatig waar te nemen (7 eks. op 7 maart 1973). In 1977 slaagde een paar Knobbelzwanen — dat de voorgaande jaren in het nabijgelegen staatsnatuurreservaat Platwijers nestelde — erin na achtereenvolgens drie verschillende nesten gebouwd te hebben, drie jongen groot te brengen.

Een luidroepende V-vlucht van 31 Grauwe Ganzen (*Anser anser*) trok over op 1 december 1973. Op 13 maart 1976 verbleef een Grauwe Gans in een weiland en op één van de vijvers.

De eerste dag van de harde winter 31 december 1978, trokken 3 en 16 roepende Rietganzen (*Anser fabalis*) in een rechte lijn zuidwaarts. Een Rietgans verbleef enkele weken in het weiland vanaf 27 januari 1979.

In het winterhalfjaar zijn soms wel enkele Bergeenden (*Tadorna tadorna*) te zien, maar in 1977 overzomerde een paartje. In 1978 slaagde een paartje Bergeenden erin, op één van de meest afgelegen vijvers, zeven jongen vliegvlug groot te brengen, in de nabijheid van enige tomen Tafeleenden (*Aythya ferina*). Voorheen broedde deze eend niet in Limburg.

De Wilde Eend (*Anas platyrhynchos*) is een talrijke broedvogel. Groepen tot 250 eks.

De Wintertaling (*Anas crecca*) is eveneens broedvogel (5 tot 10 paartjes). In het voorjaar verblijven er groepen Wintertalingen van 40 tot 155 stuks (7.2.1975).

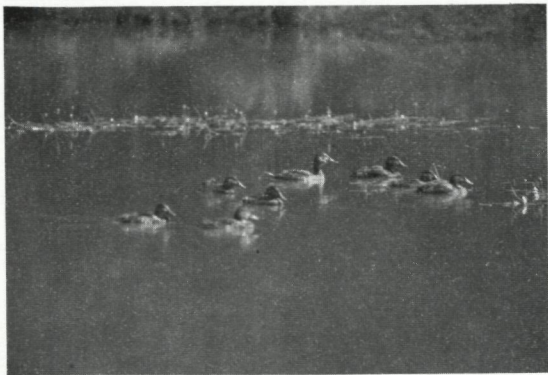
De Zomertaling (*Anas querquedula*) is van minstens 4 broedparen in 1974 afgenomen tot 2 paartjes in 1977 en 1 paar in 1978. Groepen van 18 Zomertalingen (23 maart 1973), behoren nu tot het verleden (in 1970: 100 eks. op 22 maart).

De Krakeend (*Anas strepera*) is van doortrekkende vogel zeer waarschijnlijk broedvogel geworden. Vanaf 1974 werd zij elk broedseizoen waargenomen. Op 30 mei 1977 nog 4 woerden!

Alleen in 1977 broedde een wild paar Knobbelzwanen, en met succes !

Foto : C. Onkelinx

Tafeleend met toom jongen.

Foto : C. Onkelinx

Maar ook in de maanden juni en juli werden vanaf 1974 Krakeenden aangetroffen. Aan verstoringe nestzokerij wordt niet gedaan, terwijl rietpartijen vele eenden met een toom jongen aan het oog kunnen onttrekken.

Kleine groepjes Smienten (*Anas penelope*) verblijven er in maart en april. Op 29 april 1972 verbleef nog een woerd in het reservaat.

Pijlstaarten (*Anas acuta*) verblijven in groepen van max. 40 vogels (5 maart 1972) in het voorjaar. In 1973 en 1976 was 11 april de laatste voorjaarsdatum.

Slobeenden (*Spatula clypeata*) vormen groepen tot maximum 59 eks. (12.4.1973). Het aantal broedparen varieert van 4 tot 6. In een weide werd een toevallige nestvondst gedaan van een Slobeend broedend op 8 eieren. Deze late nestvondst (2 juli 1974) blijkt de laatste voor ons land te zijn (destijds ging de jacht op de Slobeend open op 21 juli).

De Tafeleenden hebben zich tot de talrijkste eendesoorst uitgebreid. Het aantal broedparen schommelt tussen de 30 à 40 of meer. Op 21 juni 1977 dobberden 20 wijfjes met elk een toom jongen tussen de veenwortelpartijen van de Kleine Vijver, samen met nog 4 Tafeleendwijfjes zonder jongen en de woerden Tafeleend. De woerden vertonen in het voorjaar mooie fluitende baltstafereeltjes. In het vroege voorjaar verzamelen ze zich in groepen tot 188 eks. (8.1.1975) op de grootste vijver.

De Kuifeend (*Aythya fuligula*) is sinds 1974 opnieuw tot broeden gekomen (2 paren). In 1975 reeds 5 à 7 paren. In 1977, 1978 en 1979 vormden de woerden van Terlaemen en Wijvenheide samen groepen. Zo lagen er op 30 mei 1977 16 woerden en 4 eenden te Wijvenheide en op 3 juni 1978 weer 14 woerden en 4 eenden. 15 broedparen in 1979.

In het winterhalfjaar verschijnt de Brilduiker (*Bucephala clangula*) af en toe. Maar ook op 29 mei 1977 lag er een Brilduikerwoerd tussen de duikeenden.

Twee weinig opvallende en zenuwachtig duikende ♀♀ Nonnetjes (*Mergus albellus*) verbleven van 28 februari tot 4 maart 1973 tussen de Tafel-eenden. Een prachtig paartje schitterde in de winterzon op 27.1.1974 op één van de kleine, overzichtelijke vijvers, en ook op 7 maart 1977 was weer een paartje van deze kleine zaagbekjes present.

Stootvogels:

De Buizerds (*Buteo buteo*) voeren in het vroege voorjaar reeds prachtige baltsvluchten uit en nestelen de laatste jaren ten noorden van Wijvenheide in het aanpalende boskompleks. Op 3 februari 1979: 8 Buizerds waaronder baltsende vogels. Op 19.7.1979 vlogen 3 jongen uit.

Sperwers (*Accipiter nisus*) verblijven er alleen maar in het winterhalfjaar.

Zwarte Wouwen (*Milvus migrans*) verschijnen in de meimaand boven de vijvers en langs de bosranden, zo zelfs 4 eks. op 15 mei en nog één op 30 mei 1977. Vanaf 1974 vertoont de Wespindief (*Pernis apivorus*) elk jaar zijn karakteristieke baltsvlucht boven Wijvenheide. Vooral de eerste dagen van juli is dit schouwspel bij mooi weer te zien. Hij broedt ongetwijfeld ten noorden van het reservaat, zelfs verscheidene paren in 1978 en 1979.

De Bruine Kiekendief (*Circus aeruginosus*) nestelt elk jaar te Wijvenheide, doch om onbekende redenen slaagt deze vogel niet in het broedproces. Broedparen uit de omgeving zoeken hier eveneens voedsel.

De Blauwe Kiekendief (*Circus cyaneus*) is een rondzwervende wintergast. Maar ook op 9 mei 1976 werd nog een ♀ Blauwe Kiekendief eerst door Kieviten (*Vanellus vanellus*), daarna door een paartje Grutto's (*Limosa limosa*) en uiteindelijk door de Klapekster (*Lanius excubitor*) verdreven uit het gebied.

In april en mei verschijnt de Visarend (*Pandion haliaëtus*), maar ook op 1 juli 1975 werd nog een Visarend waargenomen. Vanaf half augustus tot oktober zijn er weer regelmatig Visarenden in het gebied, om hun deel op te eisen van de rijke visopbrengsten.

Alhoewel de Boomvalk (*Falco subbuteo*) in de omgeving wel meer gezien wordt, is er slechts één waarneming voorhanden (23.4.1977). Deze broedt in de verre omgeving.

Op 6 oktober 1974 voerde een Slechtvalk (*Falco peregrinus*) een duikvlucht uit naar duiven, waarna hij samen met een tweede Slechtvalk oostwaarts verder trok.

De Torenvalk (*Falco tinnunculus*) brengt zijn jongen op wisselende plaatsen groot (1 à 2 broedparen). Op 19 maart 1977 voerden 4 Torenvalken samen akrobatische en adembenemende baltsvluchten uit.

Hoenders, Rallen en Bleshoenders:

Van het Korhoen (*Lyrurus tetrix*) zijn de laatste jaren twee waarnemingen: een winterwaarneming van een haan in de berken op het eilandje in Groot Wijven en een verkeersslachtoffer in mei. Voorts rest er van dit hoen alleen nog het bordje: Korhaanstraat.

De Patrijs (*Perdix perdix*) is een weinig talrijke en de Fazant (*Phasianus colchicus*) een gewone broedvogel.

De verborgen levende Waterral (*Rallus aquaticus*) is broedvogel in de ondoordringbare rietrimboe, de Waterhoentjes (*Gallinula chloropus*), 187 eks. op 12 april 1974 en de Meerkoeten (*Fulica atra*), 22.12.1974: 610 eks., nestelen in de rietkragen en de verlandende zones.

Steltlopers:

Een eenzame Scholekster (*Haematopus ostralegus*) verbleef op 7.4.1976 in een weide.

Tientallen paartjes Kieviten nestelen in de weiden en leegstaande vijvers.

Bontbekplevieren (*Charadrius hiaticula*) pleisteren af en toe op de lege vijvers (8 eks. op 4 sept. 1975), waar de Kleine Plevieren (*Charadrius dubius*) nestelen.

Watersnippen (*Gallinago gallinago*) broeden in de moerassige laagtes in wisselend aantal. Deze hemelgeiten voeren vooral tijdens de avondschemering hun mekkerende baltsvluchten uit. Talrijke doortrekker (1.4.1972: 100 eks.).

Het Bokje (*Lymnocyrtus minimus*) wordt soms uit de rietstoppels opgestoten in winter en voorjaar.

Een enkele Wulp (*Numenius arquata*) trekt wel eens over.

Grutto's pleisteren in het voorjaar: op 4.4.1976 zelfs 28 eks., maar ook in juli bij de terugtrek. In 1976 bracht de Grutto er met succes jongen groot.

Het nest van de Watersnip, toevallige nestvondst in een verlandende vijverstrook. Foto: C. Onkelinx

Het Witgatje (*Tringa ochropus*) kan het ganse jaar aangetroffen worden.

De Tureluur (*Tringa totanus*), een voormalige broedvogel, verblijft in het voorjaar soms tot half juni, in kleine groepjes op de lege vijvers (tot 14 stuks op 29 maart 1975).

Bosruiter (*Tringa glareola*), tot 7 eks. op 19.8.1973, Oeverloper (*Tringa hypoleucos*), tot 6 eks. op 11 mei 1973), Groenpootruiter (*Tringa nebularia*) en Zwarte Ruiter (*Tringa erythropus*) zijn regelmatige bezoekers, vooral in het voorjaar. Op 12 mei 1973 stonden 6 Zwarte Ruiters in één van de lege vijvers, in zomerkleed echte pareltjes van steltlopers.

Twee Temmincks Strandlopers (*Calidris temminckii*) verbleven op één van de oostelijke kleine viskweekvijvers op 11 mei 1974.

Enkele Bonte Strandlopers (*Calidris alpina*) verblijven in de lente tussen de foeragerende steltlopers.

De zwijgzame Kemphaantjes (*Philomachus pugnax*) vormen in het voorjaar grote groepen (tot 48 eks. op 5 april 1976). De Kemphaantjes doen wel koddig aan in hun gedeeltelijk uitgeruid voorkleed.

Meeuwen en Sterns:

Een adulte Grote Mantelmeeuw (*Larus marinus*) vertoefde op 8.5.1976 te Wijvenheide.

Zilvermeeuwen (*Larus argentatus*) trekken buiten het broedseizoen over (22 eks. op 23.4.1977).

Op 14 juli 1976 rustte een Stormmeeuw (*Larus canus*) uit op één van de uitgelegde rietmatten. In het winterhalfjaar bevinden zij zich af en toe tussen de talrijke Kokmeeuwen (*Larus ridibundus*), die tot half april groepen kunnen vormen van enkele honderden. Sinds enkele jaren is er een broedkolonie van deze laatste soort op 3 km. afstand van het gebied.

De Zwarte Sterns (*Chlidonias niger*) pleisteren in de meimaand in kleine groepjes (tot 12 eks. op 11 en 12 mei 1974). In 1975 en 1976 werden 10 voor Zwarte Sterntjes geschikte rietmatten uitgelegd op de rustigste en meest geschikte vijver. (Veel dank aan de konservator van de Ronde Put te Postel, J. Cuypers, voor de uitgebreide inlichtingen omtrent rietmatjes en sterns). Op 15 mei bleven hier 4 sterntjes op het verst van de oever verwijderd vlotje overnachten. Op 5 mei 1976 verkozen 3 Zwarte Sterntjes de rietmatten om uit te rusten. Tot broeden kwam het niet. In 1977 verbleven drie Zwarte Sterns — in mei en begin juni — honkvast op een afgelegen kleine vijver, dat jaar zeer geschikt als natuurlijk broedbiotoop. Waarschijnlijk werden hier nestelpogingen ondernomen. Een vijftiental jaren geleden was er een kolonie op de uitloper van Groot Wijven, maar de broedsels mislukten om ongekende redenen.

Duiven en Koekoeken:

De Houtduif (*Columba palumbus*), 200 eks. op 17.12.1973, Tortel (*Streptopelia turtur*) en Turkse Tortel (*Streptopelia decaocto*) zijn regelmatige broedvogels.

Ook de Holenduif (*Columba oenas*) is mogelijk broedvogel.

De Koekoek (*Cuculus canorus*) parasiteert in de vijvergebieden vooral op Kleine Karekieten (*Acrocephalus scirpaceus*). Op 3 en 25 juni 1972 en op 7 mei 1975 werd een Koekoeksvrouwtje rossige faze waargenomen.

Uilen:

De Steenuil (*Athene noctua*) was tenminste in 1979 broedvogel.

De Ransuil (*Asio otus*) is een bijna jaarlijkse broedvogel. Hij brengt in de grove dennen zijn jongen groot.

Op 19.6.1977 werd een Velduil (*Asio flammeus*) in het rietmoeras gezien tijdens de Wielewaaluitstap van afdeling Turnhout.

Nachtzwaluwen, Gierzwaluwen, IJsvogels, Spechten:

Elk jaar nestelen twee paartjes Nachtzwaluw (*Caprimulgus europaeus*) op de heide.

Doortrekkende Gierzwaluwen (*Apus apus*) vormen concentraties tot 98 eks. (5.5.1973) en nestelen in de omgeving. Eén keer werd kopulatie in volle vlucht vastgesteld.

Van 1972 tot 1975 nestelden 3 paartjes IJsvogels (*Alcedo atthis*) regelmatig. In 1976 en 1977 waren de waarnemingen zeer schaars en was er mogelijk geen enkel broedpaar. De winter van 1975-1976 zorgde immers voor wekenlang ijs op de vijvers. In 1978 terug een succesvol broedgeval: op 28 juli werden de jongen gevoederd in de wilgen door het ouderpaar. Zeer waarschijnlijk ook nog broedgeval in 1979.

De Groene Specht (*Picus viridis*), Grote Bonte Specht (*Dendrocopos major*) en Zwarte Specht (*Dryocopus martius*) zijn regelmatige broedvogels.

De Draaihals (*Jynx torquilla*) werd waargenomen op de rand van de heide op 3.4.1975.

Zangvogels:

De afgebrande heide zorgde voor een nieuwe broedvogel in 1978: de Boomleeuwerik (*Lullula arborea*).

De Veldleeuwerik (*Alauda arvensis*) is een algemene broedvogel. Op 26.2.1979 zocht hier een groep van 200 Veldleeuweriken voedsel.

Boerenzwaluwen (*Hirundo rustica*) nestelen in de stallingen. Een slaapplek van slechts 50 à 100 eks. werd vastgesteld in het rietveld van de Ballewijer (6.7.1975). Op 20 april 1979 verbleef er

een concentratie van 540 Boerenzwaluwen, verdeeld in enkele groepen, kwetterend in de boomtoppen rond de vijverdijken. Oorzaak was de aanhoudende regen.

De Huiszwaluw (*Delichon urbica*) is broedvogel in zeer klein aantal.

Oeverzwaluwen (*Riparia riparia*) nestelen in de verre omgeving, en komen in het voorjaar aan samen met de eerste groep boerenzwaluwen. Enkele paartjes Wielewaal (*Oriolus oriolus*) nestelen in de beekvalleien en in de populierenbossen.

Zwarte Kraaien (*Corvus corone corone*), Eksters (*Pica pica*) en Vlaamse Gaaien (*Garrulus glandarius*) zijn algemene broedvogels.

De Kauw (*Corvus monedula*) nestelt in de schoorsteen van een viskwekerswoning en in de naburige bossen.

Een Bonte Kraai (*Corvus corone cornix*) vertoonde zich op 16 november 1973 tussen de Zwarte Kraaien in een weiland, waar ook de Roeken (*Corvus frugilegus*) in het vroege voorjaar vertoeven. Op 1 maart 1975 schroefden 8 Roeken als volleerde zonnedraaiers over Wijvenheide.

Koolmees (*Parus major*), Pimpelmees (*Parus caeruleus*), Zwarte Mees (*Parus ater*), Kuifmees (*Parus cristatus*), Matkop (*Parus montanus*) en Staartmees (*Aegithalos caudatus*) zijn regelmatige broedvogels.

De Glanskop (*Parus palustris*) is 's winters present in het noordelijk gedeelte en broedt even verder in de loofbossen.

Het Baardmannetje (*Panurus biarmicus*) werd voor het eerst gezien op 18 december 1972: 5 eks. In 1973, 1974, 1975 en 1977 waren meerdere paartjes ongetwijfeld broedvogel. Op 23 juni 1974 werd een ♀ en op 6 juli 1975 werd een ♂ geringd. Bij het binnenhalen van de rietmatten voor de sterntjes, op 1 augustus 1975, verzorgde een ♀ een juveniel baardmeesje in een rietkraag. Uit de vele tientallen auditieve en visuele waarnemingen van deze verborgen levende soort, was het hoogste aantal 11 eks. in de rietkraag van Groot Wijven op 14.11.1973.

Boomkruiper (*Certhia brachydactyla*), Winterkoning (*Troglodytes troglodytes*), Grote Lijster (*Turdus viscivorus*), Zanglijster (*Turdus philomelos*) en Merel (*Turdus merula*) zijn gewone broedvogels.

Koperwieken (*Turdus iliacus*), tot 72 eks. op 10.10.1977, en Kramsvogels (*Turdus pilaris*), 100 eks. op 5.2.1977 zijn doortrekkers of wintergasten. Op 6.5.1979 was er nog een Kramsvogel te Wijvenheide.

De Tapuit (*Oenanthe oenanthe*) en het Paapje (*Saxicola rubetra*) zijn schaarse doortrekkers in de lente.

Het Roodborsttapuitje (*Saxicola torquata*) is een broedvogel op meerdere plaatsen.

Gekraagde Roodstaarten (*Phoenicurus phoenicurus*) nestelen op de heide met berkopslag en in

Grote Karekiet, geringd door ringgroep Demervallei, 27 juni '76, Ballewijer, Wijvenheide. Foto : C. Onkelinx

de open dennenbossen. Deze soort was in 1978 opmerkelijk talrijk op de afgebrande heidepercelen met berk- en denopslag.

De Zwarte Roodstaart (*Phoenicurus ochruros*) nestelt vooral in de in aanbouw zijnde woningen van de verkaveling.

De Nachtegaal (*Luscinia megarhynchos*) is een weinig talrijke broedvogel, het Roodborstje (*Erithacus rubecula*) is algemeen.

Tientallen paartjes Blauwborst (*Cyanosylvia svecica*) nestelen in de vochtige struwelen en langs ruige vijverdijken.

Twee à vier paartjes Snor (*Locustella luscinioides*) bewonen de rietmoerassen.

De Grote Karekiet (*Acrocephalus arundinaceus*) hield zelfs in 1978 stand met minstens 4 broedparen (1974: 6 broedparen).

De Kleine Karekiet is een zeer talrijke broedvogel. Rietzanger (*Acrocephalus schoenobaenus*), Sprinkhaanrietzanger (*Locustella naevia*) en Bosrietzanger (*Acrocephalus palustris*) zijn minder talrijke broedvogels.

De Cetti's Zanger (*Cettia cetti*) zong van 3 april 1972 tot eind augustus langs de Oude Roosterbeek (zie artikel H. Pluymers, Wielewaal 38, 1972: 343) en werd geringd. In 1977 kwam hij weer opdagen met zijn hevige zang (waarschijnlijke broedvogel).

Spotvogel (*Hippolais icterina*), Zwartkop (*Sylvia atricapilla*), Tuinfluiter (*Sylvia borin*) en Grasmus (*Sylvia communis*) zijn algemene broedvogels.

Enkele paartjes Braamsluiper (*Sylvia curruca*) nestelen in wisselend aantal, vooral in konifeertjes. Fitis (*Phylloscopus trochilus*) en Tjiftjaf (*Phylloscopus collybita*) zijn algemene broedvogels. In 1974, 1976 en 1977 werd een Tjiftjaf in de winter waargenomen.

Het Goudhaantje (*Regulus regulus*) is mogelijk broedvogel in het gebied of omgeving. Tot 50 eks. in de wintermaanden (11.11.1975).

Een Vuurgoudhaantje (*Regulus ignicapillus*) zong in een nog kaal berkenbosje tussen de vijvers op 8 april 1978.

Grauwe Vliegenvanger (*Muscicapa striata*), Heggemus (*Prunella modularis*), Spreeuw (*Sturnus vulgaris*), Groenling (*Carduelis chloris*), Kneu (*Acanthis cannabina*), Vink (*Fringilla coelebs*), Geelgors (*Emberiza citrinella*), Huis- mus (*Passer domesticus*) en Ringmus (*Passer montanus*) zijn gewone broedvogels.

Graspiepers (*Anthus pratensis*) nestelen in de weiden, Boompiepers (*Anthus trivialis*) op de heide, terwijl 's winters de leegstaande vijvers bevolkt worden door Waterpiepers (*Anthus spinoletta spinoletta*). Grootste aantallen van deze soort:

18.12.1972: 22 eks.

1. 1.1973: 8 eks.

19. 1.1974: 40 eks.

24.12.1975: 75 eks.

20. 3.1976: 71 eks.

2. 4.1977: 5 eks.

8. 4.1978: 30 eks.

7. 1.1979: 1 eks.

De laatste voorjaarswaarneming: 13.4.1973: 1 eks. in zomerkleed.

Gele Kwikken (*Motacilla flava*) en Witte Kwikken (*Motacilla alba*) zijn broedvogels. Op 18.12.1972 verbleven nog 12 Witte Kwikken in een leegstaande vijver.

Drie mannetjes Noordse Gele Kwik (*Motacilla flava thunbergi*) vertoefden in het gezelschap van gewone Gele Kwikken op 15.5.1978.

De Grote Gele Kwik (*Motacilla cinerea*) zwerft in de wintertijd rond langs de geultjes van de leeggelopen vijvers: 1.1.1973, 19.10.1974 en 11.10.1975.

Putters (*Carduelis carduelis*) werden gemeld op 10.10.1973: 5 eks., en 2 eks. op 24.3.1979. Een zingend mannetje Putter op 12 mei 1973.

Sijsjes (*Carduelis spinus*) zwerven rond in groepen van 250 (4.2.1973) tot 300 eksemplaren (9.1.1972). Op 30 juni 1973 zong een Sijsje te Wijvenheide in de vliegdenen.

Eén of meer paartjes Goudvink (*Pyrrhula pyrrhula*) nestelen jaarlijks in een bepaald geschikt biotoop. Een grote groep van 12 goudvinken werd gezien op 19.1.1974 en een groep van 10 stuks op 17.1.1976.

Tien à vijftien hardroepende Kruisbekken (*Loxia curvirostra*) vlogen over de grote vijver op 20 oktober 1979.

Pijlkruid omzoomt vooral de hengelvijver.

Foto : C. Onkelinx

Op 21 maart 1974 zoeken 50 Kepen (*Fringilla montifringilla*) samen met Rietgorzen (*Emberiza schoeniclus*) naar voedsel in de weiden.

Een grote concentratie Rietgorzen van 150 stuks verbleef op 19.3.1976 in het reservaat en een voor ons land uitzonderlijk hoog aantal verbleef er op 21.3.1974: 800 Rietgorzen zochten naar voedsel langs vijverdijken en aangrenzende weiden. Naast deze doortrekkers is de Rietgors vanzelfsprekend een talrijke broedvogel.

De zeldzame Klapekster is elk jaar broedvogel en wintergast, terwijl de Grauwe Klauwier (*Lanius collurio*) in 1973 mogelijk als broedvogel voorkwam.

ENIGE SPECIFIEKE EN VERDWIJNENDE PLANTEN

In de prachtig kronkelende beekvallei van de Oude Roosterbeek werd het Verspreidbladig Goudveil (*Chrysosplenium alternifolium*) gevonden tussen het Speenkruid (*Ranunculus ficaria*). In leegstaande vijvers treffen we o.a. de Moerasdroogbloem (*Gnaphalium uliginosum*) en de Kleine Waterweegbree (*Alisma ranunculoides*) aan.

In halflege vijvers bloeit de Gele Waterkers (*Rorippa amphibia*), langs grachtkanten de Bittere Veldkers (*Cardamine amara*).

In de hengelvijver breidt het Pijlkruid (*Sagittaria sagittifolia*) zich uit.

Ronde Zonnedaauw op natte en vochtige heide.

Foto : C. Onkelinx

Klokjesgentiaan, plaatselijk nog talrijk.

Foto : C. Onkelinx

Op bewerkte vijverdijken en paden wordt de Grondster (*Illecebrum verticillatum*) aangetroffen in soms dichte plekken.

Op de natte en afgeplagde heiderelijken treffen we Ronde Zonnedaauw (*Drosera rotundifolia*), Kleine Zonnedaauw (*Drosera intermedia*) en Moeraswolfsklauw (*Lycopodium innundatum*) aan.

De Klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*) bloeit in de zomer weelderig tussen de Dopheide (*Erica tetralix*). Langs een grachtkant bloeide in 1974 uitzonderlijk de Moeraswespenorchis (*Epipactis palustris*).

Op de iets drogere heide en de gemaaide onbemeste plaatsen treffen we de Liggende Vleugeltjesbloem (*Polygala serpyllacea*), het Heidekartelblad (*Pedicularis sylvatica*) en Tormentil (*Potentilla erecta*) als meest karakteristieke soorten aan.

In de enkele resterende stukjes vochtig hooiland bloeien de laatste Gevlekte Orchissen (*Dactylorhiza maculata*) en Breedbladige Orchissen (*Dactylorhiza majalis*), en in het natste gedeelte het Waterdrieblad (*Menyanthes trifoliata*) en het Moerasviooltje (*Viola palustris*).

In de houtkanten van de vijverdijken verdwijnen de laatste planten Veelbloemige Salomonszegel (*Polygonatum multiflorum*), samen met het Lelietje-van-Dalen (*Convallaria majalis*), het Dalkruid (*Maianthemum bifolium*) en de Bosanemonen (*Anemone nemorosa*).

VISSEN UIT DE BEKEN EN DE VISKWEEKVIJVERS

Naast de Karper (*Cyprinus carpio*), als hoofdsort gekweekt in diverse variëteiten, werden volgende vissoorten vastgesteld: Snoek (*Esox lucius*), Blankvoorn (*Rutilus rutilus*), Rietvoorn (*Scardinius erythrophthalmus*), Zeelt (*Tinca tinca*), Grondel (*Gobio gobio*), Goudvis (*Carassius auratus*), Grote Modderkruiper (*Misgurnus fossilis*), Amerikaanse Dwergmeerval (*Ameiurus nebulosus*), Aal (*Anguilla anguilla*), Baars (*Perca fluviatilis*), Zonnebaars (*Lepomis gibbosus*) en Tiendoornige Stekelbaars (*Pungitius pungitius*). Deze lijst zal in de toekomst nog met verscheidene soorten kunnen aangevuld worden.

Breedbladige Orchis, slechts één exemplaar in 1979 ! Het vorige jaar nog een 30-tal.

Foto : C. Onkelinx

Gevlekte Orchis, 22 juni 1977, slechts één enkel exemplaar !

Foto : C. Onkelinx

Eén kleine groeiplaats van het Waterdrieblad !

Foto : C. Onkelinx

De Tiendoornige Stekelbaars hield het als enige vissoort uit in bepaalde aftakkingen van de destijds sterk vervuilde Oude Roosterbeek. Sinds 1976 hebben de gemeente Zonhoven en de zuivelindustrie Lilac, voorheen lozende in de Roosterbeek, een waterzuiveringsstation in werking. Hierdoor is de waterkwaliteit van de

De Tiendoornige Stekelbaars hield het als enige vissoort uit in de destijds sterk vervuilde aftakkingen van de Oude Roosterbeek.

Foto : C. Onkelinx

Veenwortelpartijen worden vooral graag bezocht door de Dodaars en velerlei eendesoorten.

Foto : C. Onkelinx

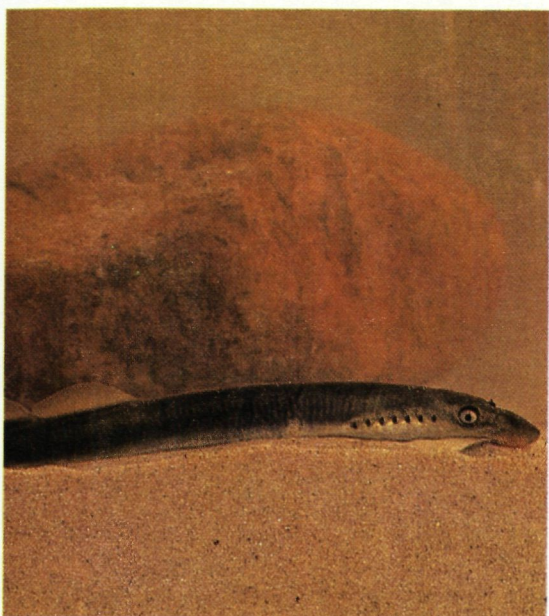
Roosterbeek te Wijvenheide behoorlijk verbeterd. In 1975 en 1978 heeft het Limburgs Studiecentrum voor toegepaste Ekologie de waterkwaliteit van de Roosterbeek onderzocht.

In 1975 was de waterkwaliteit van de Roosterbeek te Zonhoven slecht, en matig bij het verlaten van de gemeente (Wijvenheide). De lozing van

Watertoevoer Kleine Vijver, 5 april 1976. Lisdodde en riet zorgde voor een eerste filtering van het tot vóór enkele jaren sterk vervuilde water van de Oude Roosterbeek.

Foto : C. Onkelinx

De verdwenen Beekprik komt ver stroomopwaarts van Wijvenheide, nog voor in de Roosterbeek.

Foto : C. Onkelinx

afvalwaters door melkerij en wasserijen was de grote vervuilingfactor. In de periode 1977-1978 blijft de waterkwaliteit te Zonhoven slecht, doch een gunstig effect van de melkerij wordt vastgesteld. Een zware vervuiling met ammonium, afkomstig van huishoudelijke, industriële en agrarische activiteiten, blijft bestaande. Bij het verlaten van de gemeente (te Wijvenheide), dus na de behandeling in het gemeentelijk zuiveringsstation, wordt de toestand van het water reeds goed genoemd.

De Kleine Watersalamander komt voor in op weiland ontgonnen vijvers.

Foto : C. Onkelinx

Opmerkelijke resultaten werden aldus in enkele jaren tijd bereikt. Een mooie verbetering voor het natuurreservaat en haar visweekvijvers! Nogtans is vroegere en eventueel definitieve schade aan fauna en flora in en bij de Oude Roosterbeek moeilijk te bepalen. In hoeverre bijvoorbeeld typische verdwenen beekvisjes de Oude Roosterbeek te Wijvenheide terug kunnen herkoloniseren, zal de toekomst uitwijzen!

Dankzij de vele (financiële) inspanningen van de visweker van het zuidelijk gedeelte van het gebied, Xavier Vandeput, konden bij deze viswekerij een honderdtal Blauwe Reigers moeiteloos de lange strenge winter van 1978-1979 doorkomen. Naast deze vogels konden o.a. ook Roerdompen en IJsvogels zich aan de kunstmatig opgehouden wachtbekkens voeden. Het spreekt vanzelf dat een dergelijke situatie zich in normale winters niet kan blijven herhalen. De overheid zal hier, samen met natuurbeschermingskringen en de Zonhovense viswekers, een oplossing moeten vinden.

De Gewone Pad is zeer goed vertegenwoordigd.

Foto : C. Onkelinx

AMFIBIEEN EN REPTIELEN

Op 23 mei 1974 werden een tiental dode Kleine Watersalamanders (*Triturus vulgaris*) aangetroffen in de stroming van een visnet bij een vijverafloop. Door de aanwezigheid van vissen in de vijvers is het voorkomen van deze, maar vooral van eventueel andere soorten watersalamanders, ten eerste beperkt.

Van de Gewone Pad (*Bufo bufo*) werden op 24 maart 12 exemplaren in amplexhouding aangetroffen op een dode Groene Kikker (*Rana esculenta*).

De Rugstreeppad heeft verscheidene wisselende broedplaatsen.

Foto : C. Onkelinx

Eén van de verscheidene kolonies Rugstreeppadden (*Bufo calamita*) laat niet alleen haar ratelend koor weerklanken bij valavond, maar ook regelmatig op warme namiddagen. Op 29.5.1979 bevonden 3 ♂♂ zich in amplexhouding met 1 ♀ Rugstreeppad.

De Groene Kikker krijgt minder levenskansen. In een vijvertje werd in 1974 nog een kring kwakende kikkers van minstens 100 exemplaren aangetroffen.

Groene Kikkers houden stand in de dichtbegroeide visvijvers.

Foto : C. Onkelinx

Levendbarende Hagedis

Foto : C. Onkelinx

De Heikikker (*Rana arvalis*) wordt op bepaalde plaatsen veel gevonden.

De Bruine Kikker (*Rana temporaria*) houdt goed stand. Daar waar een populatie Bruine Kikkers op 1 april 1979 aan het leggen was, moest 8 dagen later een brei van ongeveer twintig liter dril overgebracht worden naar dieper water, wegens het zakken van het waterpeil op de legplaats, waardoor de eieren uitgedroogd zouden zijn.

Naast zeven amfibiesoorten werden ook twee soorten reptielen aangetroffen: de Levendbarende Hagedis (*Lacerta vivipara*) op de natte en droge heide, en de Hazelworm (*Anguis fragilis*). Van deze laatste soort werd nog een jong exemplaar gevonden in 1979.

ENKELE ZOOGDIERWAARNEMINGEN

Op 9 november 1974 werden twee Dwergmuizen (*Micromys minutus*) in hun bolvormig nestje verrast. Alhoewel winternesten in de grond horen te zijn, was dit nestje gebouwd op 70 cm. hoogte in het riet. Deze muis werd samen met de Aardmuis (*Microtus agrestis*) aangetroffen als prooidier bij het nest van de Torenavalk.

De Muskusrat (*Ondatra zibethicus*) heeft na een jarenlange afwezigheid haar intrede weer gedaan sinds 1975. Haar grote burchten liggen over het ganse gebied verspreid.

In 1978 werd van de Vos (*Vulpes vulpes*) een verlaten hol gevonden in het noordelijk gedeelte van het reservaat.

Twee jonge Wezeltjes (*Mustela nivalis*) waren overdag op verkenning, 10 juni 1974.

Hermelijntjes (*Mustela erminea*) worden regelmatig waargenomen. Op 1 januari 1974 werd een Hermelijn met witte wintervacht gezien.

Een Bunzing (*Putorius putorius*) werd verward in prikkeldraad dood aangetroffen.

De uiterst zeldzame Otter (*Lutra lutra*) werd niet meer aangetroffen. Tot vóór een vijftiental jaren werd hij 's winters wel eens geschoten langs de beek door de jachttopziener.

Het Zomernest van de Dwergmuis onder de sneeuw, hier gebouwd in riet boven het waterpeil.

Foto : C. Onkelinx

Een Ree (*Capreolus capreolus*) zoogde haar jong in een verruigd hooilandje op 13 juli 1977. 's Winters wordt zij in sprongen tot 5 stuks aange troffen in het noordelijk en zuidelijk gedeelte van het gebied.

BEHEER

In 1975 en 1976 werden 10 vlotjes uitgelegd om de Zwarte Stern terug te krijgen als broedvogel. Alhoewel de vlotjes goed gekonstrueerd waren voor deze vogelsoort, en op zeer geschikte plaatsen uitgelegd werden, kwamen de sterntjes niet tot broeden.

Een weide met ruigtekruiden, elzen- en wilgen- opslag werd in 1975 gemaaid om het behoud van orchideeën veilig te stellen. Een schriftelijke overeenkomst voor het beheer of de pacht van de weide kon niet bereikt worden met de eigenaar. Een jaar nadien werd deze kostbare weide omgevormd tot een banaal vijvertje.

Jaarlijks worden 's winters kleine partijen riet gemaaid langs vijverdijken en op bereikbare plaatsen in de rietvelden, door een plaatselijke

rietsnijder. De bussels riet worden verhandeld om aangewend te worden als dakbedekking. Alzo wordt een jaarlijkse verjonging van de rietvegetatie verkregen.

Heidebranden zorgden in 1976 en 1977 voor verjonging van verscheidene percelen oude droge heide met opslag van berk en den.

Bepaalde paden en de parking bij het recreatieoord worden gemaaid door de gebruikers om de begroeiing kort te houden, wat het behoud van een interessante flora op die plaatsen tot gevolg heeft.

De Muskusratten worden door de muskusrattenvangers, maar vooral door de viskwekers zelf verdelgd. Zij zijn schadelijk door het ondermijnen van vijverdijken, wat grote onderhoudskosten aan de vijvers met zich meebrengt. Tevens kunnen zij de waardevolle vis van een ganse vijver laten wegspoelen.

Er zou dringend een beheersplan moeten opgesteld worden om de waardevolle gedeeltes veilig te stellen voor de toekomst. Aan aankoop of huur voor langere termijn van deze percelen kan hier gedacht worden. Het spreekt vanzelf dat het beheer in handen ligt van de eigenaars en pachters van het vis- en jachtrecht. De belangen van jacht, landbouw, visteelt, recreatie enerzijds, en natuurbehoud en -bescherming anderzijds, zijn veelal tegenstrijdig.

Een 83-jarige rietsnijder aan 't werk: authentieke beheerswerken !

Foto : C. Onkelinx

BEDREIGINGEN EN AFTAKELING VAN HET GEBIED

Door het ophogen van de vijverdijken en het uitdiepen van de vijvers dreigt veel van de specifieke plantengroei verloren te gaan. De viskwekers vormen steeds meer rietpartijen en moerassige plaatsen om tot viswater, waardoor het landschap wordt omgevormd tot eerder eentonige, symmetrische vijvers met te steile dijken en vijvers met te weinig gradatie. Heel wat stukjes weiland, verwaarloosd hooiland en

populierenplantages werden de laatste jaren omgevormd tot visvijvers, met soms eerder positieve, maar in bepaalde gevallen erg negatieve invloeden op landschap, fauna en flora. Het noordelijk gedeelte van het gebied is als reservaat verloren, en er mogen van de voornaamste eigenaar geen wandelingen meer gemaakt worden.

De residentiële villabouw in de bestaande verkaveling van het westelijk gedeelte, is een definitieve en fatale landschapsschending.

De camping Heidestrand breidt zich alsmaar verder uit, terwijl verscheidene vijvers van het noordelijk gedeelte verbonden werden met elkaar, zodat de kampeers met motor- en roeibootjes, en recent ook windsurfers, de rust verstoren tot tegen het boscomplex van Vogel-sanck.

Meerdere private percelen werden afgespannen

met draad, „zuiver gemaakt”, „beplant” of „bevolkt met neerhofdieren”.

De talrijk verspreide weekendhuisjes versnipperen het landschap in tuintjes.

Positief kunnen we evenwel de bestemming van het gebied op het gewestplan noemen. Het reservaatgedeelte heeft hierop vanzelfsprekend de hoogst wetenschappelijke waarde.

Alleen door aankoop of huur van rietvelden, moerassige plaatsen, zure, vochtige hooilanden en natte en droge heiderelijken, zullen deze vegetaties en landschapstypes (of wat er nog van rest), met hun karakteristieke fauna en flora, kunnen gevrijwaard worden voor de toekomst. Onze vereniging zal hier in de mate van het mogelijke haar verantwoordelijkheid dienen op te nemen. Het reservaat is alleen toegankelijk bij aangevraagde geleide bezoeken.

C. Onkelinx, Collegestraat 10, 3950 Beringen.

Is het aanleggen van een herbarium definitief uit de tijd ? (*)

door Paul Stryckers

Verreweg de meeste liefhebbers wijzen het aanleggen van een herbarium zonder meer van de hand. Deze houding is niet moeilijk te verklaren. Door scholen en zelfs universiteiten is dikwijls maar al te lichtzinnig omgesprongen met dit didactisch hulpmiddel. Vele scholieren en studenten werden (en worden nog) verplicht om een aantal plantesoorten te verzamelen, zonder dat vooraf de nodige begeleiding werd verzekerd of dat nadien op de verkregen informatie werd voortgebouwd. Zulke 'plicht om de plicht' (of 'plicht om het leerplan') is uiteraard zinloos en in bepaalde gevallen zelfs schadelijk, wanneer ook zeldzame exemplaren in het herbarium verdwijnen (zo zijn de orchideeën uit het Antwerpse *Rivierenhof* verdwenen niet enkel t.g.v. een tijdelijke wijziging in het beheer van hun moerasbiotoop, maar werden verschillende van de laatste exemplaren teruggevonden in herbaria van studenten in de farmacie aan de plaatselijke universiteit. Eén van deze studenten vertelde me dat hij het aanleggen van een herbarium als een zinloze, gesoleerde opdracht ervaren had). Een bijkomend argument dat de tegenstanders van het aanleggen van een herbarium aanvoeren is dat er nieuwe meer geschikte didactische hulpmiddelen bestaan, zoals kleurendiaposities.

Zijn dit ongetwijfeld harde argumenten, toch kan de vraag worden gesteld of een herbarium in alle omstandigheden dient te worden afgewezen. Mijs insziens is het antwoord hierop negatief. Mits het goed gebruikt wordt, blijft het herbarium ook nu nog een waardevol

wetenschappelijk en didactisch hulpmiddel. Zo steunt het wetenschappelijk botanisch onderzoek in belangrijke mate op herbariummateriaal. De floristiek (= leer van de natuurlijke verspreiding van plantesoorten) heeft behoefte aan bewijsmateriaal bij nieuwe vondsten van zgn. 'kritische' en zeldzame soorten. Elke onderzoeker kan zich immers vergissen, en zonder dit bewijsmateriaal zijn eventuele fouten achteraf dikwijls niet meer te achterhalen. Wel geeft het herbarium geen zekerheid dat de opgegeven vindplaats met de werkelijkheid overeenstemt. Hier moet men grotendeels afgaan op de betrouwbaarheid of zelfs goede trouw van de betrokken onderzoeker, alhoewel veel kan worden afgeleid uit de informatie op het etiket. Wie een herbarium aanlegt dient dan ook de grootst mogelijke aandacht te besteden aan de etikettering, wil hij het herbarium niet bij voorbaat tot een waardeloze hoop hooi en papier degraderen (een ander nadeel is het verloren gaan van de veldkenmerken. Het *daarenboven* fotograferen van de verzamelde planten op hun groeiplaats kan dit enigszins verhelpen). Ook het taxonomisch onderzoek vindt baat bij goede herbariumexemplaren. Om nieuwe taxa te kunnen onderscheiden of om de onhoudbaarheid van een bestaand onderscheid aan te tonen, heeft men veel vergelijkingsmateriaal nodig, wat uiteraard niet allemaal terzelfdertijd op één plaats in het veld

* Met toestemming van de auteur overgenomen uit CVN-krant, jg. 10 nr. 2 (1980).

aan te treffen is. Zo heeft men tot in het herbarium van LINNAEUS toe fouten kunnen ontdekken, wat uiteraard belangrijke gevolgen kan hebben voor de naamgeving van de planten !

Ook goed geschoolde amateurs kunnen in deze onderzoeken een belangrijke bijdrage leveren. Het is dan wel noodzakelijk dat hun zoekingen in gekoördineerd verband verlopen, i.s.m. een universiteit of met een andere bevoegde wetenschappelijke instelling, zoals het *I.F.B.L. (Instituut voor het Floristisch onderzoek van België en Luxemburg)* - verbonden aan de Nationale Plantentuin te Meise). Zo zal men kunnen voorkomen dat onnodig veel exemplaren van een zeldzame soort worden verzameld. Ook zal door onderlinge contacten niet alleen de kennis van de medewerkers aangroeien, maar zal tevens hun graad van betrouwbaarheid voor het onderzoek blijken.

Ook voor het leren kennen van planten kan een herbarium goede diensten bewijzen. Uiteraard heeft het geen zin om soorten met opvallende, niet te verwarren kenmerken te verzamelen, zoals Bosanemoon, Eenbes, Knolsteenbreek, enz. Zulke planten hoeft men meestal zelfs niet eens te determineren; men komt hun naam te weten door enkele malen met een kenner de verschillende biotopen te bezoeken. Daarentegen bestaan er verschillende plantengroepen waarin men moeilijk inzicht kan verwerven zonder herhaalde malen tot determineren over te gaan, en evenmin zonder dat men beschikt over vergelijkingsmateriaal omdat de taxa moeilijk te onderscheiden zijn (b.v. wilgen, munt). Ook zijn bepaalde van deze groepen slechts gedurende een korte periode in het veld te determineren, wat het onderzoek nog bemoeilijkt (b.v. zeggen). Door het aanleggen van een herbarium kan men op korte tijd het nodige materiaal verzamelen en het onderzoek over het hele jaar uitspreiden. Een voordeel hierbij is dat vele 'moeilijke' soorten niet bepaald zeldzaam zijn (grassen, zeggen, wilgen). De kans dat men een zeldzame soort verzamelt is aanvankelijk erg gering, omdat men in beslag genomen wordt door de studie van de meer algemene soorten. Pas als men een goed inzicht heeft gekregen in de betrokken groep, zal men ook in staat zijn zeldzame soorten op te sporen, maar dan is het niet meer nodig deze in zijn herbarium op te nemen. In het raam van de natuurstudie kan een herbarium dus ook zinvol zijn. Door het veelvuldig gebruik van de modieuze 'veldgidsen' met kleurige plaatjes wordt het bestuderen van moeilijker plantengroepen immers niet aangemoedigd - integendeel !

Tenslotte dient men zich af te vragen of een herbarium nuttig kan zijn binnen de natuureducatie. Op de (bais)school lijkt dit niet het geval te zijn. Het doel van de natuureducatie is immers : eerbied bijbrengen voor de natuurlijke omgeving. Dit doel wordt kennelijk niet gediend door een methode die berust op het wegnemen en opplakken, zeg maar 'vernietigen', van levende organismen (hetzelfde geldt *mutatis mutandis* voor b.v. een insektenverzameling). Een goed herbarium aanleggen vereist ook bepaalde technieken en vaardigheden, iets wat moeilijk kan worden aangeleerd aan jonge leerlingen en wat met de gegeven doelstellingen zelfs niet wenselijk is. Ter vervanging van het herbarium staan betere hulpmiddelen ter beschikking : met de klas de natuur intrekken of - wat in Vlaanderen helaas nog grotendeels toekomstmuziek is - gebruik maken van een schooltuin of een educatief heempark. Hier kan men de planten leren kennen door een schoolflora te gebruiken (er zijn er enkele in de handel, maar met wat verbeelding kan de leerkracht er zelf eentje maken !) en door de planten na te tekenen. De pedagogische waarde van dit laatste hulpmiddel wordt tegenwoordig al te veel onderschat. Het is niet toe-
vallig dat vele grote natuurkenners ook goede natuurtekenaars waren. Pas door een plant na te tekenen krijgt men oog voor *alle* details, en niet enkel voor de meest opvallende ! Dia's zijn ongetwijfeld ook een zeer belangrijk didactisch hulpmiddel, maar het kijken ernaar ontaardt al te vlug in het 'staren naar een T.V. met stilstaande beelden' ... Buiten de school kan de natuureducatie wel voordeel halen uit het gebruik van een herbarium.

Vooreerst voor de zelfstudie van de botanisten, maar ook om belangstellenden een overzicht te bieden van bepaalde plantengroepen zoals de grasachtige planten, de belangrijkste genera binnen de (grassen)familie, enz. Zelf leerde ik de eerste grassen kennen door het bestuderen van een herbarium. Als andere toepassingsmogelijkheden zijn o.m. te bedenken het aantonen van de variabiliteit van plantesoorten en van de verschillen tussen kultuurvariëteiten en wilde planten. Uiteraard zal het hier niet nodig zijn al te gespecialiseerd te werk te gaan, maar dit geldt voor de natuureducatie in 't algemeen. Ook zal men best zijn werkwijze motiveren. Het mag nooit de bedoeling zijn de mensen tot *verzamelen* aan te zetten !

Samenvattend kan men stellen dat een oordeelkundig aangelegd herbarium zeker zin heeft voor natuurwetenschappelijke doeleinden, alsook voor de studie van moeilijk te determineren plantengroepen. In het raam van de (buiten-

schoolse) natuuredukatie zal men de nodige voorzichtigheid moeten opbrengen, maar kan in bepaalde gevallen van gebruik van het herbariumeksemplaren wel nuttig zijn.

Met dank aan Prof. Ir. J. E. de Langhe van de Universitaire instelling Antwerpen voor het kritisch doornemen en aanvullen van dit artikel.

Enkele richtlijnen bij het aanleggen van een herbarium :

1. Ook als zelfstudie het motief is om een herbarium aan te leggen is het wenselijk dit zo te doen dat het herbarium wetenschappelijk bruikbaar is.
2. Neem vooraf contact op met iemand die ervaring terzake bezit teneinde geknoei met de etiketten en verspilling van plantenmateriaal te voorkomen.

3. Behandel de voor het herbarium bestemde eksemplaren met zorg zodat slechts een minimum aan informatie verloren gaat.
4. Zeldzame of beschermde planten verzamelen is verboden (de vindplaatsen van zeldzame planten dient men door te sturen naar de bevoegde wetenschappelijke instellingen - indien nodig zullen deze zelf zorgen voor het opnemen van bewijsmateriaal in hun verzameling).
5. Graaf wanneer het niet strikt noodzakelijk is geen ondergrondse delen uit.
6. Verzamelwoede is uit den boze.
7. Zorg ervoor dat het herbarium niet verloren gaat maar uiteindelijk in een grote wetenschappelijke verzameling terechtkomt.

P. Stryckers, Ommeganckstraat 26, 2000 Antwerpen.

Ornitologisch Nieuws 1981/3

Indien niet anders vermeld, hebben alle waarnemingen betrekking op 1981.

De vermelde waarnemingen werden door ons niet op hun juistheid onderzocht en een aantal onder hen dient nog ter homologatie te worden voorgelegd. De nummering van de vogels is deze die werd aangegeven in Wielewaal 45 (1979).

Gebruikte tekens :

* vondst

v ringvangst

BAHC : Van deze waarnemingen moet **spontaan** een gedetailleerd verslag worden overgemaakt aan de sekretaris van het Belgisch Avifaunistisch Homologatie Comité : P. Herroelen, Van Asschestraat 33, 1910 Melsbroek.

13. Grauwe Pijlstormvogel (*Puffinus griseus*)

18/11/80 Heist 2 eks. naar ZW (DST).

14. Noordse Stormvogel (*Fulmarus glacialis*)

* 18/1 Heist tot en met Knokke-Zoute 5 eks. dood op strand; * 24/1 Knokke-Zoute tot Knokke-Zwin 2 eks. dood op strand (DST); * 24/1 De Panne 1 eks. dood (STE).

24. Kwak (*Nycticorax nycticorax*)

30/11/80 Wetteren 2 eks. naar Z (ORS).

Marmereend (*Anas angustirostris*) BAHC

11/2 Blokkersdijk 1 eks. (JSL).

47. IJseend (*Clangula hyemalis*) BAHC

25/1 Oostende 1 ♀ (BOU-WA Turnhout)

54. Bis. Rosse Stekelstaarteend (*Oxyura jamaicensis*)

BAHC Mechelen 1 ♀ tussen 20/12/80 en 30/12/80

(CEG-DCC-VBW-MAM-MER); De vogel werd nog waargenomen op 4/1 (CEG-VBW), 17/1 (MEH-MML), 18/1 (CAH-MAM-MER-NAH), 24/1 (BEW-WIR-VW Lier), 25 en 31/1 (WJ Brussel Oost) en 30/1 (VBW).

55. Casarca (*Tadorna ferruginea*) BAHC

31/1 Mechelen 1 eks. (DBJ-SOD-DWA).

67. Nijlgans (*Alopochen aegyptiacus*) BAHC

11 en 13/1 Walem 1 eks. (STK-BEW); 24/1 Oudergem 1 eks. (KOT-VSM); 25 en 31/1 Mechelen 1 eks. (VVR-STG-SOW-DBJ-DWA-SOD); 8/2 Ophoven 1 eks. (WA Midden Limburg).

78. Ruigpootbuiser (*Buteo lagopus*) BAHC

21/1 Wuustwezel 1 eks. (SID).

114. Grote Trap (*Otis tarda*) BAHC

10/3 Wuustwezel 1 eks. (JSL). Het gaat hier nog steeds om hetzelfde eks. als in Ornitologisch Nieuws 1981/1 en 2.

168. Burgemeester (*Larus hyperboreus*) BAHC

17/10/80 Knokke-Zwin 1 ad. naar ZW (DST); 1/2 u later Heist 1 ad. naar ZW (LUP); 11/1 De Panne 1 ad. - 1 eerstejaars (STE); 25/1 De Panne 1 eerstejaars (STE-VEK); 25/1 Oostende 1 ad. - 1 imm. (WA Turnhout - BOU); 27/2 Knokke 1 ad. (DST).

175. Zwartkopmeeuw (*Larus melanocephalus*) BAHC

20/12/80 De Panne 1 eks. (STE); 24/1 De Panne 1 eks. (STE).

245 b. Rouwkwikstaart (*Motacilla alba yarrellii*)

8/3 Knokke-Zwin 3 ♂♂ (DST).

316. Baardmannetje (*Panurus biarmicus*) BAHC

29/9/80 Knokke 4 eks., 15/10/80 Heist 1 paartje, 15/10/80 Knokke 1 paartje (DST); 8/3 Blokkersdijk 2 eks. (JSL).

Lijst der waarnemers :

BEW Beullens W.; BOU Boudolf L.; CAH Carpentier H.; CEG Ceuppens G.; DBJ De Boe J.; DCC De Craene L.; DST De Schuyter T.; DWA De Weert A.; JSL Janssen L.; KOT Kockuyt T.; LUP Lust P.; MAM Maes M.; MEH Meeus H.; MER Meys F.; MML Meeus M.-L.; NAM Navez H.; ORS Ornis Scaldiensis; SID Symens D.; SOD Sonck D.; SOW Sonck W.; STE Storme E.; STK Sterckx K.; STD Standaert S.; VBW Van den Bossche W.; VEK Verschoore K.; VSM Van Steenkiste M.; VVR Van de Vorst R.; WIR Willockx R.; VW Lier; WA Turnhout; WJ Brussel Oost; WA Midden Limburg.

BEL Bekaert L.; BTL Baert L.; DLR De Lust R.; DSK Devos K.; DST De Schuyter T.; HGG Huygens G.; LAI Lammens I.; LEH Lehaen H.; SYP Sys P.; VAP Vangeel P.; VEI Vercammen D.; VGJ Vangeel J.; VNJ Vandensande J.; VRW Van Renterghem W.; VW Oostende; VW Lier; VW Zuid Limburg; ZW Nieuwpoort.

M. Reygaert, L. Sagaert, P. van Sanden, J. Pollet, V. Geers, H. Outtier - Ornithologische Centrale, Rattepas 2, 9259 Moortsele.

ERRATA ORNITOLOGISCH NIEUWS 1981/1 en 2

11. Noordse Pijlstormvogel (*Puffinus puffinus*)

Ornitologisch Nieuws 1981/1 en 2, nieuw maximum voor Knokke 59 eks. naar ZW op 14/9/80 (DST).

14. Noordse Stormvogel (*Fulmarus glacialis*)

ornitologisch Nieuws 1981/1 en 2, 1 eks. op 6/12/80 (VW Oostende).

Ten gevolge van lay-out-moeilijkheden en enkele misverstanden daaromtrent zijn in de vorige aflevering van Ornitologisch Nieuws volgende waarnemingen weggevallen :

17. Kuifaalscholver (*Phalacrocorax aristotelis*) BAHC Oostende 1 juv. op 31/8/80 (DST) en 1 eks. zittend op zee en later naar NO weggevlogen op 2/10/80 (VW Oostende); 13/10/80 Knokke-Heist 1 eks. (DST); 26/11/80 Heist 2 eks. naar ZW, 1 eks. naar NO en 1 eks. naar ZW (DST).

24. Kwak (*Nycticorax nycticorax*)

7/6/80 Hamont 1 eks. (LEH); 9 en 19/8/80 Knokke-Zwin 2 eks. en 10 eks. (VEI).

64. Canadese Gans (*Branta canadensis*)

6 en 20/9/80 Knokke 2 eks. en 1 eks. (DST).

109. Kleinst Waterhoen (*Porzana pusilla*) BAHC 17/11/80 Lier 1 ♂ (VW Lier).

129. Poelsnip (*Gallinago media*) BAHC

9/10/80 Lier 1 eks. (VW Lier).

164. Middelste Jager (*Stercorarius pomarinus*) BAHC

13/9/80 Knokke 1 subad. lichte fase naar ZW (SYP); 11-13 en 14/9/80 Nieuwpoort steeds 2 eks., 29/10/80 Nieuwpoort 1 eks. (ZW Nieuwpoort).

209. Sperweruil (*Surnia ulula*) BAHC

22/11/80 Zevegem 1 eks. (VRW).

314. Staartmees (*Aegithalos caudatus*)

8 en 14/12/80 Assenede 1 eks. met de kenmerken van de witkoppige vorm (DLR-BEL-LAI).

31. Flamingo (*Phoenicopterus ruber*) BAHC

22 tot 30/11/80 Maaseik-Aldeneik 1 eks. (VW Zuid Limburg); 29/12/80 Stuivekenskerke 1 eks. vrij schuw (DSK-BTL).

67. Nijlgans (*Alopochen aegyptiacus*) BAHC

13/8/80 Machelen (Brab.) 3 eks. (VNJ); 31/10, 1 en 2/11/80 Schulte 2 eks. (VAP-VGJ-HGG). Vanaf 23 tot 30/11/80 Oostende 9 eks. (VW Oostende); 1-11-15 en 25/12/80 Oostende 1 juv. (VW Oostende); 4/1/81 Ophoven 2 eks. (VW Zuid Limburg).

Voornaamste waarnemingen welke nog niet werden gepubliceerd geput uit „Ornithologisch jaarboek van het Brugse 1979-1980” BJN Brugge.

9. Vaal Stormvogeltje (*Oceanodroma leucorhoa*)

BAHC 14/10/79 Zeebrugge 1 eks. naar ZW, 1/11/79 Knokke-Zwin 1 eks. naar ZW.

10. Stormvogeltje (*Hydrobates pelagicus*)

15/9/79 en 10/11/79 Zeebrugge telkens 1 eks. naar ZW.

11. Noordse Pijlstormvogel (*Puffinus puffinus*) BAHC

14/10/79 Zeebrugge 1 eks. naar ZW, 1/11/79 Knokke-Zwin 2 eks. naar ZW.

13. Grauwe Pijlstormvogel (*Puffinus griseus*) BAHC

20/9/79 Heist 1 eks. naar ZW.

14. Noordse Stormvogel (*Fulmarus glacialis*) BAHC

14 en 20/9/79 Heist telkens 1 eks. lichte fase naar ZW, 30/9/79 Zeebrugge 1 eks. naar ZW.

21. Kleine Zilverreiger (*Egretta garzetta*)

14 en 15/5/80 Brugge 1 ad.

24. Kwak (*Nycticorax nycticorax*)

10/5/80 Knokke-Dievegatkreek 1 ad. overvliegend, 25/5/80 Hoeke 1 ad.

55. Casarca (*Tadorna ferrugininea*) BAHC

16/1/80 St-Andries 1 eks., 27/1/80 Brugge 1 eks.

78. Ruigpootbuizerd (*Buteo lagopus*) BAHC

21/11/79 Knokke-Zwin 1 eks.

95. Roodpootvalk (*Falco vespertinus*) BAHC

1/11/79 Ramskapelle 1 ♂ (cfr. Ornith. Nieuws 1980/4 en 1980/5), 10/5/80 Knokke-Zwin 1 ♂ naar NO, 14/5/80 Brugge 1 ♂

164. Middelste Jager (*Stercorarius pomarinus*) BAHC

15/9/79 Zeebrugge 1 subad. naar ZW en 1 ad lichte fase naar ZW, 14/10/79 Zeebrugge 1 ad lichte fase naar ZW

183. Lachstern (*Gelochelidon nilotica*) BAHC

30/9/79 Zeebrugge 1 eks. in winterkleed

247 c. Noordse Gele Kwikstaart (*Motacilla flava thunbergi*)

5/4/80 Knokke-Zwin 1 ♂, 4/5/80 Knokke-Vrede 1 eks., 15/5/80 Knokke-Vrede 1 eks.

AANWIJZINGEN VOOR DE AUTEURS

Het maandblad „De Wielewaal” publiceert in principe alle artikels waarvan de inhoud strookt met de doelstelling van de Vereniging De Wielewaal: de kennis en de bescherming van de natuur en in het bijzonder van de in het wild voorkomende vogels. De redactie behoudt zich nochtans het recht voor te beslissen welke artikels of bijdragen worden geplaatst.

Kopij moet in drievoud in machineschrift worden ingeleverd bij de redaktiesekretaris. Uiterlijk twee maanden na het insturen van de kopij ontvangt de auteur bericht of zijn artikel al dan niet zal worden opgenomen. Eventueel kan de auteur gevraagd worden wenselijke veranderingen aan te brengen.

De auteurs zijn persoonlijk verantwoordelijk voor de inhoud van hun artikels.

Elk artikel wordt gevolgd door het volledig adres van de auteur(s).

De redactie dringt er op aan om artikels en belangrijke bijdragen te doen volgen door een samenvatting in de Nederlandse, Franse en Engelse taal. Op verzoek van de auteur zal de „résumé” en „summary” door een redaktielid worden opgesteld.

In het maandblad wordt de progressieve spelling toegepast. Nederlandse vogelnamen beginnen steeds met een hoofdletter (bv. Witte Kwikstaart). Groepsnamen (bv. steltlopers) beginnen niet met een hoofdletter. Dezelfde schrijfwijze geldt voor namen van planten, insekten, enz... De eerste vermelding in een tekst van een soort wordt steeds gevolgd door de Latijnse geslachts- en soortnaam, onderstreept en door haakjes omgeven.

In datumvermeldingen dienen de namen van de maanden bij voorkeur voluit geschreven. Het gebruik van afkortingen dient vermeden te worden.

Referenties in de tekst worden aldus vermeld: (Segers, 1948) en verwijzen naar een alfabetisch gerangschikte bibliografie. Deze bibliografie wordt als volgt opgesteld:

- voor een artikel: Auteursnaam, initialen van de voornamen, jaar. Volledige titel. Naam van het tijdschrift, jaargang: eerste pagina van het artikel - laatste pagina.
bv. Grootaers, F., 1958. Glanskop (*Parus palustris*) en Matkop (*Parus atricapillus*).
Wielewaal 24: 1 - 16.
- voor een boek: Auteursnaam, initialen van de voornamen, jaar. Volledige titel. Stad van uitgifte, naam van de uitgever.
bv. Segers, F., 1948. Broedvogels in de Kempen. Antwerpen, Nederlandsche Boekhandel.

Als er meerdere auteurs zijn worden deze aldus vermeld: Segers, F., F. Grootaers. In de bibliografie worden geen titels vermeld die in de tekst niet genoemd worden. Alle literatuurcitingen moeten bij hun oorspronkelijke bron gecontroleerd worden.

Indien overnames uit plaatselijke bladen van Wielewaal-afdelingen overwogen worden zal hierover eerst met de auteur worden overlegd.

Ter illustratie van bijdragen kunnen in aanmerking komen: zwart-wit- en kleurfoto's, diapositieven, zwart-wit-tekeningen. Grafieken, tabellen en kaarten dienen met zwarte inkt op wit papier getekend.

Aan de auteur van een artikel (of aan één van hen indien er meerdere zijn) zullen 5 exemplaren van het maandblad worden verzonden. Meer exemplaren (tot maximum 30) kunnen bekomen worden, indien de redaktiesekretaris hierom verzocht wordt bij het inzenden van het artikel.

Elk lid van de redactie zal graag eventuele bijkomende inlichtingen of adviezen verstrekken aan mogelijke auteurs.

DE WIELEWAAL

JAARGANG 47 - APRIL 1981

J. VAN GOMPEL. De massale zeevogelsterfte aan de Belgische kust tijdens de voorbije winter.	137
F. VREYSEN. Kleurafwijkingen bij Koolmezen (<i>Parus major</i>).	142
L. MATTHE, D. DRAULANS, P. VAN SANDEN. Een Amerikaanse Kuifeend (<i>Aythya collaris</i>) in de Turnhoutse Kempen.	143
R. GIELEN, P. HERROELEN. Een Poelruiter (<i>Tringa stagnatilis</i>) te Machelen.	152
M. REYGAERT. Opmerkelijk aantal broedgevallen van de Bonte Vliegenvanger (<i>Ficedula hypoleuca</i>) in Vlaanderen in 1980.	154
G. LACRES. Wielewaal-reis naar Hongarije.	157
A. VERMEIJEN. Zeldzame planten in de Turnhoutse Kempen.	159
C. ONKELINX. Ons natuurreserveat „Wijvenheide”.	164
P. STRYCKERS. Is het aanleggen van een herbarium definitief uit de tijd?	177
M. REYGAERT, L. SAGAERT, P. VAN SANDEN, J. POLLET, V. GEERS, H. OUTTIER. Ornitologisch Nieuws 1981/3.	179

Titelblad: Jan-van-Gent (*Sula bassana*) en Noordse Stormvogel (*Fulmaris glacialis*) – Foto: P. Munsterman

